

Warmińsko-mazurskie

Regionalne Obserwatorium
Terytorialne

Strategia

Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w 2017 roku

www.warmia.mazury.pl

Spis treści

1. GOSPODARKA.....	5
1.1. Sytuacja makroekonomiczna i struktura gospodarki	5
1.2. Przedsiębiorczość, inwestycje i innowacje	10
1.3. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	17
2. SPOŁECZEŃSTWO	21
2.1. Demografia i migracje	21
2.2. Rynek pracy	25
2.3. Sytuacja ekonomiczna społeczeństwa	30
2.4. Edukacja	32
2.5. Dostęp do usług publicznych	32
3. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO.....	38
3.1. Transport	38
3.2. Infrastruktura techniczna i komunalna	41
3.3. Obszary wiejskie i rolnictwo	45
3.4. Ochrona środowiska	48
3.5. Turystyka	51
Aneks – wskaźniki statystyczne	53

1. GOSPODARKA

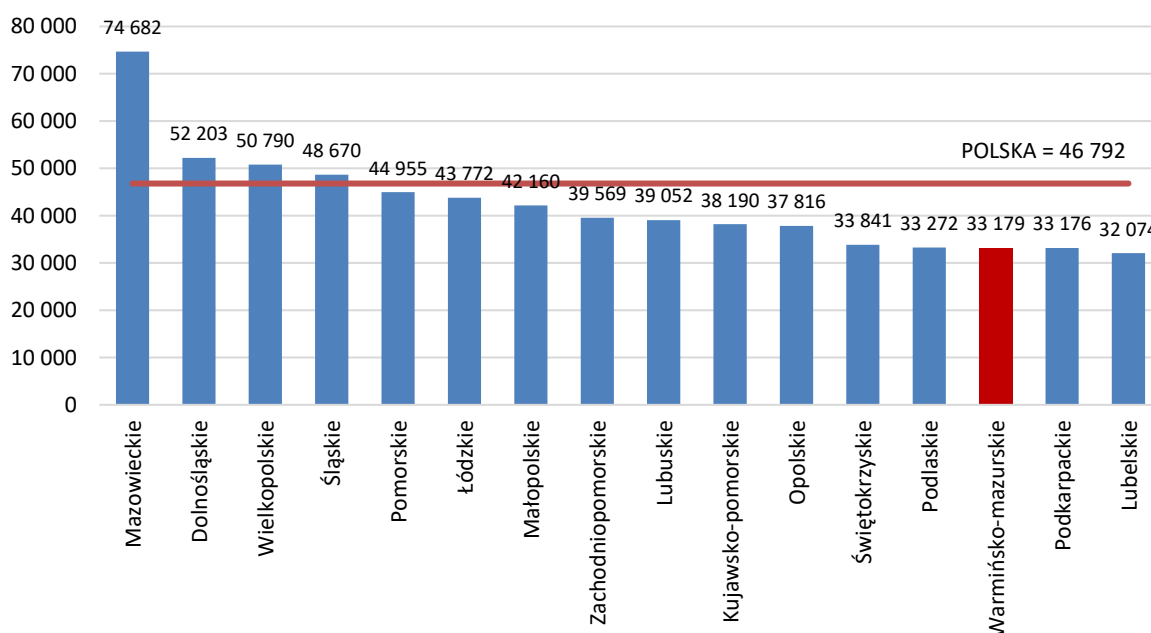
1.1. Sytuacja makroekonomiczna i struktura gospodarki

Województwo warmińsko-mazurskie znajduje się wśród najstabilniej rozwiniętych gospodarczo regionów w całym kraju. Sytuacja ta jest pochodną wielu czynników, z których część nie jest zależna bezpośrednio od władz samorządowych. Do takich czynników można zaliczyć m.in. dużą odległość od światowych i europejskich centrów gospodarczych, rynków zbytu i baz surowcowych. Kolejną znaczną barierą rozwoju województwa jest słabo rozwinięta sieć transportowa, zaniedbana pod względem inwestycyjnym. Rozbudowa i modernizacja sieci komunikacyjnej nastąpiła dopiero po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku.

PKB per capita

Produkt Krajowy Brutto na mieszkańca jest jednym z podstawowych wskaźników makroekonomicznych opisujących sytuację gospodarczą danego regionu. PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim w 2015 roku wyniósł 33 179 zł co stanowiło 70,9% średniej krajowej. Wynik ten jest jednym z najniższych w kraju i jest porównywalny z takimi województwami jak świętokrzyskie, podlaskie, podkarpackie i lubelskie. Biorąc pod uwagę analizę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w 2015 roku można zaobserwować że nie doszło do żadnych przesunień w kolejności województw co może świadczyć o zrównoważonym rozwoju gospodarczym w skali całego kraju.

Wykres 1. PKB per capita wg województw w cenach bieżących – 2015 rok (w zł)

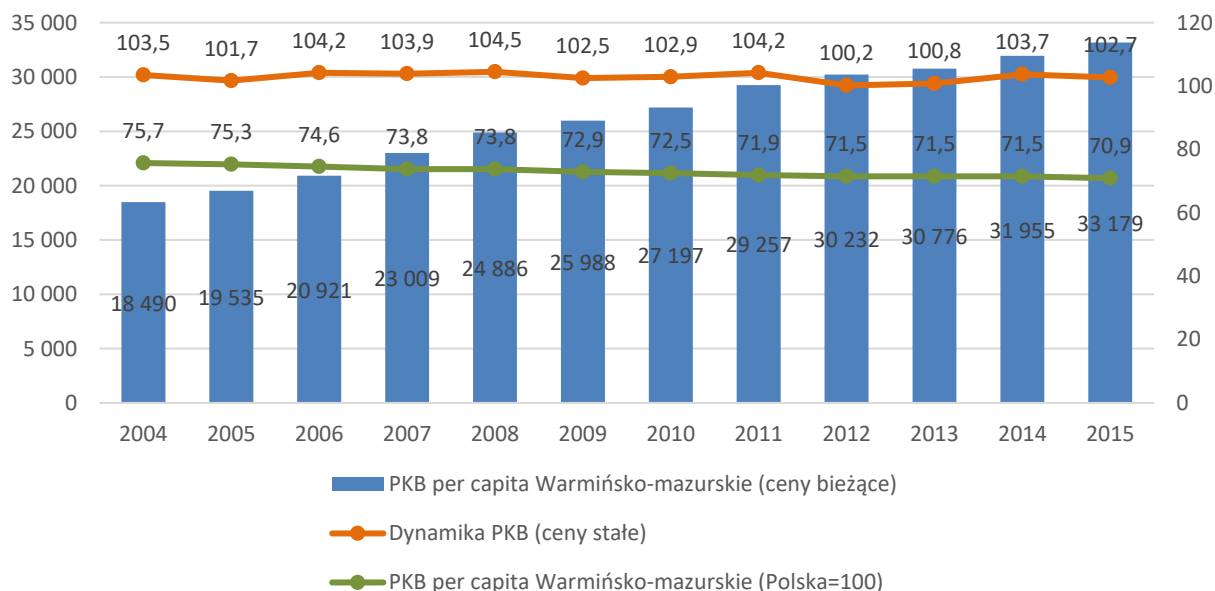

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Analizując PKB per capita województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2004-2015 można stwierdzić, że region regularnie się rozwija co obrazuje wzrost Produktu Krajowego Brutto. Od roku 2004 w którym Polska przystąpiła do Unii Europejskiej PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim wzrósł o prawie 80%, a jego średnia dynamika w tych latach wyniosła 2,9%. Mimo regularnego rozwoju województwa, stosunek PKB per capita województwa do średniej krajowej stale

się zmniejsza (z 75,7% w 2004 r. do 70,9% w 2015 r.). Oznacza to że pomimo dużych nakładów inwestycyjnych na Warmii i Mazurach rośnie dysproporcja w rozwoju gospodarczym województwa warmińsko-mazurskiego i pozostałych województw.

Wykres 2. PKB per capita województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2004-2015 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Na sytuację tę należy jednak spojrzeć w szerszej perspektywie, ponieważ jest ona spowodowana procesem polaryzacji polskich regionów – regiony bogatsze, o lepszej infrastrukturze i bazie produkcyjnej rozwijają się szybciej od słabszych województw, które mają gorszą sytuację wyjściową i muszą nadrabiać zaległości rozwojowe z poprzednich lat. Należy mieć także na uwadze, iż blisko ¼ krajowego PKB generowana jest w województwie mazowieckim i to przede wszystkim bardzo dynamiczny rozwój tego regionu powoduje, iż udział PKB per capita w relacji do średniej krajowej w innych województwach maleje. Gdy porównamy bowiem relację PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w stosunku do średniej krajowej w 2004 i 2015 roku, okazuje się że zwiększyła się ona znacząco tylko w dwóch województwach, tj. mazowieckim i dolnośląskim, a nieznaczny wzrost nastąpił w trzech regionach (łódzkim, małopolskim i wielkopolskim), natomiast w pozostałych jedenastu województwach wystąpił spadek relacji PKB per capita w stosunku do średniej krajowej.

Tabela 1. Zmiana relacji PKB per capita w 2004 i 2015 roku (Polska=100)

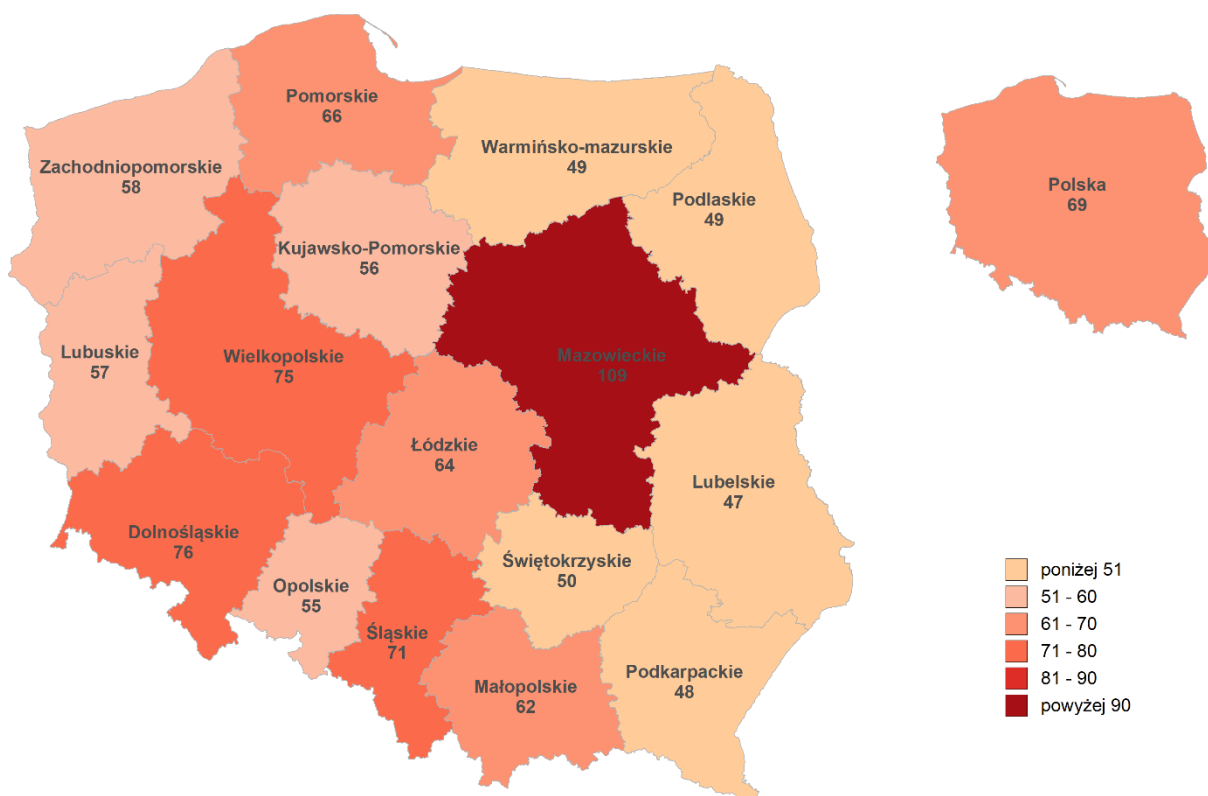
Lp.	Województwo	2004 (w %)	2015 (w %)	Różnica (w pp.)
1.	Dolnośląskie	101,2	111,6	10,4
2.	Mazowieckie	151,2	159,6	8,4
3.	Łódzkie	91,9	93,5	1,6
4.	Małopolskie	88,6	90,1	1,5
5.	Wielkopolskie	107	108,5	1,5
6.	Podkarpackie	72,7	70,9	-1,8
7.	Pomorskie	98,2	96,1	-2,1
8.	Lubelskie	70,8	68,5	-2,3

Lp.	Województwo	2004 (w %)	2015 (w %)	Różnica (w pp.)
9.	Podlaskie	73,7	71,1	-2,6
10.	Opolskie	85,4	80,8	-4,6
11.	Warmińsko-mazurskie	75,7	70,9	-4,8
12.	Lubuskie	88,7	83,5	-5,2
13.	Zachodniopomorskie	90,2	84,6	-5,6
14.	Kujawsko-pomorskie	88,1	81,6	-6,5
15.	Świętokrzyskie	79,6	72,3	-7,3
16.	Śląskie	111,5	104	-7,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Województwo warmińsko-mazurskie razem z pozostałymi czterema regionami Polski Wschodniej charakteryzują się najniższą w skali kraju relacją PKB per capita w stosunku do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty. W 2015 roku w województwie warmińsko-mazurskim udział PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca stanowił 49% wartości ogółem dla UE-28 i pod tym względem region Warmii i Mazur osiągnął współczynnik wyższy tylko od województwa podkarpackiego i lubelskiego. Wartość niniejszego wskaźnika w pozostałych dwóch województwach Polski Wschodniej, tj. podlaskim i świętokrzyskim, również nie przekroczyła 50%.

Mapa 1. Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej w 2015 roku (w %)

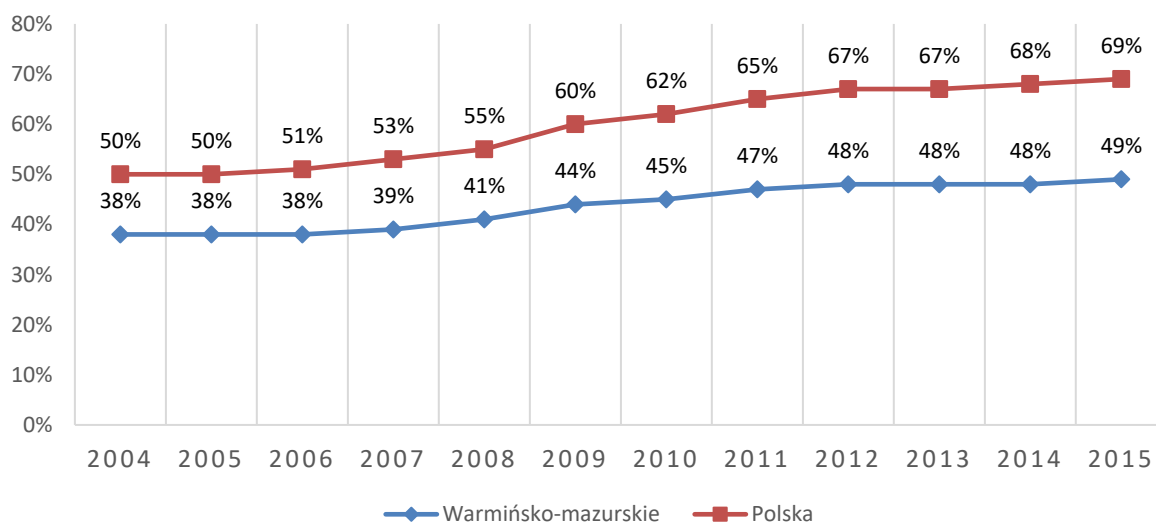

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat

Niemniej województwo warmińsko-mazurskie nadrabia dystans rozwojowy, ponieważ sukcesywnie wzrasta udział jego PKB per capita w stosunku do średniej europejskiej. Udział ten w 2004 roku kształtował się zaledwie na poziomie 37%, natomiast w 2015 roku jego wartość wzrosła do

poziomu 49%, co oznacza wzrost wartości o 12 punktów procentowych. W analogicznym okresie udział PKB per capita w Polsce w stosunku do średniej unijnej zwiększył się prawie dwukrotnie, bo o 21 punktów procentowych, z 48% w 2004 roku do 69% w 2015 roku. Niniejsze dane świadczą o postępującym procesie konwergencji, czyli upodobniania się pod względem gospodarczym poszczególnych regionów Unii Europejskiej, a tym samym o poprawie warunków życia ludności w województwie warmińsko-mazurskim, które coraz bardziej zbliża się do standardów europejskich.

Wykres 3. Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

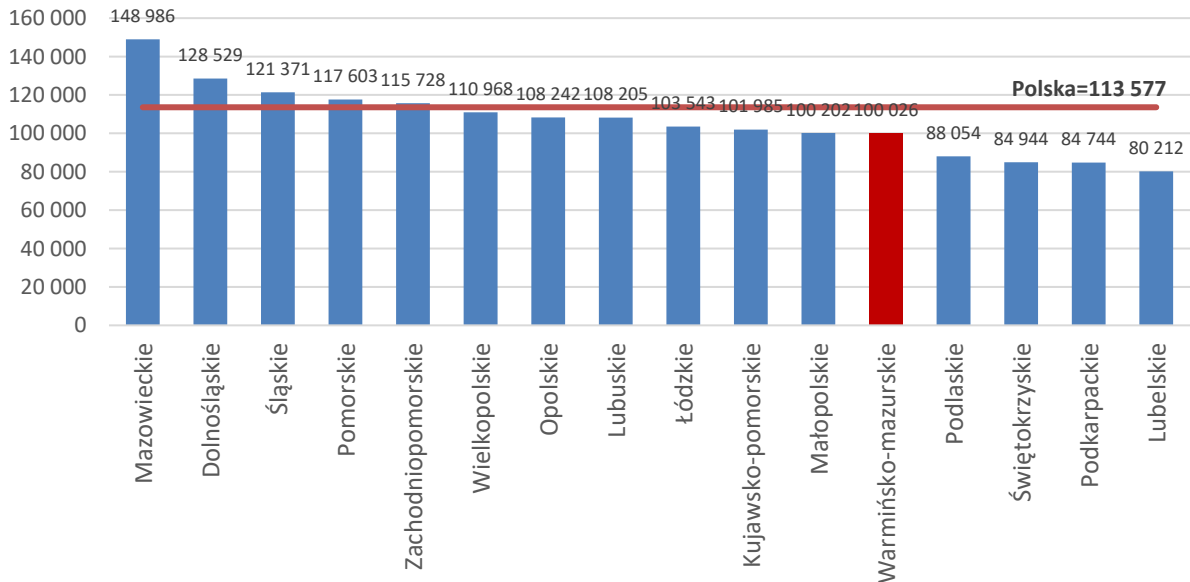
Bezspornie do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego, w tym konwergencji z innymi regionami Unii Europejskiej, przyczyniło się wykorzystanie środków z funduszy unijnych. Jak wynika z raportu „Wpływ funduszy europejskich perspektywy finansowej 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy Polski Wschodniej”, przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju, około 50% zmiany PKB per capita w województwach Polski Wschodniej w latach 2006-2014 można przypisać programom finansowanym z polityki spójności. Tymczasem w kraju środki unijne odpowiadały średnio za 25% zmiany wartości PKB per capita. Innymi słowy, gdyby nie istniała możliwość wydatkowania środków pochodzących z funduszy europejskich, wzrost PKB per capita w województwach Polski Wschodniej byłby o połowę niższy niż faktycznie. Oznacza to, że środki z funduszy europejskich istotnie przyczyniły się do wzrostu gospodarczego makroregionu Polski Wschodniej, a w tym województwa warmińsko-mazurskiego.

Wartość dodana brutto (WDB)

Wartość dodana jest kolejnym z podstawowych wskaźników makroekonomicznych określających rozwój gospodarczy. Wartością dodaną określamy przyrost wartości dóbr który następuje w wyniku procesu twórczego. WDB stanowi sumę wartości dodanej brutto wszystkich sektorów lub gałęzi działalności gospodarczej. Wskaźnik wartości dodanej brutto jest również najczęściej stosowanym miernikiem produktywności i określa różnice między przychodami a kosztami poniesionymi na wytworzenie sprzedanych produktów lub usług w ciągu roku przez jednego zatrudnionego. Analizując ten wskaźnik można zauważyć że województwo warmińsko-mazurskie osiągnęło wartość wyższą niż województwa: podlaskie, świętokrzyskie podkarpackie czy lubelskie.

Należy jednak zwrócić uwagę że osiągnięta wartość wskaźnika (88% średniej krajowej wartości dodanej) jest o wiele bliższa takim województwom jak małopolskie (88,2%), kujawsko-pomorskie (89,8%) czy łódzkie (91,2%).

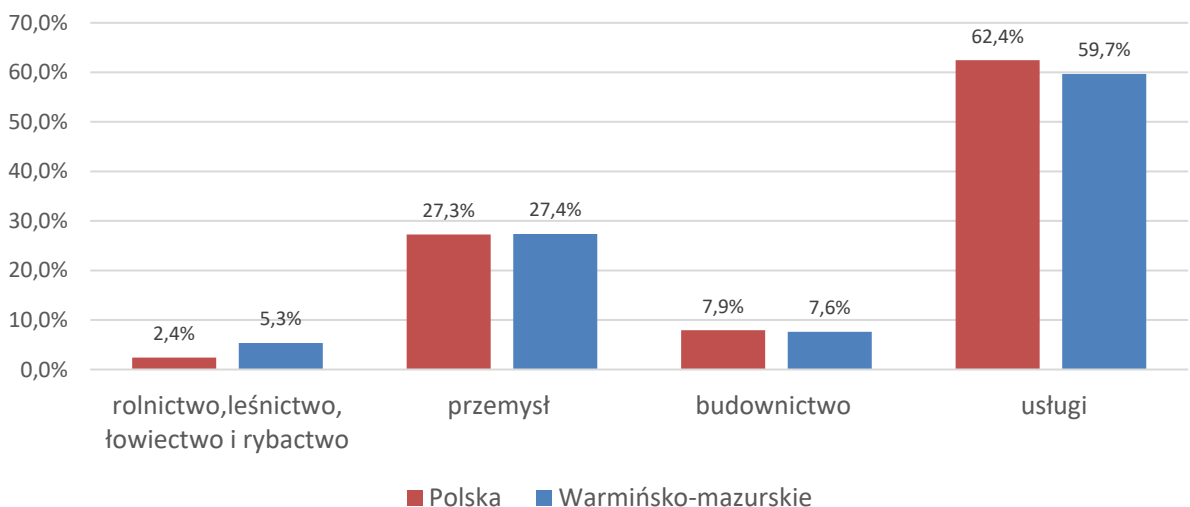
Wykres 4. Wartość dodana brutto na 1 pracującego w cenach bieżących w 2015 roku (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Analizując strukturę udziału poszczególnych sektorów w wytworzeniu wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim okazuje się, że jest ona podobna do struktury krajowej – największy udział ma sektor usługowy. Sektor przemysłowy generuje około ¼ wartości WDB, budownictwo odpowiada za niecałe 8%, a najmniejszy udział w tworzeniu WDB ma rolnictwo, chociaż jest on najniższy w strukturze WDB województwa, jest on relatywnie wysoki w stosunku do struktury innych województw (5,3%). Odsetek ten jest ponad dwukrotnie wyższy niż średnio w kraju i drugi co do wielkości w gronie szesnastu województw.

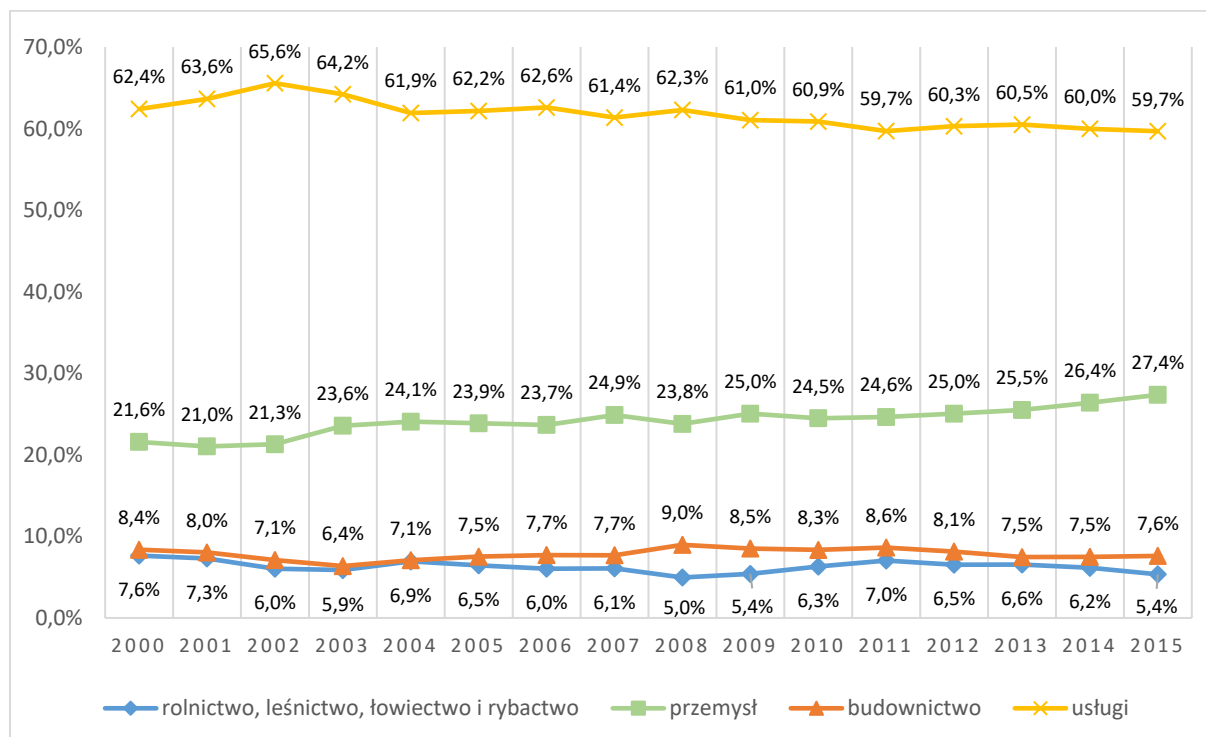
Wykres 5. Wartość dodana brutto w podziale na sektory gospodarki w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Badając zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2004-2015 okazuje się, że jest ona dość stała i nie zmienia się znacząco w czasie. Aczkolwiek w analizowanym okresie widoczny jest niewielki spadek odsetka usług w tworzeniu WDB (z 61,9% w 2004 r. do 59,7% w 2015 r.) oraz wzrostu łącznego odsetka przemysłu i budownictwa (z 31,2% w 2004 r. do 34,9% w 2015 r.). Jest to pozytywna tendencja, ponieważ zwiększenie produktywności przemysłu jest konieczne, aby wesprzeć wzrost gospodarczy i poprawę sytuacji na rynku pracy dlatego też przemysł znajduje się na pierwszym planie w nowym modelu wzrostu dla gospodarki UE, jaki przedstawiono w strategii Europa 2020.

Wykres 6. Struktura WDB w województwie warmińsko mazurskim w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

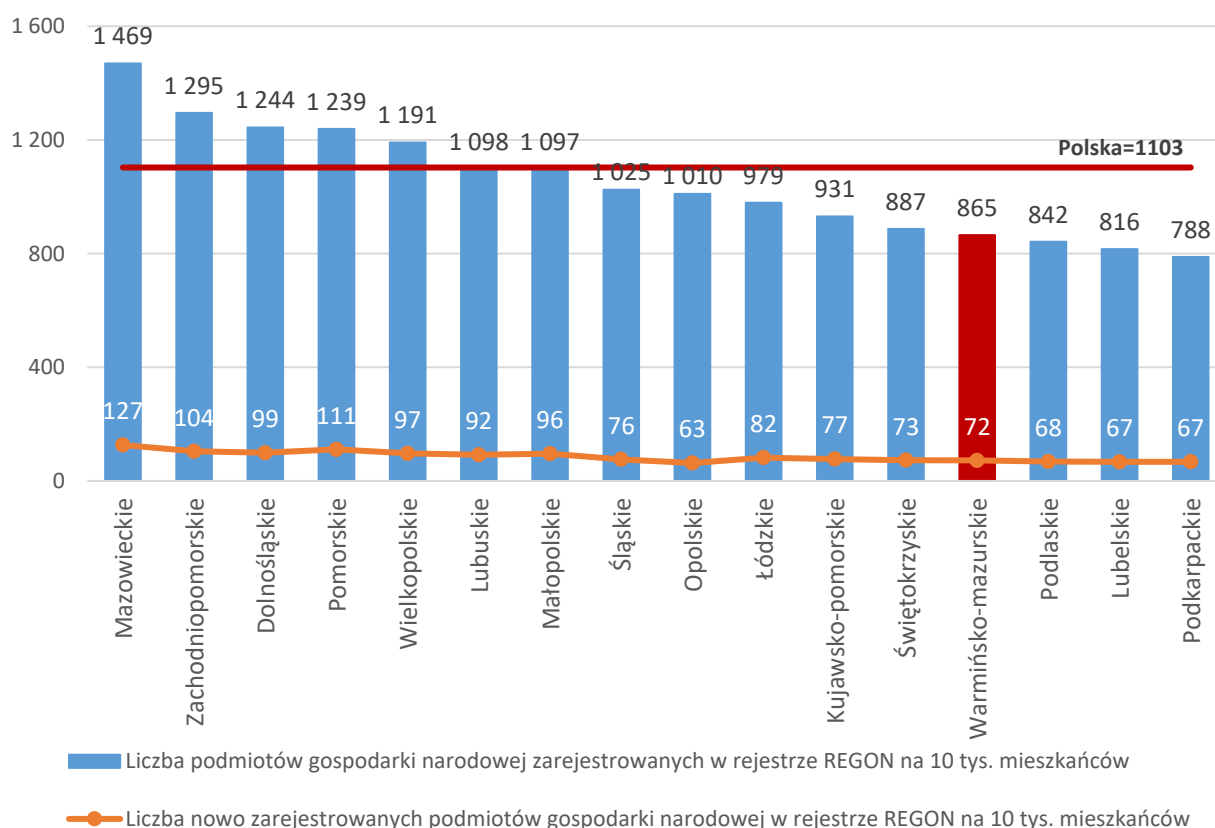
1.2. Przedsiębiorczość, inwestycje i innowacje

Liczba i struktura podmiotów gospodarczych

Przedsiębiorczość stanowi istotny czynnik stymulujący wzrost regionów, ponieważ powstanie nowych przedsiębiorstw jest jednym z głównych czynników tworzenia miejsc pracy. Mając na uwadze powyższe należy zauważyć, że w gospodarce województwa warmińsko-mazurskiego utrzymuje się stały rozwój przedsiębiorczości. Świadczy o tym między innymi fakt, że w końcu 2016 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 124 287 podmiotów gospodarczych – oznacza to wzrost liczby podmiotów w stosunku do roku 2004 o 15 377 jednostek, tj. o 14,1%. Od wejścia Polski do Unii Europejskiej liczba przedsiębiorstw w Polsce zwiększyła się o 660 861 jednostek, tj. o 18,5%, co dowodzi o szybszym tempie rozwoju przedsiębiorczości średnio w kraju niż w województwie warmińsko-mazurskim. Pod względem procentowego przyrostu jednostek gospodarczych województwo warmińsko-mazurskie wypada lepiej od województw o zbliżonym poziomie rozwoju gospodarczego, takich jak: opolskie (13,4%), lubuskie (12,8%), podlaskie (9,9%), czy świętokrzyskie (7,8%), ale również od województw dużo bardziej rozwiniętych gospodarczo jak: zachodniopomorskie

(9,5%), śląskie (8,8%), kujawsko-pomorskie (4,8%) czy łódzkie (-0,6%), które jest jedynym województwem w którym nastąpił spadek liczby podmiotów gospodarczych w analizowanym okresie. Pomimo zwiększającej się liczby firm w regionie, województwo warmińsko-mazurskie nadal charakteryzuje się niskim stopniem przedsiębiorczości ludności. W 2016 roku na Warmii i Mazurach na 10 tysięcy ludności wpisanych do rejestru REGON było 865 podmiotów gospodarczych, co plasuje region na 13. miejscu w kraju. Średnio w Polsce wskaźnik ten wynosił 1 103 przedsiębiorstwa na 10 tys. mieszkańców. Gorsza sytuacja występowała jedynie w województwach podlaskim (842), lubelskim (816) i podkarpackim (788). W 2016 roku w województwie warmińsko-mazurskim powstały średnio 72 nowe podmioty gospodarcze na 10 tys. mieszkańców co oznacza przyrost o 8,4% co jest wynikiem wyższym od średniej krajowej która wynosi 8,2%.

Wykres 7. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców w 2016 roku

Źródło: obliczenia własne na podstawie GUS BDL

Z powyższych danych wynika, że poziom przedsiębiorczości w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju jest relatywnie niski, a gospodarka pozostawiona sama sobie nie wypełnia luki w tym zakresie. Stąd też potrzebna jest zewnętrzna interwencja, która przyczyni się do zwiększenia liczby podmiotów gospodarczych w województwie warmińsko-mazurskim, a tym samym spowoduje poprawę sytuacji na rynku pracy. W poprzedniej perspektywie finansowej formą takiej interwencji było wdrażanie działań w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. W okresie finansowym Unii Europejskiej 2014-2020 wypełnienie luki w powstawaniu nowych firm będzie możliwe dzięki realizacji działań zawartych m.in. w Regionalnym Programie Operacyjnym

Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, który między innymi zakłada tworzenie i wsparcie nowych podmiotów gospodarczych na Warmii i Mazurach¹.

Analizując strukturę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w województwie warmińsko-mazurskim ze względu na liczbę pracujących okazują się, że jest ona bardzo zbliżona do struktury krajowej z minimalną przewagą podmiotów małych i średnich. Największy odsetek firm w regionie Warmii i Mazur stanowią mikro przedsiębiorstwa (95,47%) zatrudniające do 9 osób. Drugą co do wielkości grupę stanowią małe przedsiębiorstwa (3,62%) zatrudniające od 10 do 49 osób. Najmniej przedsiębiorstw stanowią firmy średnie (0,82%) zatrudniające od 50 do 249 pracowników oraz firmy duże (0,09%) zatrudniające powyżej 250 pracowników.

Tabela 2. Podmioty gospodarcze wg klas wielkości

Wyszczególnienie	Mikro	Małe	Średnie	Duże
Polska	95,71%	3,49%	0,69%	0,11%
Warmińsko-mazurskie	95,47%	3,62%	0,82%	0,09%

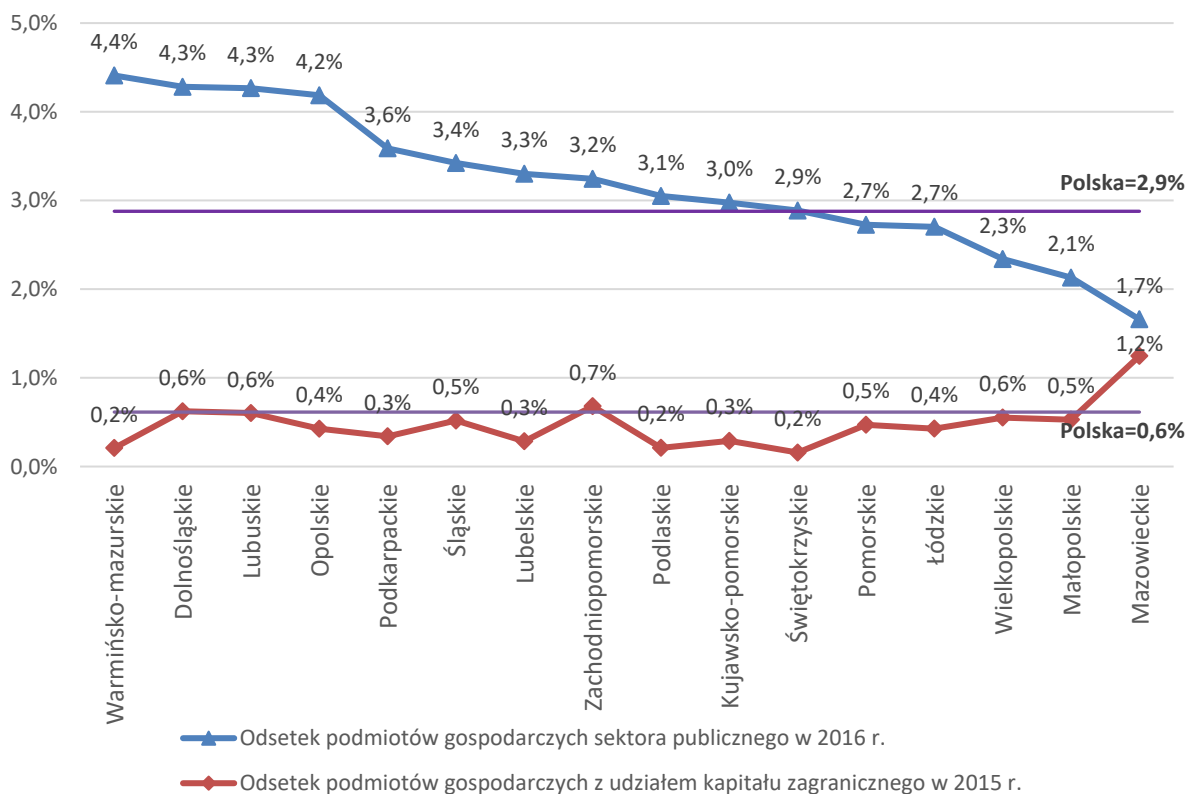
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Województwo warmińsko-mazurskie odznacza się na tle kraju najwyższym odsetkiem publicznych podmiotów gospodarczych. W 2016 roku firmy z sektora publicznego stanowiły 4,4% ogółu podmiotów gospodarczych z regionu Warmii i Mazur, przy średniej krajowej wynoszącej 2,9%. Z kolei pod względem podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego województwo warmińsko-mazurskie osiąga najniższą wartość wskaźnika w skali całego kraju (0,2%) razem z takimi województwami jak podlaskie i świętokrzyskie. Średnia krajowa dla województw pod względem udziału w strukturze przedsiębiorstw podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego wynosi natomiast 0,6%.

W nowoczesnej gospodarce stosunkowo wysoki odsetek podmiotów państwowych jest mało pożądany, ponieważ to głównie firmy sektora prywatnego generują PKB, a także muszą konkurować na rynku z innymi podmiotami, aby się utrzymać. W tym celu zmuszone są one m.in. do szukania nowych i/lub tańszych metod produkcji, przez co następuje rozwój innowacyjności. W przypadku przedsiębiorstw sektora publicznego takie zależności nie muszą występować, bo zawsze istnieje możliwość pokrycia deficytów wynikających z prowadzenia działalności gospodarczej z budżetu państwa. Niemniej jednak w województwie warmińsko-mazurskim widoczny jest sukcesywny spadek udziału publicznych podmiotów gospodarczych w strukturze przedsiębiorstw – od wejścia Polski do Unii Europejskiej (2004 r.) odsetek ten zmniejszył się z 6,2% do 4,4% w 2016 roku. Z drugiej strony województwo warmińsko-mazurskie powinno dążyć do zwiększenia udziału w strukturze przedsiębiorstw, podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego. Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym stanowią dla gospodarki regionu nie tylko potencjał nowych miejsc pracy czy napływu kapitału zagranicznego, ale również inwestycje które mogą się wiązać z napływem innowacyjnych technologii czy know-how, których wprowadzenie może się przyczynić do zmniejszenia luki inwestycyjnej, modernizacji gospodarki regionu czy poprawy konkurencyjności.

¹ Wsparcie finansowe osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej przewidziano w osi 10 „Regionalny rynek pracy” RPO WiM 2014-2020 (PI 10i oraz 10iii), natomiast w osi 1 „Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur” RPO WiM 2014-2020 zaplanowano wsparcie inkubowania nowych przedsiębiorstw i środki na rozwój dla firm w początkowej fazie istnienia (PI 3a).

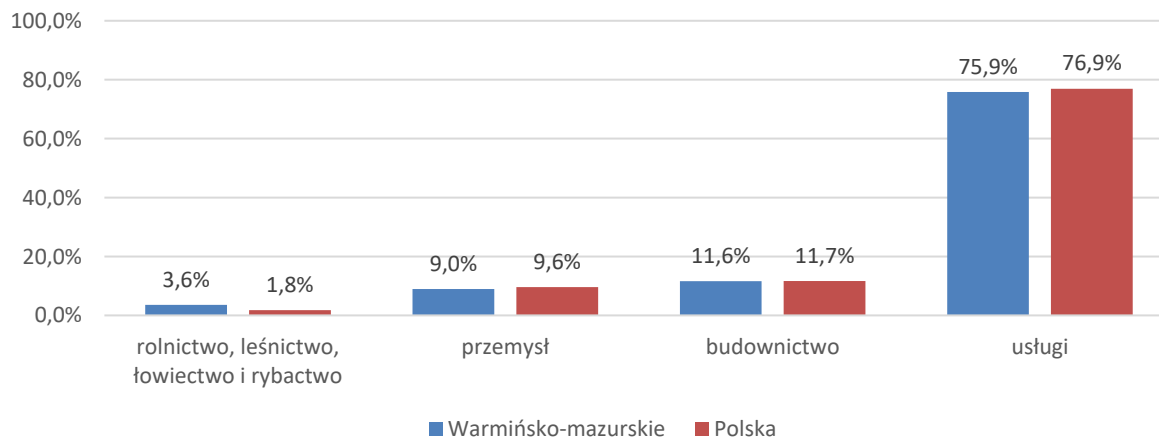
Wykres 8. Udział w strukturze przedsiębiorstw podmiotów sektora publicznego i podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego (2016/2015)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Struktura podmiotów gospodarczych według rodzajów działalności w województwie warmińsko-mazurskim niewiele różni się od struktury krajowej, aczkolwiek w regionie Warmii i Mazur odsetek podmiotów gospodarczych wpisujących się w działalność rolniczą (3,6%) jest dwukrotnie wyższy niż średnio w kraju (1,8%) – pod względem tego odsetka, województwo warmińsko-mazurskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju. Udział podmiotów gospodarczych z grupy przemysł i budownictwo oraz usługi jest natomiast niewiele mniejszy niż średnia krajowa.

Wykres 9. Struktura podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności PKD (2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

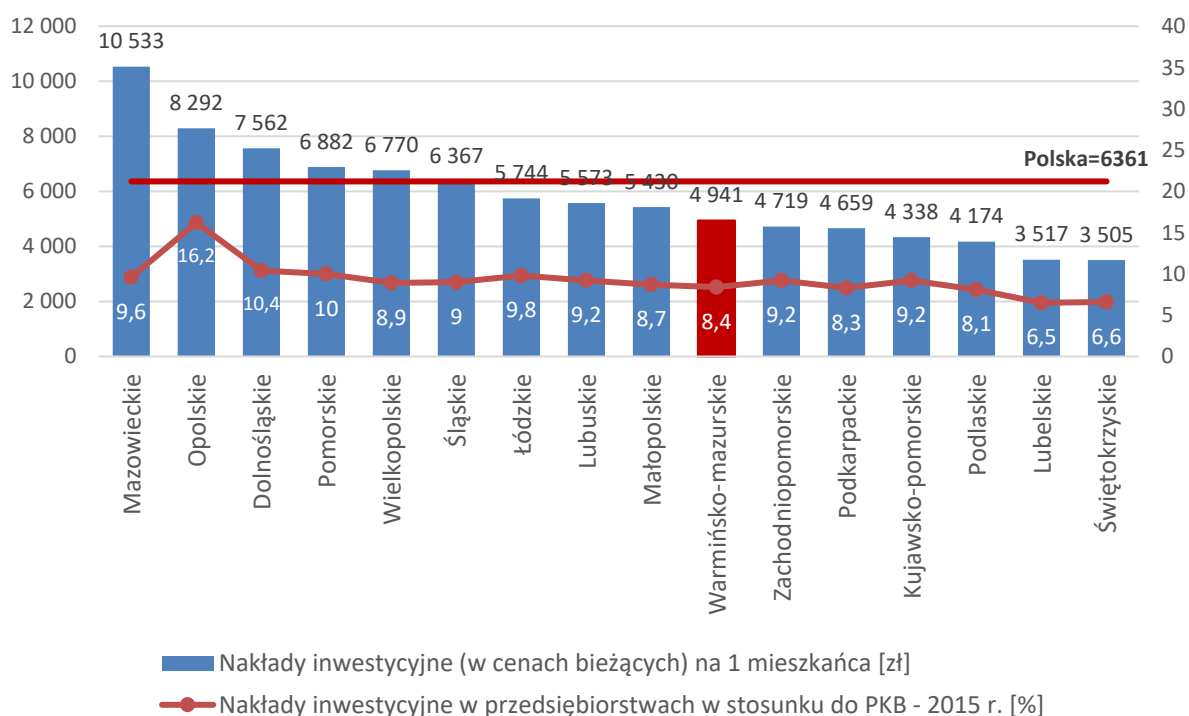
Inwestycje

Nakłady inwestycyjne ponoszone są w związku z wymianą zużytych zasobów, środków produkcji lub ich powiększaniem. Pierwsze umożliwiają przedsiębiorstwom utrzymanie produkcji na dotychczasowym poziomie, drugie – umożliwiają jej wzrost. Bez inwestycji, czyli nakładów na budynki, maszyny, urządzenia techniczne, narzędzia czy środki transportu, trudno mówić o rozwoju przedsiębiorstw. Wysokość nakładów inwestycyjnych jest jedną z ważnych miar rozwoju regionów, ponieważ pokazuje ona zaangażowanie kapitału w rozwój gospodarczy.

W 2016 roku nakłady inwestycyjne w województwie warmińsko-mazurskim wynosiły ok 7,1 mld zł, co stanowiło 2,9% ogółu nakładów inwestycyjnych poniesionych w kraju. Niższym odsetkiem charakteryzowały się jedynie województwa lubuskie (2,3%), podlaskie (2,0%) oraz świętokrzyskie (1,8%).

Nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa warmińsko-mazurskiego w 2016 roku wynosiły 4 941 zł, a ich wartość osiągnęła 77,7% wartości średniej krajowej (10. miejsce w kraju). Z kolei średnia krajowa niniejszego wskaźnika kształtowała się na poziomie 6 361 zł. Pod tym względem gorzej od Warmii i Mazur wypadły pozostałe województwa Polski Wschodniej oraz województwo zachodniopomorskie i kujawsko-pomorskie. Analizując relację nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego do wartości PKB województwa, warmińsko-mazurskie (8,4%) osiąga wynik wyższy jedynie od pozostałych województw Polski Wschodniej. Wynik ten nie odbiega jednak znacząco od średniej krajowej wynoszącej 9,3%. Sytuacja w odniesieniu do 2014 roku, w którym przygotowywana była poprzednia analiza społeczno-gospodarcza województwa warmińsko-mazurskiego uległa znaczącej poprawie. W krótkim okresie wartość nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca wzrosła o 307 zł, a relacja inwestycji do PKB wzrosła z 6,8% w 2013 roku do 8,4% w 2015 roku. Z powyższych danych wynika, że przedsiębiorcy sektora prywatnego zaczęli chętniej inwestować, co w konsekwencji przekłada się na wyższe tempo rozwoju gospodarczego.

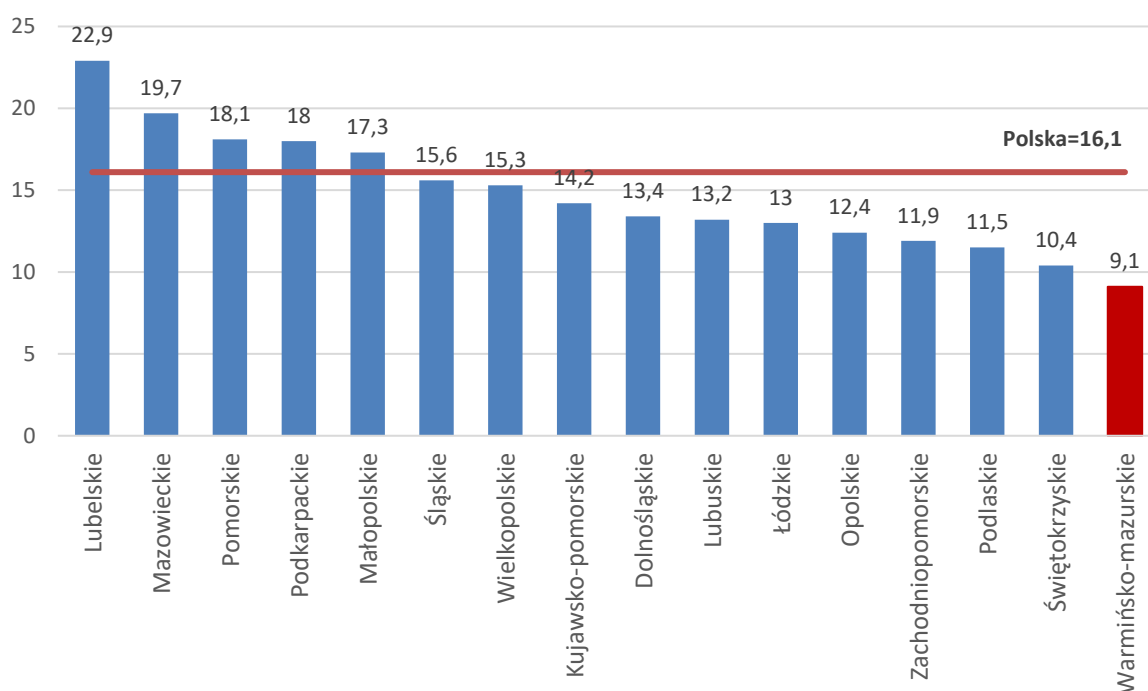
Wykres 10. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw prywatnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Analizując średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w województwach region Warmii i Mazur wypada najłagodniej w całym kraju. Tylko nieco ponad 9% przedsiębiorstw w województwie warmińsko-mazurskim jest innowacyjnych. Średnia krajowa tego wskaźnika jest prawie dwukrotnie wyższa i wynosi 16,1%. Województwami, które osiągnęły najwyższy poziom tego wskaźnika są: lubelskie (22,9%) i mazowieckie (19,7%).

Wykres 11. Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w 2016 roku (w %)

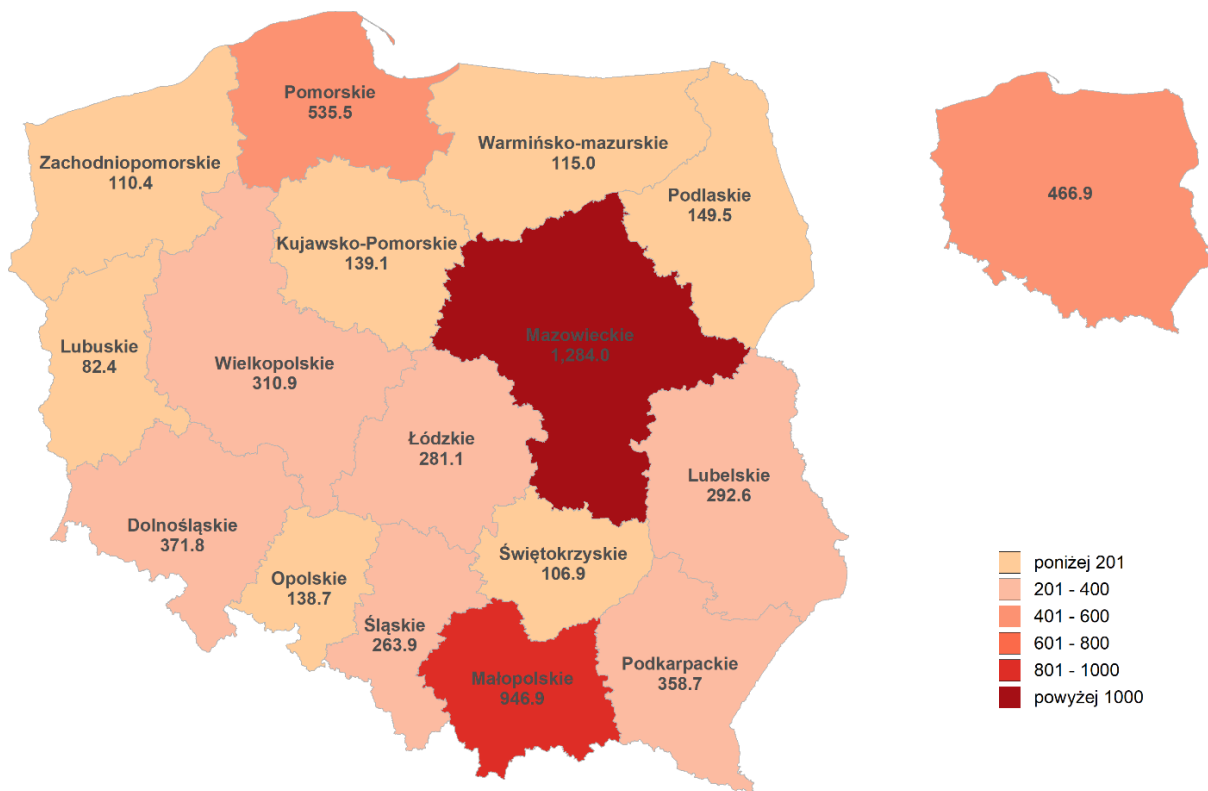

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Jednym z najważniejszych wskaźników w sferze innowacyjności w wymiarze regionalnym jest wysokość wydatków na działalność badawczo-rozwojową (B+R), które przekładają się na wzrost liczby i wartości innowacji oraz pozwalają na wykorzystanie potencjału sektora nauki dla budowania rozwoju gospodarczego, a także wpływają na postęp techniczny.

W 2016 roku nakłady na działalność B+R w województwie warmińsko-mazurskim wynosiły 165,4 mln zł co stanowiło zaledwie 0,9% nakładów krajowych. Należy zauważyć jednak że wydatki na B+R charakteryzują się wysoką koncentracją regionalną, ponieważ prawie 40% z nich ponoszonych jest tylko w województwie mazowieckim. Na drugim miejscu znalazło się województwo małopolskie (17,8% nakładów krajowych), które skupiało blisko dwukrotnie mniej wydatków niż to miało miejsce w województwie mazowieckim. Stąd też należy stwierdzić, że w przypadku działalności badawczo-rozwojowej w Polsce, mamy do czynienia z polaryzacją, gdzie po jednej stronie mamy województwa mazowieckie i małopolskie, a po drugiej resztę kraju.

Mapa 2. Nakłady na B+R na 1 mieszkańca w 2016 (w zł)

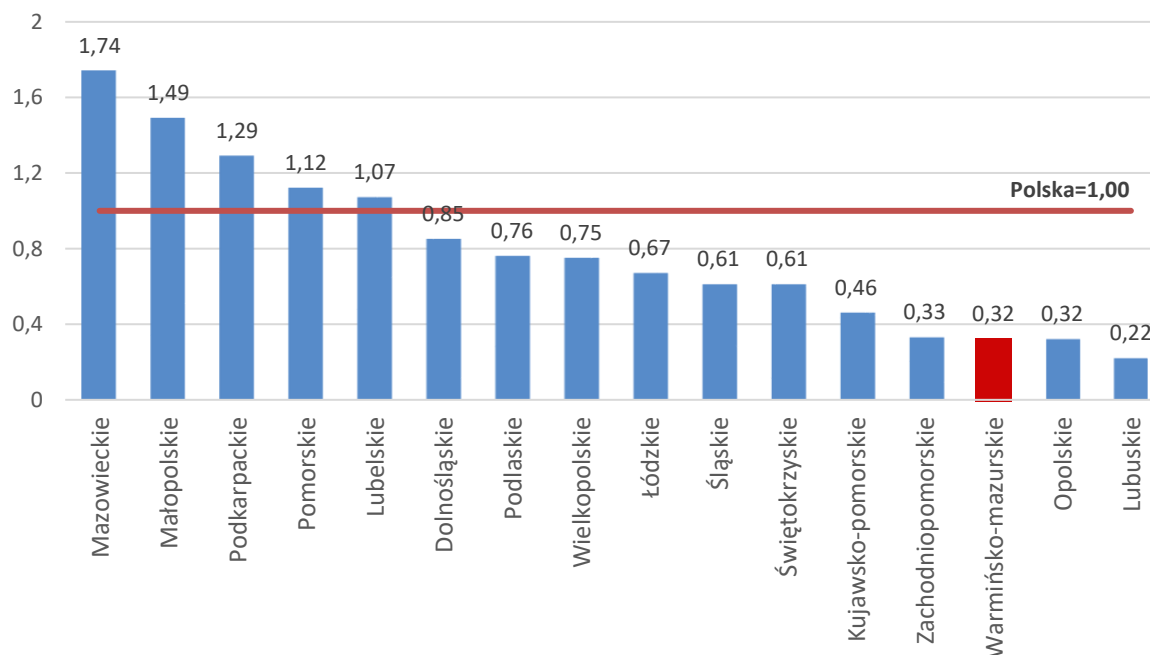
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Nakłady na B+R w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 roku wynosiły 115 zł, co stanowiło 24,6% średniej krajowej kształtującej się na poziomie 466,9 zł. Pod tym względem województwo zajęło 13. miejsce w kraju. Niższe nakłady na B+R per capita odnotowano tylko w województwie zachodniopomorskim (110,4 zł), świętokrzyskim (106,9 zł), lubuskim (82,4 zł), najwyższe zaś w województwach mazowieckim (1 284 zł) i małopolskim (946,9 zł).

Ważnym wskaźnikiem przedstawiającym skalę rozwoju innowacyjności w regionach są nakłady na działalność badawczo-rozwojową wyrażone jako procent PKB. W województwie warmińsko-mazurskim nakłady te w 2015 roku stanowiły 0,32% PKB, co plasowało region na 14. miejscu w kraju. Największy odsetek odnotowano natomiast w województwie mazowieckim (1,74%), małopolskim (1,49%) i podkarpackim (1,29%) - województwach w których ulokowane są komercyjne centra badawcze przedsiębiorstw prywatnych (np. branża lotnicza w województwie podkarpackim). W skali kraju udział nakładów na B+R w PKB kształtował się na poziomie 1%.

Mając na uwadze, że najwięcej nakładów na działalność B+R ponoszonych jest w województwie mazowieckim i małopolskim, to także i tam przypada najwięcej osób zatrudnionych w działalności B+R w przeliczeniu na tysiąc osób aktywnych zawodowo. W 2016 roku na Mazowszu wskaźnik ten wyniósł 13,7, a w Małopolsce 10,2. W województwie warmińsko-mazurskim wartość wskaźnika osiągnęła wartość 2,8 – wynik prawie dwukrotnie niższy niż średnia krajowa (5,2). Województwami które wypadły gorzej od Warmii i Mazur są opolskie (2,7), świętokrzyskie (2,2) i lubuskie (2,0).

Wykres 12. Nakłady na działalność B+R jako % PKB w 2015 roku (w %)

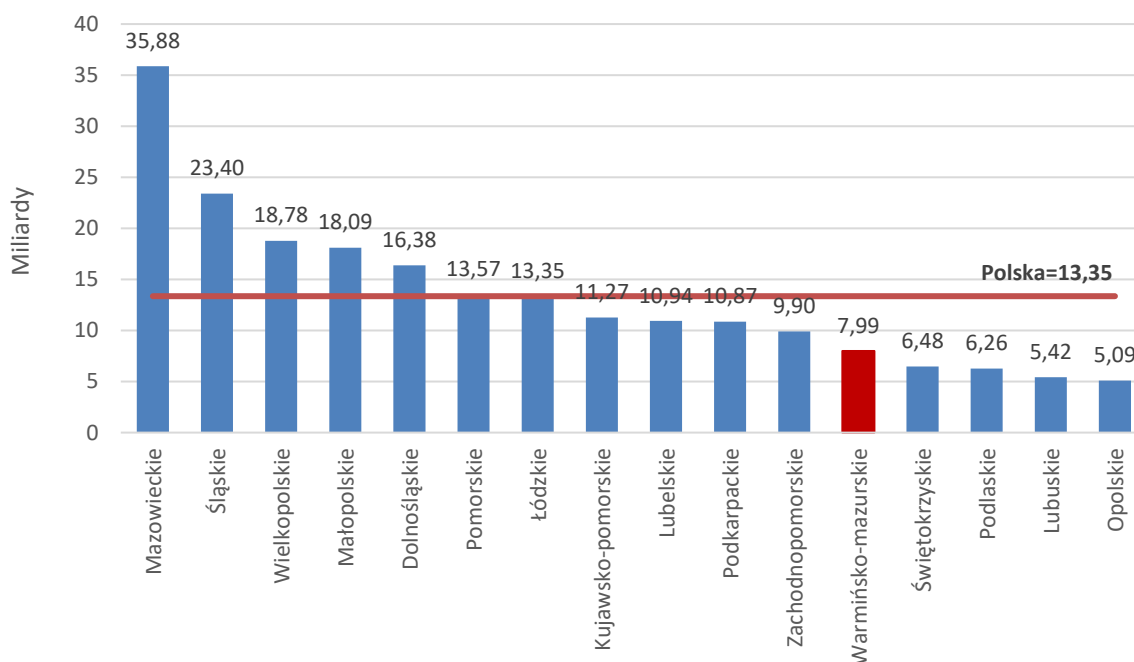
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

1.3. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Poziom zamożności mieszkańców niewątpliwie wpływa na sytuację budżetową jednostek samorządu terytorialnego (JST), jednocześnie stan finansów JST determinuje poziom życia mieszkańców. Jest to spowodowane tym iż, im wyższe są wpływy do budżetu, tym większe mogą być inwestycje poczynione w infrastrukturę techniczną, społeczną i mieszkaniową, a także mogą być realizowane działania zmierzające do poprawy sytuacji osób najmniej zamożnych (np. projekty integracji społeczno-zawodowej). Wszystko to w konsekwencji przekłada się na dalszy wzrost poziomu życia mieszkańców. Jeżeli natomiast wpływy do budżetu są niewielkie, wówczas odczuwalny jest brak środków na inwestycje poprawiające stopę życiową mieszkańców, przy czym zwiększają się wydatki związane ze wsparciem osób zagrożonych ubóstwem i/lub bezrobociem. W praktyce dylematy związane z zagospodarowaniem pieniędzy publicznych wynikają głównie stąd, że zasoby finansowe są ograniczone, w odróżnieniu do potrzeb społeczno-gospodarcze.

W 2016 roku w województwie warmińsko-mazurskim łączne dochody budżetów JST (116 gmin, 19 powiatów, 2 miast na prawach powiatu i samorządu województwa) wyniosły prawie 8 mld zł i od czasu wejścia Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. wzrosły o 130%. Jednocześnie wydatki z budżetów JST w 2016 roku wynosiły 7,54 mld zł i wzrosły o 114% w porównaniu do 2004 roku. Zestawiając dochody budżetowe i wydatki okazuje się, że województwo warmińsko-mazurskie od 2009 roku zmagają się z deficytem budżetowym który średnio wynosił prawie 231 mln zł. Największy deficyt JST został odnotowany w 2010 r. w którym wyniósł ponad 711 mln zł. W 2016 roku po 7 latach zmagania się z deficytem budżetowym jednostki samorządu terytorialnego w województwie warmińsko-mazurskim osiągnęły nadwyżkę budżetową w wysokości ponad 416 mln zł.

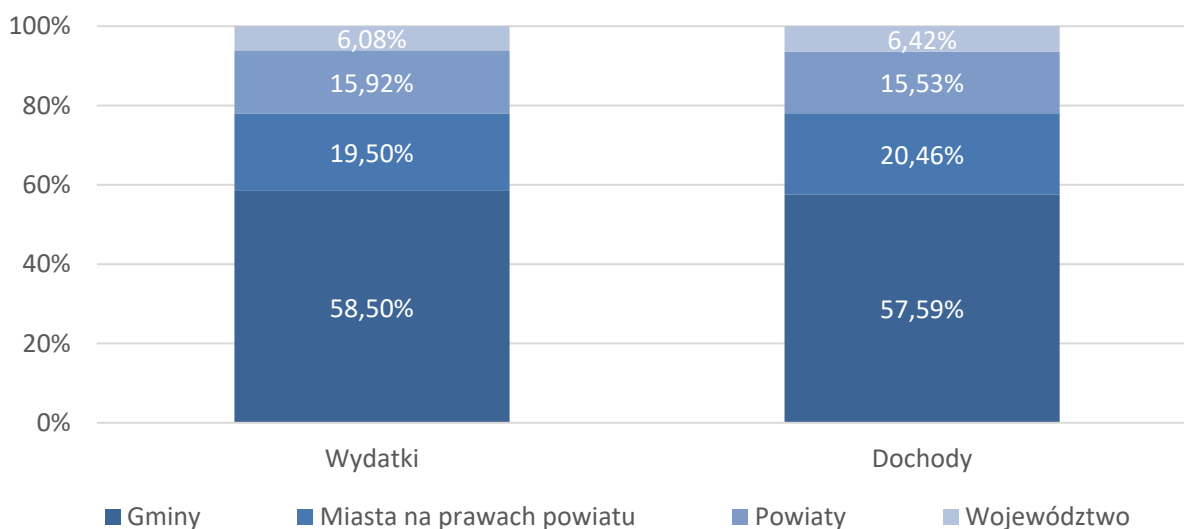
Wykres 13. Dochody jednostek samorządu terytorialnego w poszczególnych województwach w 2016 roku (w mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Niecałe 8 mld zł dochodów warmińsko-mazurskich jednostek samorządu terytorialnego plasuje region na 12. miejscu w kraju. Warmia i Mazury dysponują dochodami wyższymi niż województwa: świętokrzyskie (6,48 mld zł), podlaskie (6,26 mld zł), lubuskie (5,42 mld zł) i opolskie (5,09 mld zł). Średnie dochody JST w województwach wynoszą około 13,35 mld zł natomiast województwo warmińsko-mazurskie osiąga niecałe 60% tej wartości. Największymi dochodami dysponują JST w województwie mazowieckim i śląskim – stanowią one ponad ¼ wszystkich krajowych dochodów jednostek samorządu terytorialnego.

Wykres 14. Struktura dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 roku

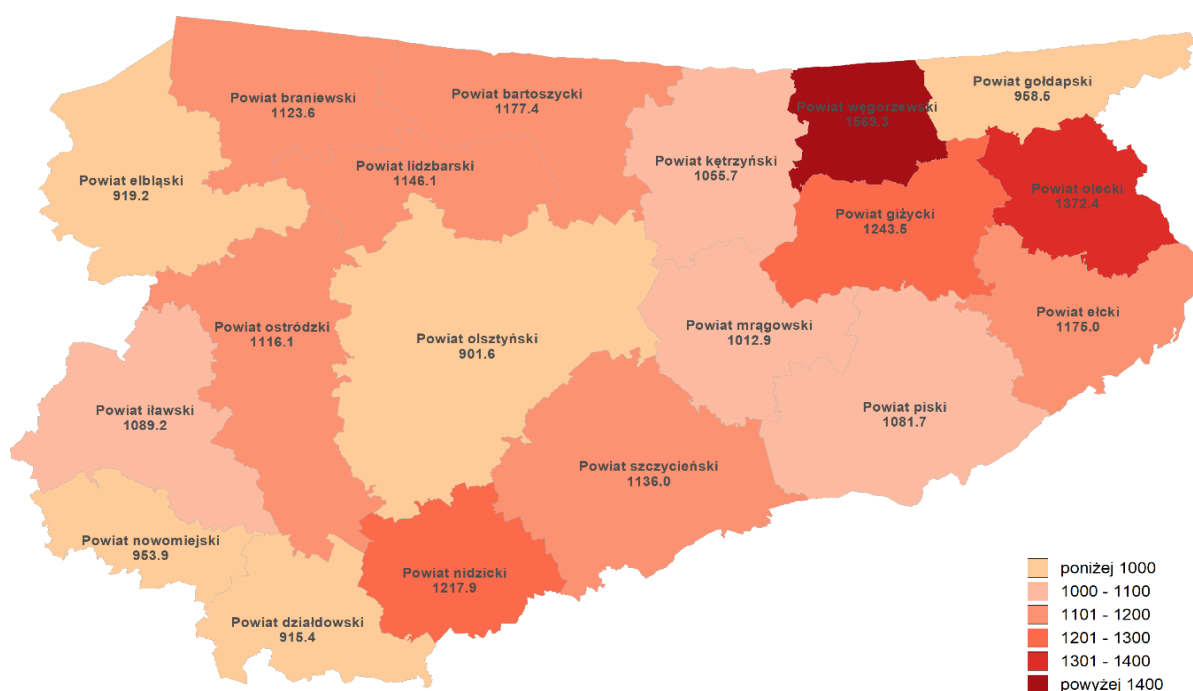

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Analizując strukturę dochodów i wydatków JST w województwie warmińsko-mazurskim okazuje się że największy w niej udział mają gminy, które odpowiadają za blisko 60% budżetu JST w regionie. Na drugim miejscu znalazły się miasta na prawach powiatu, odpowiadające za prawie 1/5 ogółu dochodów i wydatków budżetowych JST. W dalszej kolejności uplasowały się powiaty (ok. 16%) i województwo (ok. 6%).

Pod względem dochodów powiatów na 1 mieszkańca województwo warmińsko-mazurskie plasuje się na 1 miejscu w kraju. Dochody powiatów w przeliczeniu na jednego mieszkańca są najwyższe w kraju osiągając średnią wartość 1 055,4 zł i odpowiadają 116% średniej krajowej. Najwyższe dochody na 1 mieszkańca odnotowano w powiatach: węgorzewskim (1 569,3 zł), oleckim (1 372,4 zł), giżyckim (1 243,5 zł) i nidzickim (1 217,9 zł), natomiast najniższe w olsztyńskim (901,6 zł), elbląskim (919,2 zł) i działdowskim (915,4 zł).

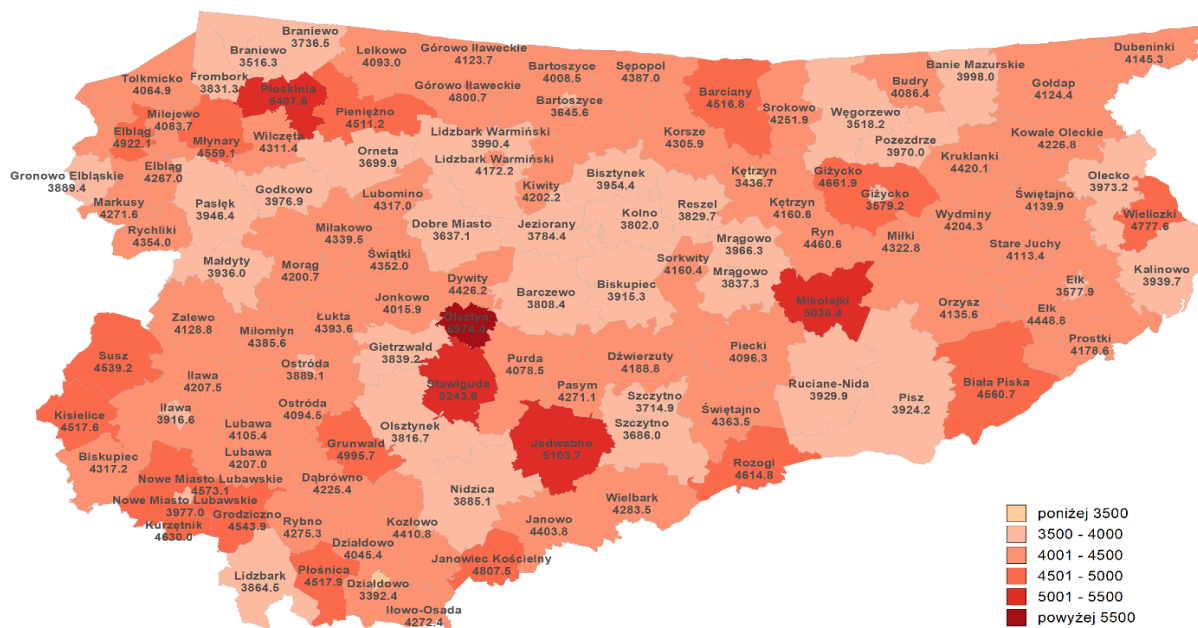
Mapa 3. Dochody powiatów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2016 roku (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Gminy o najwyższych dochodach nie pokrywają się z obszarami powiatów które wypadają najlepiej pod tym samym względem. Najwyższe dochody w województwie na 1 mieszkańca osiągnęła Gmina miejska Olsztyn (5 974,4 zł). Innymi gminami które osiągnęły wysokie dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca były Płoskinia (5 407,6 zł), Stawiguda (5 243,6 zł), Jedwabno (5 103,7 zł) i Mikołajki (5 038,4 zł). Najmniejsze dochody na 1 mieszkańca osiągnęły ze względu na swoją charakterystykę gminy miejskie Działdowo (3 392,4 zł), Kętrzyn (3 436,7 zł), Braniewo (3 516,3 zł) i Ełk (3 577,9 zł). Średnie dochody gmin w województwie warmińsko-mazurskim wynoszą 4 337,3 zł co plasuje region na 10. miejscu w kraju.

Mapa 4. Dochody gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2016 roku (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

2. SPOŁECZEŃSTWO

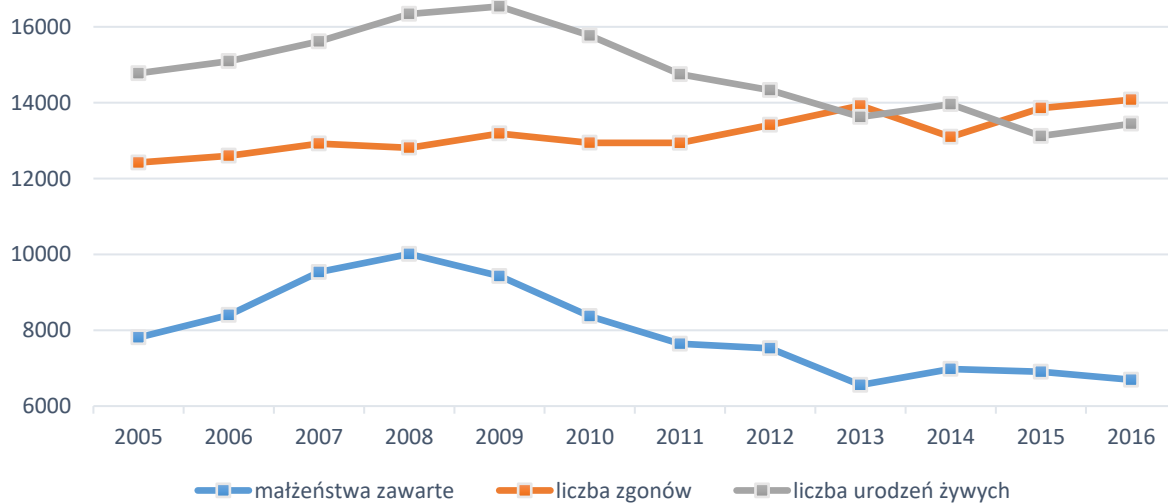
2.1. Demografia i migracje

Przyrost naturalny, migracje oraz struktura społeczna wraz z rozmieszczeniem w przestrzeni są uzależnione od wielu czynników, przede wszystkim społecznych, ekonomicznych i socjologicznych. W województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r. mieszkało 1,43 mln osób, co stanowi 3,73% mieszkańców całego kraju. Spośród wszystkich mieszkańców, 51% stanowiły kobiety, a 49% mężczyźni. Od wielu lat obserwuje się spadek liczby ludności na Warmii i Mazurach i tylko od 2013 r. populacja zmniejszyła się o ponad 10,5 tys. osób. Przyczyną jest m.in. wzrost liczby zgonów i spadek liczby urodzeń, co spowodowało, że przyrost naturalny z każdym rokiem malał.

W 2015 r. liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń, inaczej niż miało to miejsce w 2014 r. co zaprezentowano na wykresie 15. W 2016 r. przyszło na świat 13 443 tys. dzieci, a liczba zgonów wyniosła 14 078 tys. Przyrost naturalny w województwie był ujemny i wyniósł -635, co oznacza jednocześnie przyrost naturalny na poziomie -0,44 na 1000 mieszkańców regionu Warmii i Mazur.

W podziale na powiaty, w 2016 r. najwięcej ludności przybyło w powiecie m. Olsztyn oraz w powiecie olsztyńskim, gdzie przyrost naturalny wyniósł odpowiednio 142 i 149. Największy ujemny przyrost naturalny odnotowano natomiast w powiecie m. Elbląg, w którym wyniósł -308.

Wykres 15. Małżeństwa, zgony i urodzenia żywe w województwie warmińsko-mazurskim

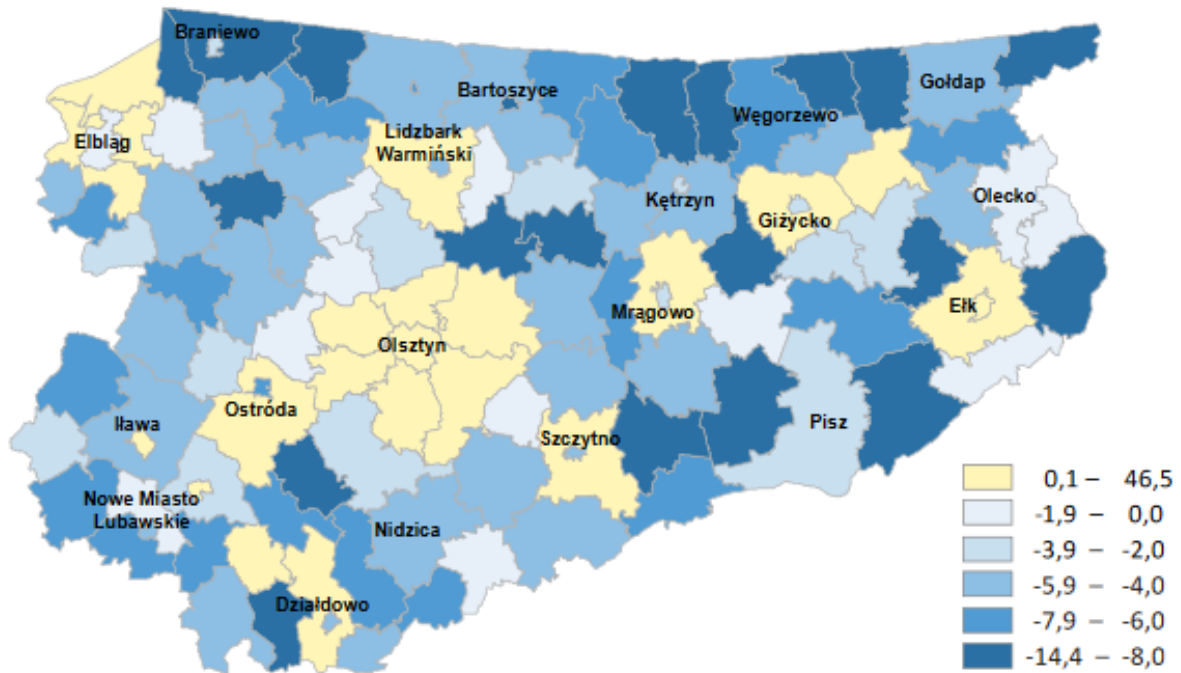
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Przyczyn spadku liczby ludności, poza zmianami w przyroście naturalnym, upatruje się również we wzroście liczby emigrantów, szczególnie na pobyt stały. Tylko w ciągu lat 2013-2016, poza granice województwa wyjechało 3,6 tys. osób². Od 2013 r. obserwowano coroczny spadek liczby emigrantów (760 w 2016 roku). Mimo, że saldo migracji zagranicznych na pobyt stały było dużo niższe niż saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały, obydwie wartości osiągnęły wartość ujemną. Saldo migracji ogółem wyniosło -2 974 i było niższe niż w roku 2014 (brak danych za 2015 r.). W przypadku migracji międzywojewódzkich najczęstszym wybieranym kierunkiem były województwa pomorskie (1 937 osób), mazowieckie (1 677 osób) i podlaskie (589 osób), co stanowiło 70,6% migracji ogółem.

² Brak danych za 2015 r. Dane o migracjach zagranicznych na pobyt stały za 2015 r. nie są publikowane ze względu na ich niedostateczną jakość.

Migracje zarówno na poziomie kraju jak i w obrębie województwa są zróżnicowane przestrzennie, co można zauważyć na mapie 5. W województwie warmińsko-mazurskim, najczęściej osób przemieszczało się w kierunku gmin, zlokalizowanych w okolicach największych i większych miast w województwie takich jak Olsztyn, Elbląg, Ełk, Ostróda, Mrągowo, Giżycko i Szczytno.

Mapa 5. Saldo migracji stałej w województwie warmińsko-mazurskim na 1000 ludności w gminach w 2016 r.

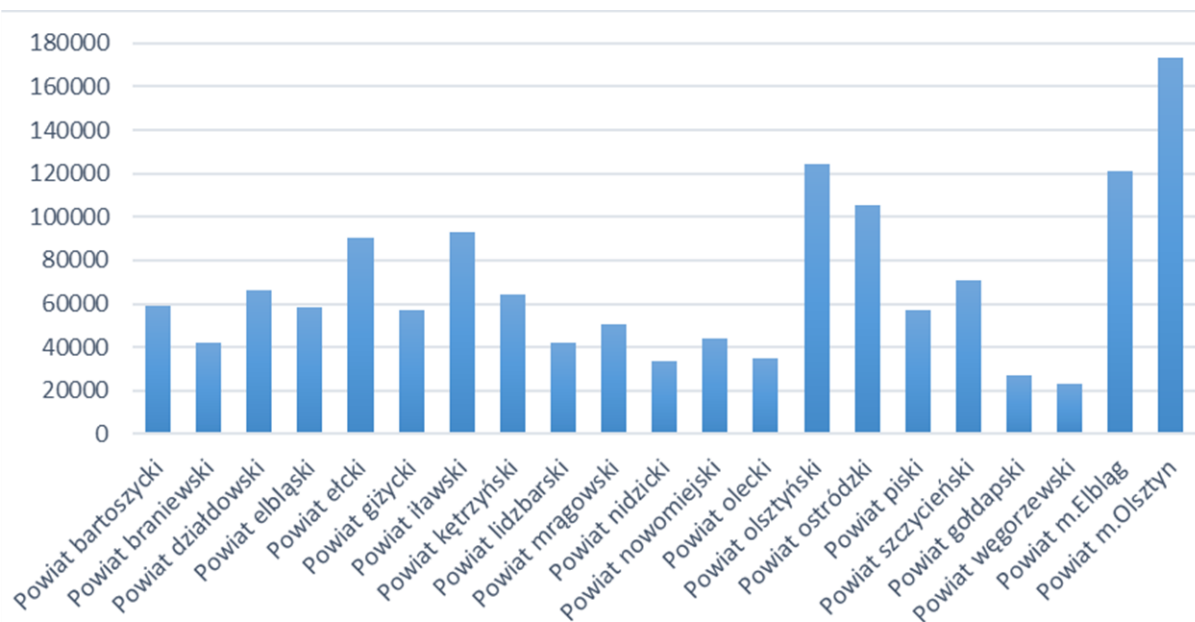

Źródło: *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r.*, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2017, s. 37.

Gęstość zaludnienia od 2010 r. pozostaje na niezmiennym poziomie 59 osób na km² i jest dwa razy niższa niż średnio w Polsce. Powoduje to, że województwo warmińsko-mazurskie wraz z województwem podlaskim zajmują pod tym względem dwa ostatnie miejsca w kraju. Zdecydowanie więcej osób, bo blisko 60% zamieszkuje obecnie miasta, natomiast niewiele ponad 40% ludności to mieszkańcy terenów wiejskich. Tendencja ta pozostaje niezmienna. Na wykresie 16 przedstawiono strukturę ludności według miejsca zamieszkania w powiatach. Największym udziałem osób mieszkających w miastach charakteryzują się powiaty: m. Olsztyn i m. Elbląg oraz powiat ełcki, natomiast powiatami, w których przeważająca liczba osób mieszka na terenach wiejskich są powiaty nowomiejski, elbląski i olsztyński. Koncentracja ludności na terenach wiejskich ma miejsce przede wszystkim w południowej części województwa.

Poza powiatem m. Olsztyn i m. Elbląg, które znacznie podnoszą średnią wojewódzką, najgęściej zaludnionymi powiatami są powiaty ełcki (81 osób na km²), działdowski (69 osób na km²) i iławski (67 osób na km²). Najmniej zaludnionym powiatem jest powiat piski (32 osoby na km²) oraz węgorzewski (34 osoby na km²).

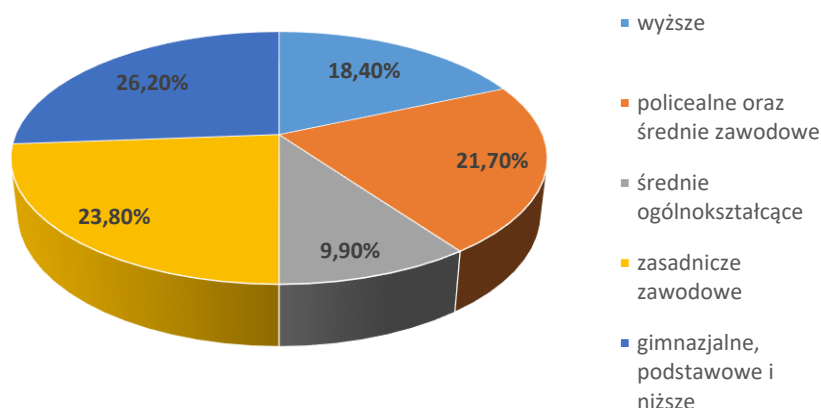
Wykres 16. Ludność województwa warmińsko-mazurskiego według miejsca zamieszkania w powiatach w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Struktura ludności według poziomu wykształcenia w województwie w 2016 r. zmieniła się na korzyść w porównaniu do poprzednich lat. Przede wszystkim wzrósł odsetek osób z wykształceniem wyższym oraz z wykształceniem policealnym, średnim zawodowym i średnim ogólnokształcącym. Nieznacznie spadł udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a najwyraźniejsze zmiany zarejestrowano dla osób z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym bądź bez wykształcenia – spadek udziału tej grupy osób. Stan ludności według poziomu wykształcenia przedstawiono na wykresie 17.

Wykres 17. Struktura ludności województwa warmińsko-mazurskiego według poziomu wykształcenia w 2016 r. (BAEL)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

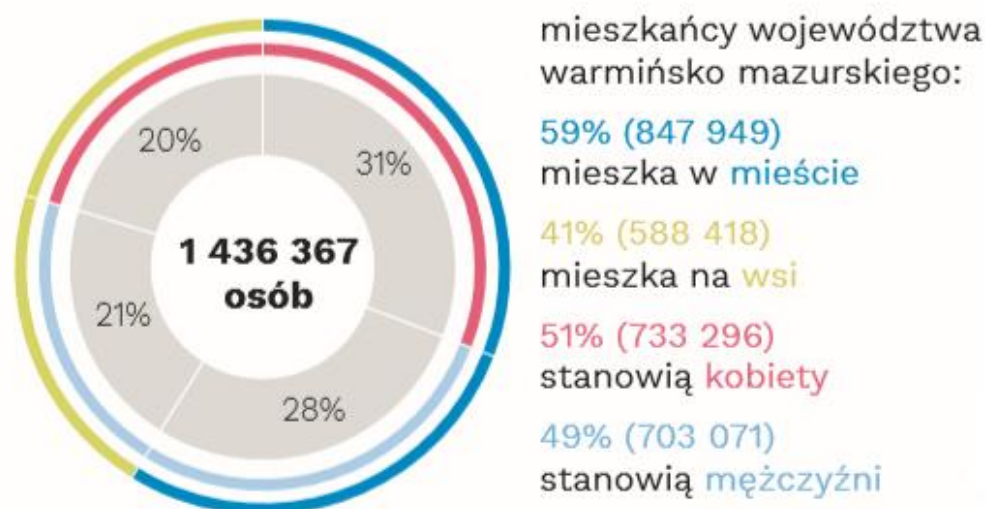
Starzenie się ludności, czyli proces zwiększania się udziału ludności w wieku starszym w ogólnej liczbie ludności to zjawisko występujące w całym kraju. Jednakże udział osób starszych w populacji ogółem jest w Polsce zróżnicowany regionalnie. Jednym z województw znajdującym się w najkorzystniejszej sytuacji tj. najniższym udziale osób starszych, czyli w wieku powyżej 65 roku życia,

jest warmińsko-mazurskie, gdzie odsetek ten wyniósł w 2016 r. 14,6% populacji województwa. Z drugiej strony zmniejsza się udział osób w wieku do 25 roku życia, który wyniósł w 2016 r. 27,1%. Odsetek osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim jest największy w powiecie olsztyńskim (15 714 os.) oraz ostródzkim (15 324 os.), natomiast najmniejszym udziałem osób starszych charakteryzuje się powiat gołdapski (3 800 os.).

W związku ze zmianami w poszczególnych grupach wiekowych, zmienia się struktura ludności według ekonomicznych grup wieku. Zauważalny, choć niewielki spadek udziału zarejestrowano dla osób w wieku przedprodukcyjnym z 19 % w 2013 r. do 18,4% w 2016 r. oraz w wieku produkcyjnym z 64,7% w 2013 r. do 63,1% w 2016 r. Wzrost nastąpił natomiast w grupie osób w wieku poprodukcyjnym i w analogicznych okresach wyniósł on 16,3% do 18,5%. Poza wiekiem, strukturę ludności można charakteryzować również w oparciu o kryterium płci. W tym celu wykorzystuje się współczynnik feminizacji, którego wartość dla województwa od kilku lat pozostaje na niezmiennym poziomie wynoszącym 104. Oznacza to, że na 100 mężczyzn przypadają średnio 104 kobiety (średnia w kraju wynosi 107). Identyczny wynik osiągnęło również województwo podkarpackie i razem z warmińsko-mazurskim znajduje się najbliżej wyniku wynoszącego 100, oznaczającego równowagę liczebną kobiet i mężczyzn. Najwyższy współczynnik feminizacji notuje się w powiecie m. Olsztyn (115), natomiast najniższy w powiatach węgorzewskim (100), braniewskim (100), oleckim (100) oraz piskim (100).

Interesującym zjawiskiem jest nadwyżka liczby mężczyzn w relacji do liczby kobiet w wieku do 50 lat oraz duża nadwyżka liczby kobiet w wieku po 50 roku życia w odniesieniu do liczby mężczyzn w tym samym wieku. Ludność w województwie w oparciu o kryterium płci oraz miejsca zamieszkania prezentuje wykres 18.

Wykres 18. Ludność województwa warmińsko-mazurskiego według płci i miejsca zamieszkania w 2016 r.

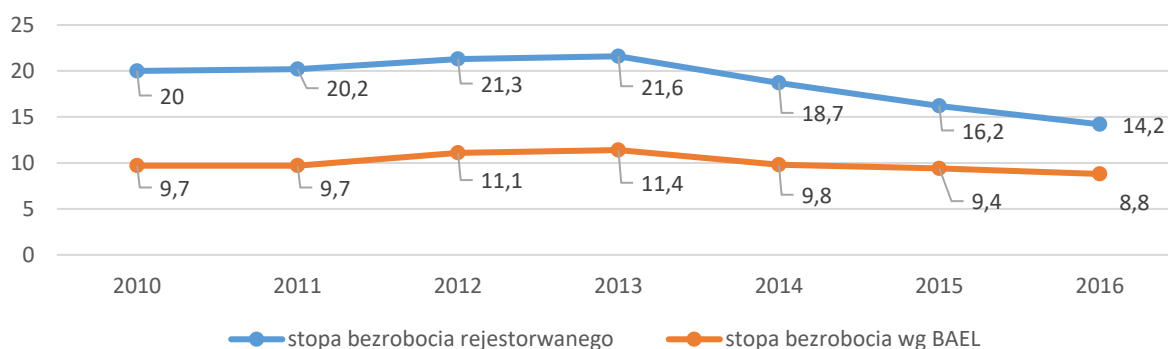

Źródło: Infografika: *Stan i struktura ludności w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r.*, Urząd Statystyczny w Olsztynie, <http://olsztyn.stat.gov.pl/infografiki/infografika-stan-i-struktura-ludnosc-i-w-województwie-warmińsko-mazurskim-w-2016-r-,5,4.html>, dostęp 09.03.2018 r.

2.2. Rynek pracy

Bezrobocie rejestrowane jest definiowane na różne sposoby. Zazwyczaj jest ono określane jako relacja liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych do zasobu siły roboczej populacji, czyli liczby ludności aktywnej ekonomicznie. Stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła w 2016 r. 14,2% i nadal był to najwyższy poziom w Polsce od początku istnienia województwa. Jednak w porównaniu do lat poprzednich zarejestrowano duży spadek tej wartości, który w porównaniu do 2013 r. wyniósł 7,4 p.p. W przypadku stopy bezrobocia mierzonej metodą BAEL, również odnotowano spadek do poziomu 8,8% w 2016 r., z 9,4% w 2015 r., co stawia województwo w korzystniejszej sytuacji. Podkreślenia wymaga fakt, że stopa bezrobocia na wsi jest wyższa niż w miastach. Na wykresie 19. przedstawiono jak kształtowała się stopa bezrobocia w ostatnich latach.

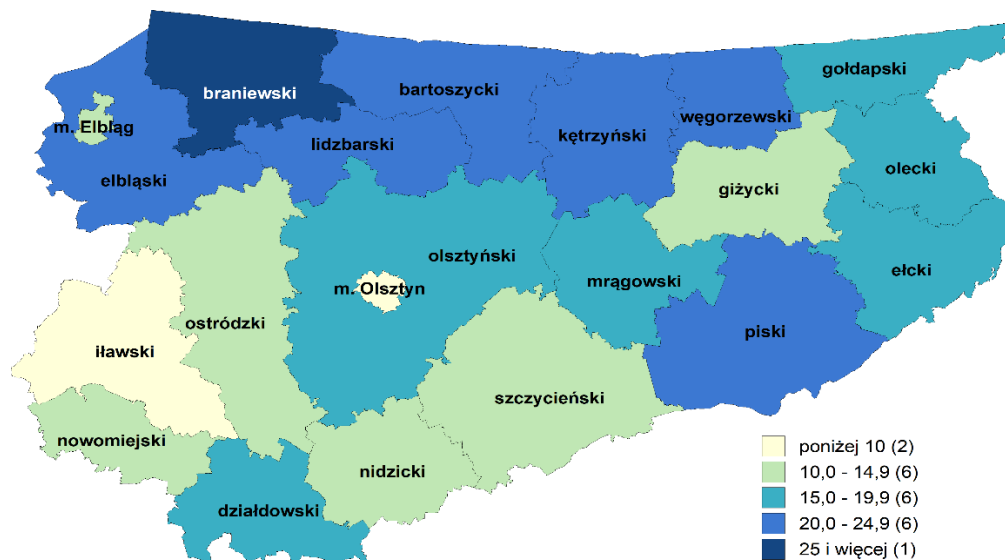
Wykres 19. Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS oraz Rocznika statystycznego województwa warmińsko-mazurskiego 2017

W przypadku powiatów, najniższą stopą bezrobocia rejestrowanego charakteryzują się powiat m. Olsztyn (5,1%) oraz powiat iławski (6%). Najtrudniejsza sytuacja na rynku pracy panuje głównie w powiatach zlokalizowanych w północnej części województwa tj. braniewskim, bartoszyckim, kętrzyńskim, węgorzewskim oraz w powiecie piskim, co obrazuje mapa numer 6. W wymienionych powiatach stopa bezrobocia waha się w granicach 21,2% do 25,3%.

Mapa 6. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %) według powiatów w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r.

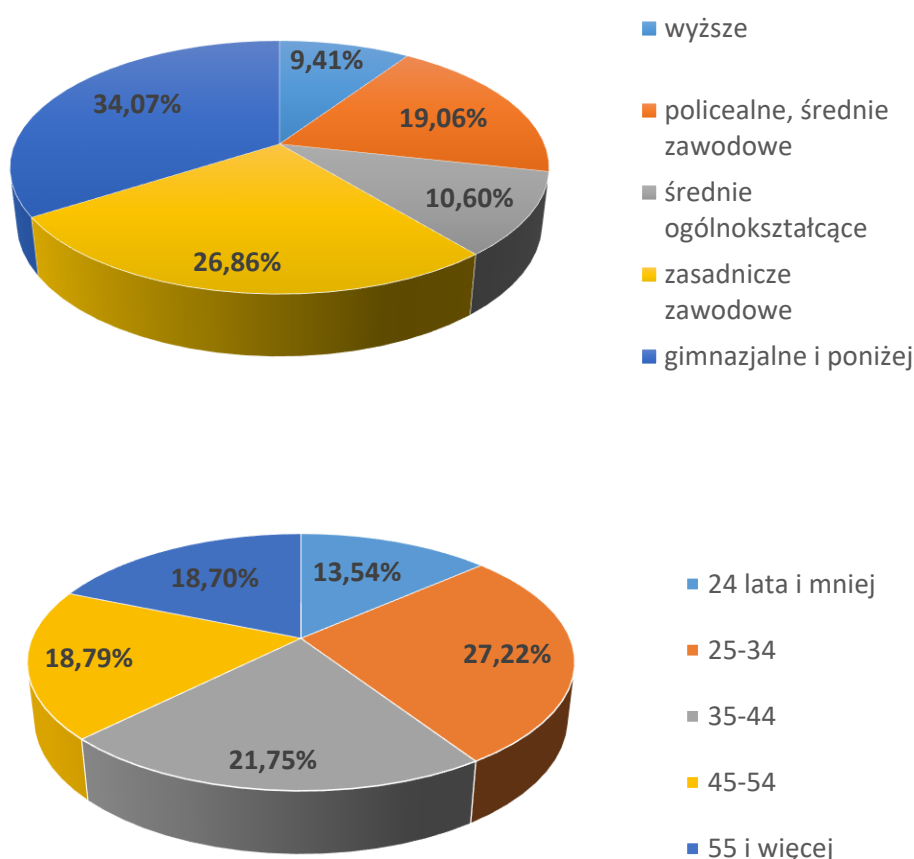
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

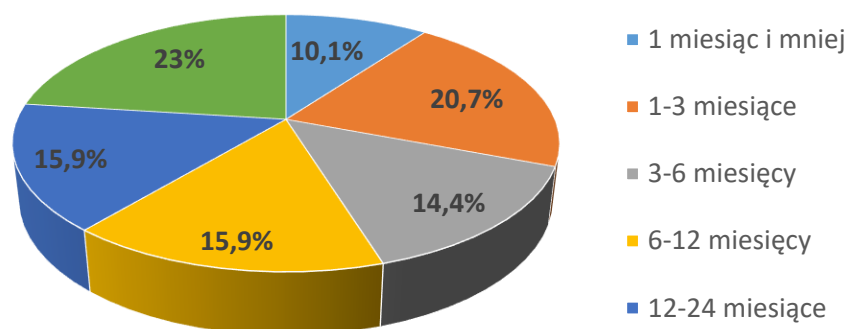
Struktura bezrobocia jest najczęściej opisywana według kryterium wykształcenia, wieku oraz sektorów działalności, co też przedstawiono na wykresach poniżej. W przypadku wykształcenia, istnieje zależność związana z poziomem wykształcenia - im wyższy poziom wykształcenia, tym niższy udział osób bezrobotnych. Osoby posiadające wykształcenie wyższe stanowiły w 2016 r. 9,41% bezrobotnych w regionie. Natomiast największy odsetek bezrobotnych zarejestrowanych, to osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym, których udział wyniósł 34%.

Niepokojący jest fakt, że wielu ludzi w wieku 25-34 posiada status bezrobotnego. W 2016 r. stanowili oni 27,2% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych w województwie, jednak była to wartość niższa niż w latach poprzednich. Najmniejszy udział zarejestrowanych bezrobotnych jest wśród osób w wieku 24 lata i mniej (13,5%), dużą grupę stanowią również osoby w wieku 35-44 lata (21,7%).

Największą grupę wśród osób bezrobotnych stanowią osoby pozostające bez zatrudnienia przez okres powyżej 24 miesięcy (23%) oraz przez okres od 1 do 3 miesięcy (20,7%). Nieco ponad 10,1% zarejestrowanych bezrobotnych pozostaje bez zatrudnienia do 1 miesiąca lub krócej.

Wykres 20. Bezrobotni zarejestrowani w województwie warmińsko-mazurskim według wykształcenia, wieku i czasu pozostawania bez pracy w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS oraz Raportu o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w 2016 r.

W 2016 r. w województwie zarejestrowanych było 73 tys. bezrobotnych. Wielkość ta, w porównaniu do roku poprzedniego była niższa o 10,4 tys. osób. Wśród bezrobotnych można wyodrębnić wiele grup, posiadających specyficzne wyróżniające je cechy, które obejmują swym zakresem osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Strukturę bezrobotnych w oparciu o te cechy wraz z tendencją im towarzyszącą prezentuje tabela 3. Spadek udziału w ogólnej liczbie bezrobotnych nastąpił w czterech grupach: bezrobotnych bez pracy powyżej 12 miesięcy, bezrobotnych bez prawa do zasiłku, bezrobotnych do 25 roku życia oraz bezrobotnych zamieszkałych na wsi.

Tabela 3. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy w województwie warmińsko-mazurskim

Grupa bezrobotnych	Odsetek w 2014 r.	Odsetek w 2016 r.	↘/↗
Bez kwalifikacji zawodowych	32,16%	32,66%	↗
Bez pracy powyżej 12 miesięcy	39,50%	38,90%	↘
Bez prawa do zasiłku	82,63%	82,43%	↘
W wieku do 25 roku życia	17,90%	13,53%	↘
W wieku 50+	26,54%	28,80%	↗
Zamieszkali na wsi	52,79%	51,12%	↘
Niepełnosprawni	6,03%	6,52%	↗

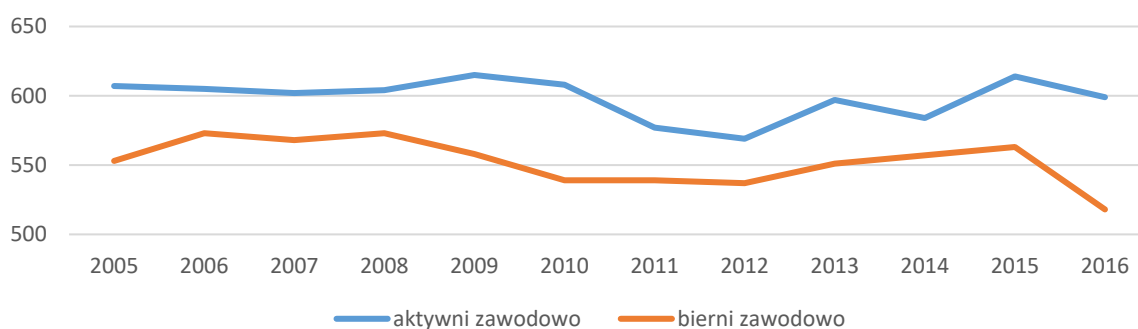
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Pomimo, że w województwie warmińsko-mazurskim jest najwyższy poziom bezrobocia, istnieją zawody, na które występuje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba poszukujących pracy w danym zawodzie. Zawody deficytowe z każdym kolejnym rokiem zmieniają się. Dla przykładu, w 2014 r. wśród zawodów tych wymieniano funkcjonariusza straży granicznej, asystenta usług telekomunikacyjnych, dostawcę potraw oraz monter ociepleń budynków. W roku 2016 do grupy zawodów deficytowych zaliczali się m.in.: funkcjonariusze celni i ochrony granic, projektanci aplikacji sieciowych i multimediów, kierownicy do spraw badań i rozwoju, farmaceuci specjaliści, analitycy systemów komputerowych, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy gdzie indziej niesklasyfikowani, asystenci nauczycieli czy programiści aplikacji.³

³ Opracowanie na podstawie: *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 roku*, Wojewódzki Urząd Pracy, Olsztyn 2017

Liczba aktywnych zawodowo w 2016 r. w porównaniu do roku poprzedniego spadła, zarówno w grupie bezrobotnych, co jest korzystne, jak i w grupie pracujących. Aktywnych zawodowo bezrobotnych było w 2016 r. 53 tys. osób (58 tys. osób w 2015 r.), natomiast aktywnych zawodowo pracujących – 547 tys. osób (556 tys. osób w 2015 r.) Do roku 2015 systematycznie przybywało osób biernych zawodowo, natomiast w roku następnym sytuacja się zmieniła. W 2015 r. było ich 563 tys., a w 2016 r. liczba ta spadła do 518 tys. Jak widać na wykresie 21. wartości współczynników aktywności zawodowej ulegały znacznym wahaniom na przestrzeni kilkunastu lat wstecz. Dystans między liczbą aktywnych i biernych zawodowo utrzymuje się i przy zmianach jednej wartości następuje również zmiana drugiej. Wobec tego struktura ludności w oparciu o kryterium aktywności zawodowej pozostaje od wielu lat na podobnym poziomie.

Wykres 21. Ludność w województwie warmińsko-mazurskim według BAEL (w tys. osób)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Aktywność zawodową ludności charakteryzuje współczynnik aktywności zawodowej, który może być rozszerzany o dodatkowe kryteria takie jak wiek, płeć lub miejsce zamieszkania. Współczynnik informuje jaki odsetek aktywnych zawodowych stanowią dane osoby w ogóle ludności. Podstawowym wskaźnikiem jest współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15+, który w 2016 r. wyniósł 53,16%. Oznacza to wzrost udziału w odniesieniu do wartości odnotowanych dla lat poprzednich. Istnieją również grupy osób, dla których współczynnik ten charakteryzuje się tendencją rosnącą. Współczynnik aktywności zawodowej w przypadku kobiet wyniósł 44,7% (tyle samo co w 2015 r.), natomiast w przypadku mężczyzn 63,1% (60% w 2015 r.). Rosnący udział odnotowano ponadto wśród osób mieszkających na wsi (z poziomu 50% w 2015 r. do poziomu 51,7% w 2016 r.) oraz w miastach (z poziomu 53,4% w 2015 r. do 54,8% w 2016 r.).

W województwie, w którym bezrobocie osiąga tak wysokie poziomy, istotnym działaniem jest tworzenie nowych miejsc pracy. W roku 2016 w stosunku do roku poprzedniego spadła liczba nowo utworzonych miejsc pracy z 17,6 tys. do 15,7 tys. Zwiększyła się natomiast liczba wolnych, istniejących miejsc pracy z 1 062 w 2015 r. do 1,5 tys. w 2016 r.

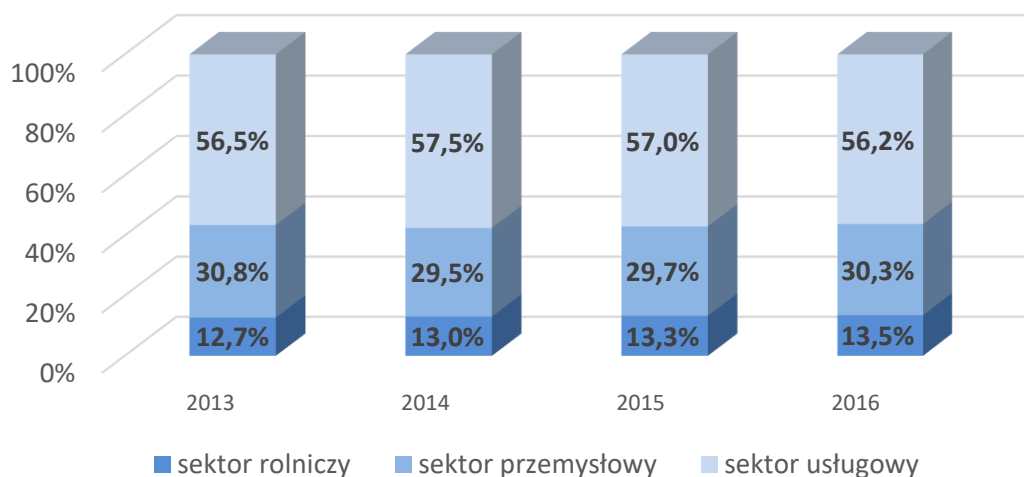
Korzystnym zjawiskiem jest spadek liczby zlikwidowanych miejsc pracy. W roku 2015 nastąpiła redukcja 11,4 tys. miejsc pracy, natomiast w 2016 liczba ta zmniejszyła się do 8,1 tys. Wskaźnik liczby pracowników przyjętych do pracy charakteryzuje się tendencją rosnącą co jest pozytywnym zjawiskiem, ponieważ wpływa na wzrost liczby pracujących, co bezpośrednio korzystnie oddziałuje na spadek poziomu bezrobocia. W roku 2016 przyjęto do pracy o 1 982 osoby więcej niż w 2015 roku. Jeśli chodzi o wskaźnik liczby pracowników zwolnionych z pracy, wzrósł on nieznacznie w stosunku do roku 2015 i wyniósł 44,7 tys. Wśród liczby zwolnień ogółem zmniejszyła się liczba zwolnień przez pracodawcę, natomiast zwiększyła liczba zwolnień przez pracownika.

Niekorzystna zależność polegająca na przewyższaniu wskaźnika przyjęć przez wskaźnik zwolnień odwróciła się w 2012 r. W 2016 r. współczynnik przyjęć do pracy wyniósł 22,2% wobec 19,8% współczynnika zwolnień z pracy.

Poziom zatrudnienia jest możliwy do oceny poprzez wskaźnik zatrudnienia, który podobnie jak większość wskaźników może być rozwijany o dodatkowe cechy. Wskaźnik pozwala zmierzyć, jaka część osób pracuje zawodowo. Wzrost w ostatnich latach odnotowano między innymi w następujących grupach osób: w wieku 15+ (49% w 2016 r. – 47,2% w 2015 r.), w tym kobiet (40,7% w 2016 r. – 40,1% w 2015 r.) oraz 15-64 lata (58,6% w 2016 r. – 56,9% w 2015 r.), w tym kobiet (51,1% w 2016 r. – 50,4% w 2015 r.). Uwzględniając poziom wykształcenia można dostrzec, że najwyższy odsetek zatrudnionych w 2016 r., podobnie jak w poprzednich latach, dotyczył osób z wykształceniem wyższym (77,6%). W dalszej kolejności pod względem udziału zatrudnionych znalazły się osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (57,6%) oraz ze średnim ogólnokształcącym (44,1%), który jako jedyny spadł w porównaniu do 2015 r. Najniższy wskaźnik zatrudnienia charakteryzuje osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym – 18,1%.

Na liczbę pracujących wpływa popyt na pracę zgłaszany przez pracodawców. Na popyt oddziałują natomiast czynniki ekonomiczne. Podaż pracy składa się z osób w wieku powyżej 15 roku życia, które pracują lub są bezrobotne. W 2016 r. w województwie pracowało 443,2 tys. osób i było to o 10 tys. osób więcej niż rok wcześniej. Ponad połowa pracujących była zatrudniona w sektorze usług (56,2%), a blisko jedna trzecia w sektorze przemysłowym (30,3%). Najmniej osób pracowało w sektorze rolniczym, jednak było to więcej niż średnio w kraju (13,5% w województwie). Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na wykresie 22., w ostatnich czterech latach, struktura pracujących według sektorów nie zmieniła się znacznie. Niewielki spadek identyfikuje się w sektorze usługowym na rzecz wzrostu udziału pracujących w sektorze rolniczym i przemysłowym.

Wykres 22. Struktura pracujących w województwie warmińsko-mazurskim według sektorów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Wynagrodzenie stanowi koszt pracodawcy i jednocześnie jest przychodem pracowników. Na poziom wynagrodzeń wpływa popyt na pracę oraz kondycja finansowa przedsiębiorstw. Wśród pozostałych czynników kształtujących poziom wynagrodzeń można wskazać m.in. kwalifikacje i umiejętności pracowników, czy też realizowaną w kraju politykę rynku pracy. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto z roku na roku wzrasta i w 2016 r. osiągnęło poziom 3 495,50 zł. Ponadto poziom

ten jest wyższy niż w przypadku przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, które ukształtowało się na poziomie 3 456,95 zł.

Należy również podkreślić, że istnieje duże zróżnicowanie w poziomie wynagradzania pracowników w zależności od sektora zatrudnienia. W przemyśle pracownicy zarabiają średnio o 102 zł więcej niż zatrudnieni w budownictwie. Dysproporcje w zakresie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w 2016 r. prezentuje tabela 4. Negatywnym aspektem jest zwiększenie się dystansu przeciętnego wynagrodzenia w województwie w odniesieniu do średniej krajowej, który osiągnął poziom 81,7% (relacja 3 495,50 zł w województwie do 4 277,03 zł w kraju).

Tabela 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2016 r. (województwo/kraj)

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w budownictwie	 3 511,34 zł / 4 252,97 zł
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przemyśle	 3 613,35 zł / 4 328,73 zł
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	 3 456,95 zł / 4 047,21 zł
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	 3 495,50 zł / 4 277,03 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

2.3. Sytuacja ekonomiczna społeczeństwa

Na Warmii i Mazurach w 2015 r. było 1 424 bezdomnych. Było to więcej niż w 2014 r. (1 361 osób) i więcej niż w 2013 r. (1 295 osoby). Bezdomnym oferowana jest możliwość skorzystania z noclegowni, schronisk i domów dla bezdomnych, których w 2015 r. i 2016 r. było w województwie 11, czyli o 1 mniej niż w 2012 r. Biorąc pod uwagę odsetek bezdomnych korzystających z tego typu obiektów, należy zauważyć, że jest on bardzo niski i wynosi poniżej 50%. W 2015 r. udział ten wyniósł 40,5%, natomiast w 2014 r. 46,4%. Oznacza to, że bezdomni niechętnie korzystają z proponowanych im możliwości schronienia się.

Przyczyn bezdomności jest wiele, jednak najważniejszymi z nich jest bezrobocie, zła sytuacja mieszkaniowa, przemoc w rodzinie, uzależnienia i patologie oraz przede wszystkim ubóstwo. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem są w warmińsko-mazurskim najwyższe w kraju. Ustawowa granica ubóstwa⁴ stanowi kryterium dochodowe w pomocy społecznej i wyniosła w 2016 r. 18,6% (spadek w stosunku do roku 2015 o 2,5 p.p.). Relatywna granica ubóstwa⁵ była jeszcze wyższa, natomiast spadła w ciągu ostatnich kilku lat. Poziom wskaźnika w 2014 r. wyniósł 26%, natomiast w 2016 r. 20,3%. Wskaźnik minimum egzystencji⁶ wyniósł w 2016 r. 9%, co wskazuje na znaczący spadek w stosunku do roku 2015 (o 3,5 p.p.). Na wykresie 23 zaprezentowano tendencje opisanych wskaźników ubóstwa w ostatniej dekadzie.

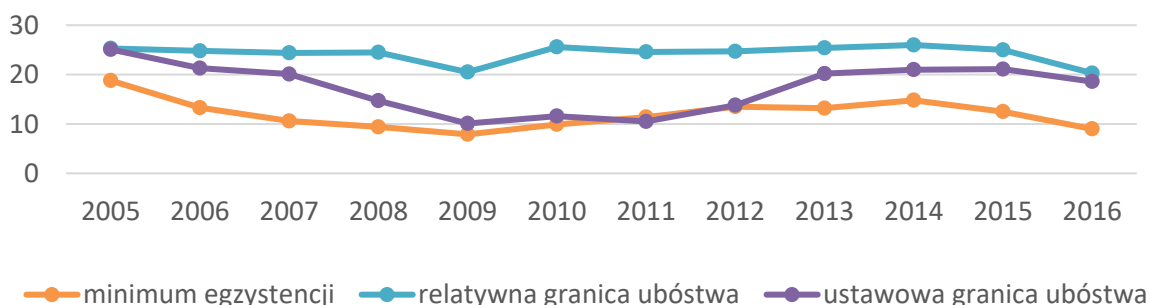
⁴ Definicja GUS: Tzw. ustawowa granica ubóstwa - kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej.

⁵ Definicja GUS: Relatywna granica ubóstwa - 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych.

⁶ Definicja GUS: Poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS) - jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

Z pomocy społecznej skorzystało w 2016 r. 140,2 tys. osób z 99,3 tys. rodzin, spośród nich zasiłki rodzinne na dzieci otrzymało 52,7 tys. rodzin (średnia – 69,8 tys. rodzin). Wartości te są niższe niż w poprzednim roku, kiedy liczba osób korzystających ze wsparcia wyniosła 156,4 tys. osób (zasiłki rodzinne dla dzieci otrzymało wówczas 49,6 tys. rodzin).

Wykres 23. Wskaźniki ubóstwa w województwie warmińsko-mazurskim (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Kwota świadczeń przyznanych z pomocy społecznej wyniosła w 2016 r. 232,6 mln zł, co oznacza spadek w porównaniu do 2015 r. o blisko 1,2 mln zł. Ponadto kwota przedmiotowych świadczeń w województwie była wyższa niż średnio dla województw w kraju (226,2 tys. zł). Dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w 2016 r. ukształtował się na poziomie 1 371,79 zł. W relacji do średniej krajowej, dochód rozporządzalny w województwie osiągnął poziom 93%.

Od 1 kwietnia 2016 roku został wprowadzony w Polsce państwowy program 500+, który ma za zadanie pomóc rodzinom w wychowaniu dzieci poprzez comiesięczne świadczenia wychowawcze na drugie i każde kolejne dziecko w rodzinie w wysokości 500 złotych. W województwie warmińsko-mazurskim do końca 2016 roku, świadczenia z tego zakresu pobierało 109,8 tys. rodzin. Liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie wyniosła 154,8 tys. (najwięcej w województwie mazowieckim 551,4 tys. dzieci, najmniej w województwie opolskim 75,9 tys. dzieci). Udział dzieci uprawnionych do świadczenia wychowawczego wśród wszystkich dzieci do 18 roku życia wyniósł 58% (w tym w gminach wiejskich 65%, gminach wiejsko-miejskich 61% oraz gminach miejskich 50%). Na 117 tys. złożonych wniosków, 15% zostało złożonych za pośrednictwem Internetu.

Grafika 1. Program rodzina 500+ w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r.

Źródło: Raport Rodzina 500+, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <https://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/rodzina-500-plus/dokumenty-i-opracowania/raport-rodzina-500-plus-stan-na-31-grudnia/>, dostęp 26.03.2018 r.

Co roku wzrasta odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu. W 2016 r. był to poziom 71,4%, niższy niż średnio w kraju (74%), jednak przyrost na poziomie województwa był o 4,3 p.p. wyższy niż w kraju, co jest obiecujące dla kolejnych przyrostów w przyszłości.

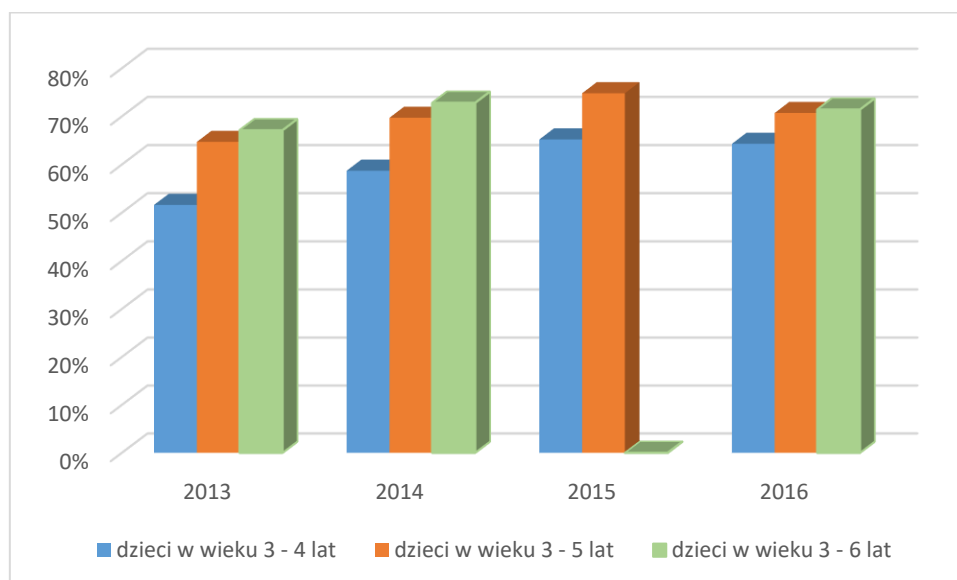
Odsetek osób posiadających podstawowe lub ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe w województwie warmińsko-mazurskim kształtuje się na średnim poziomie w kraju i wyniósł 42,9% (46,4 % w kraju).

2.4. Edukacja

Pierwsze lata życia dziecka wpływają na jego dalsze życie i rozwój, wobec czego wiek przedszkolny jest niezwykle ważnym etapem dla kształtowania się osobowości, zdolności i predyspozycji. Działania edukacyjne przynoszą największe rezultaty w wieku przedszkolnym, dlatego tak istotne jest zapewnienie dostępności do edukacji wysokiej jakości i wyrównywanie szans edukacyjnych.

Liczba dzieci w wieku przedszkolnym podlegała w ostatnich latach różnym wahaniom. W 2016 r. w porównaniu do 2015 r. nastąpił spadek z 45 tys. dzieci w wieku 3-5 lat do 43,1 tys. Od roku 2013, następuje stały spadek liczby dzieci w danym przedziale wiekowym. Mimo odnotowanych tendencji, liczba przedszkoli ciągle wzrasta i wskaźnik infrastruktury wychowania przedszkolnego wyniósł w 2016 r. 364. Oznacza to przyrost o 15 tego typu obiektów w porównaniu do 2015 r. Jeśli chodzi o odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie warmińsko-mazurskim w roku 2016, procent nieznacznie spadł we wszystkich kategoriach wiekowych.

Wykres 24. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie warmińsko-mazurskim

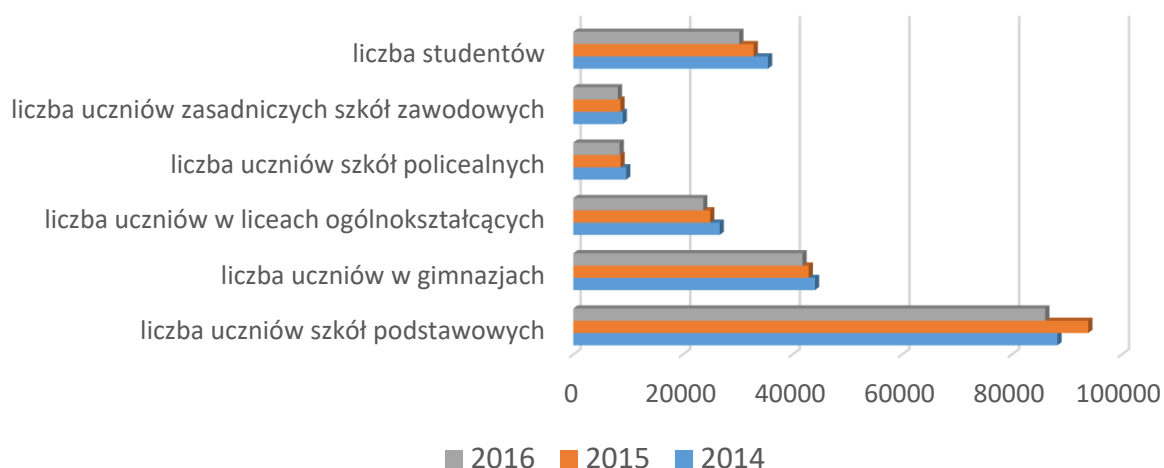
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (Brak danych z 2015 roku wynika z faktu, że wszystkie dzieci w wieku 6 lat zostały objęte obowiązkiem szkolnym.)

Zgodnie ze stanem na 2016 r., 64,3% dzieci w wieku 3-4 lata, 70,7% dzieci w wieku 3-5 lat i 71,4% dzieci w wieku 3-6 było objętych wychowaniem przedszkolnym. Są to coraz lepsze wyniki, jednak województwo nadal znajduje się poniżej średniej krajowej, dla której odsetek dzieci w poszczególnych grupach wynosi odpowiednio 76,1%, 81,1% i 80,7%. Odnotowany wzrost wyniakał

z wprowadzenia obowiązku odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego, obejmującego dzieci w wieku 5 lat.

Postępujący od wielu lat spadek liczby ludności uwidacznia się w malejących tendencjach liczby uczniów i absolwentów na poszczególnych szczeblach edukacji. Najwięcej uczniów kształcą obecnie na poziomie szkół podstawowych. W porównaniu stanu z 2016 r. ze stanem z 2015 r. we wszystkich grupach odnotowano spadek liczby uczniów i studentów w województwie warmińsko-mazurskim. Największy spadek zauważono wśród liczby uczniów szkół podstawowych oraz studentów i wyniósł on blisko 8,3% oraz 8%. Opisane trendy przedstawiono na wykresie 25.

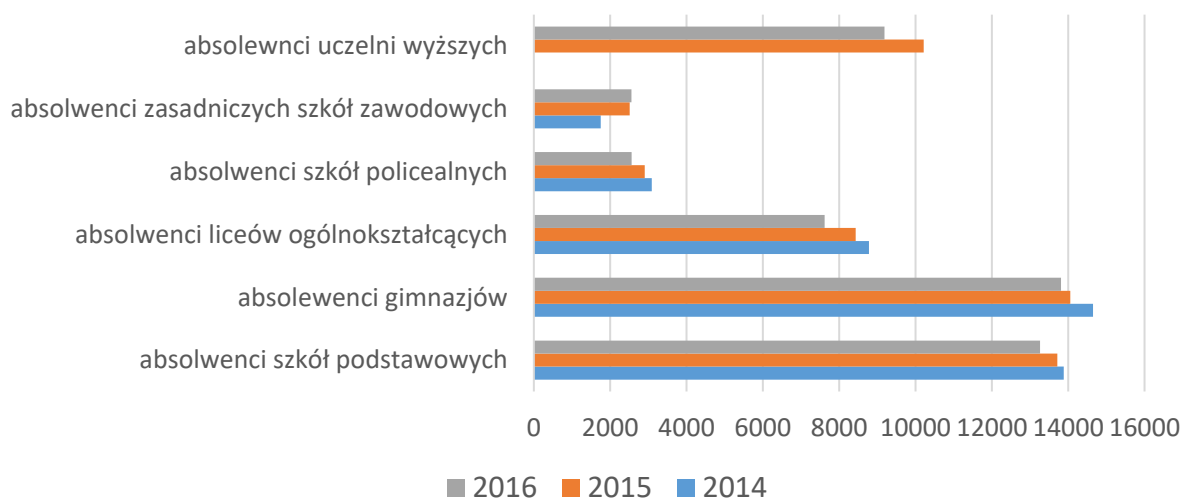
Wykres 25. Liczba uczniów i studentów w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Jedyną dodatnią dynamiką liczby absolwentów w 2016 r. charakteryzowały się zasadnicze szkoły zawodowe (wzrost w stosunku do roku 2015 o blisko 2%). Najwolniej ubywa absolwentów szkół podstawowych, natomiast najwięcej absolwentów studiów wyższych. Tendencje w zakresie liczby absolwentów można zaobserwować na wykresie 26.

Wykres 26. Liczba absolwentów szkół i uczelni wyższych w województwie warmińsko-mazurskim

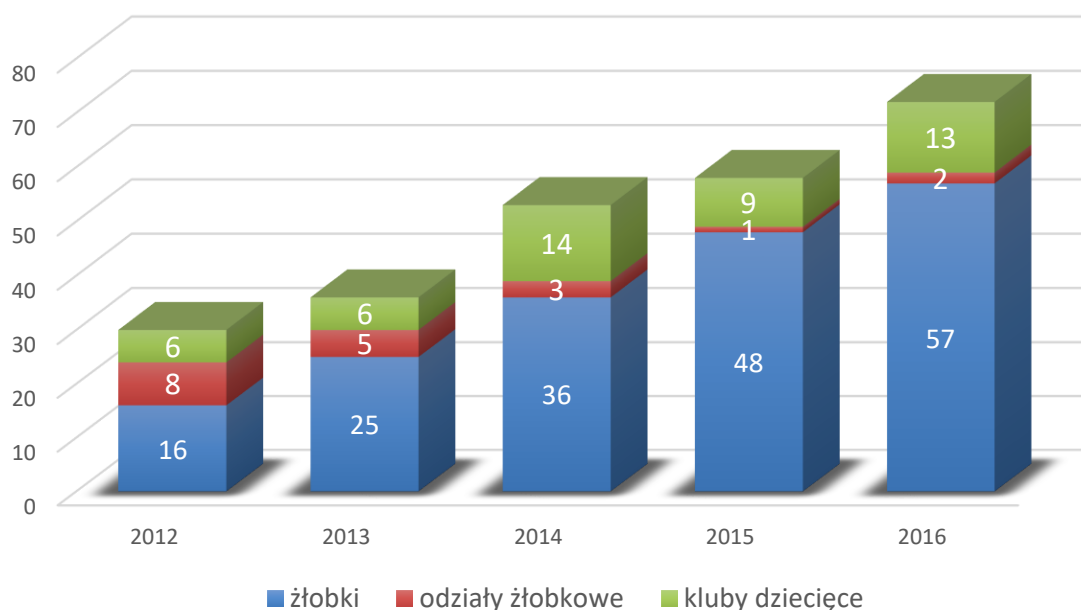
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Nauczanie języków obcych staje się coraz ważniejszym aspektem w systemie kształcenia. W związku z wymaganiami i wyzwaniem jakie stwarza warmińsko-mazurski rynek pracy, obowiązkowa nauka języków obcych rozpoczyna się już na etapie szkół podstawowych. Najwięcej osób uczy się języka angielskiego oraz niemieckiego. Uczący się języka angielskiego w ogóle uczniów szkół podstawowych i gimnazjach na poziomie obowiązkowym oraz nadobowiązkowym stanowili w 2016 r. 94,6% i był to odsetek większy niż w poprzednich latach. Z kolei język niemiecki cieszył się mniejszą popularnością. W 2016 r. roku uczyło się go 4,6% uczniów, co w odniesieniu do poprzednich lat oznacza spadek

2.5. Dostęp do usług publicznych

Niewątpliwie znaczną poprawę można zauważyć w obszarze opieki żłobkowej. Rozszerzenie wachlarza form opieki nad dziećmi do lat 3, większe wsparcie samorządów i ze strony państwa oraz nowe kompetencje gmin w zakresie sprawowania opieki to najważniejsze zmiany jakie wprowadziła ustawa o opiece żłobkowej w 2011 r. W konsekwencji żłobków i klubów dziecięcych przybyło, co widać na wykresie 27., przede wszystkim z powodu uproszczenia zasad ich zakładania. W 2015 roku w województwie funkcjonowało 58 żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych, podczas gdy w 2016 r. były to już 72 tego typu podmioty. Spowodowane to również było rosnącym odsetkiem dzieci w wieku do lat 3 objętych instytucjonalną opieką żłobkową, który wyniósł w 2016 r. 5,3% (w 2015 r. 4,2%). Mimo, że liczba dzieci w wieku do 3 lat spadła o 1,1 tys. w ciągu roku, to liczba dzieci objętych opieką w żłobkach wzrosła w tym samym okresie o 1,1 p.p.

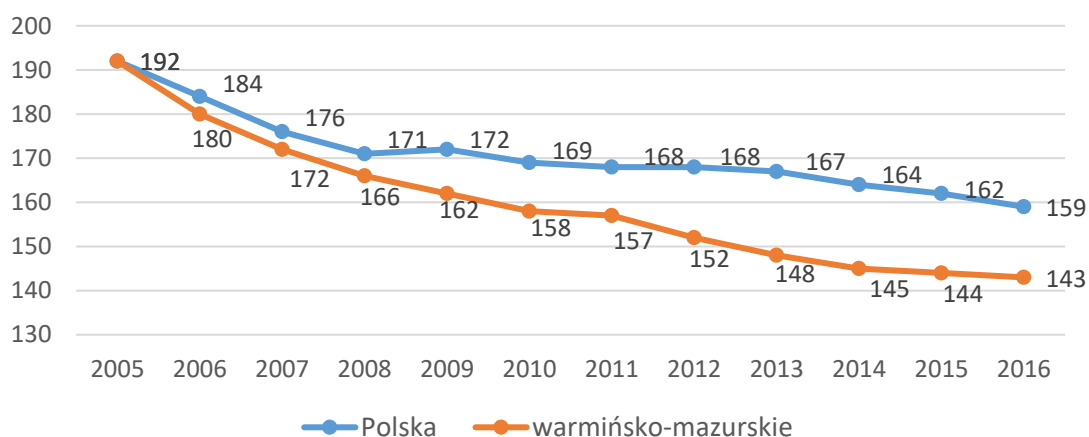
Wykres 27. Liczba instytucji opieki żłobkowej w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

W roku 2016 odnotowano wzrost liczby ludności przypadającą na 1 placówkę biblioteczną w stosunku do roku 2015 (o 103 osoby). Zauważalny jest również spadek czytelników bibliotek publicznych na 1 tys. mieszkańców. Spoglądając wstecz, można zauważyć, że czytelników było o wiele więcej, na co wskazuje wykres 28. W 2011 r. było to 157 osób, natomiast w 2016 r. już tylko 143 osoby. W konsekwencji warmińsko-mazurskie odbiega coraz bardziej od średniej krajowej mimo, że jeszcze 11 lat wcześniej był jej równy. Powodów takiego stanu rzeczy upatrywać można w spadku liczby ludności w województwie, ale przede wszystkim w spadku zainteresowania czytelnictwem.

Wykres 28. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 tys. mieszkańców

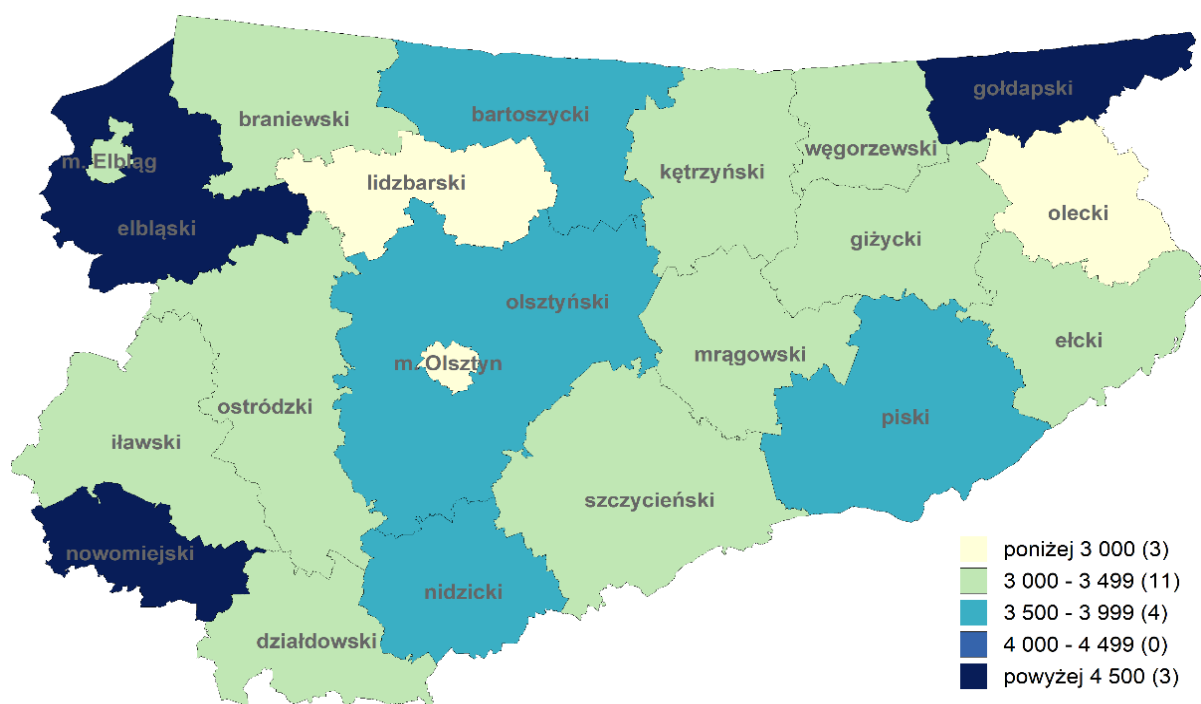

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Poprawę można natomiast zauważyć w zakresie dostępności do kin. Mimo, że liczba kin w województwie zmniejszyła się z 23 w 2012 r. do 19 w 2016 r., poprawiła się wartość wskaźnika liczby ludności na 1 miejsce w kinach stałych z 230,5 w 2011 r. do 193,35 w 2016 r., co jest jednoznaczne z poprawą dostępności do tego obszaru kultury. W 2009 r. zaczął działać pierwszy multiplex w województwie, a drugi funkcjonuje od 2014 r., obydwa zlokalizowane są w stolicy województwa.

W zakresie ochrony zdrowia, poprawie uległa dostępność do świadczeń medycznych, czego przejawem jest wzrost liczby lekarzy posiadających prawo do wykonywania zawodu na 10 tys. ludności z 24 w 2011 r. do 26 w 2016 r. Polepszyła się dostępność ambulatoryjnych zakładów opieki oraz dostępność aptek, ponieważ w wyniku zwiększenia ich liczby zmniejszyła się liczba ludności przypadająca na tego typu obiekty. Dla aptek wskaźnik osiągnął w 2016 r. 3 356 osób, natomiast w przypadku ambulatoryjnych zakładów opieki było to 1 650 osób.

Mapa 7. Liczba ludności na 1 aptekę w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r.

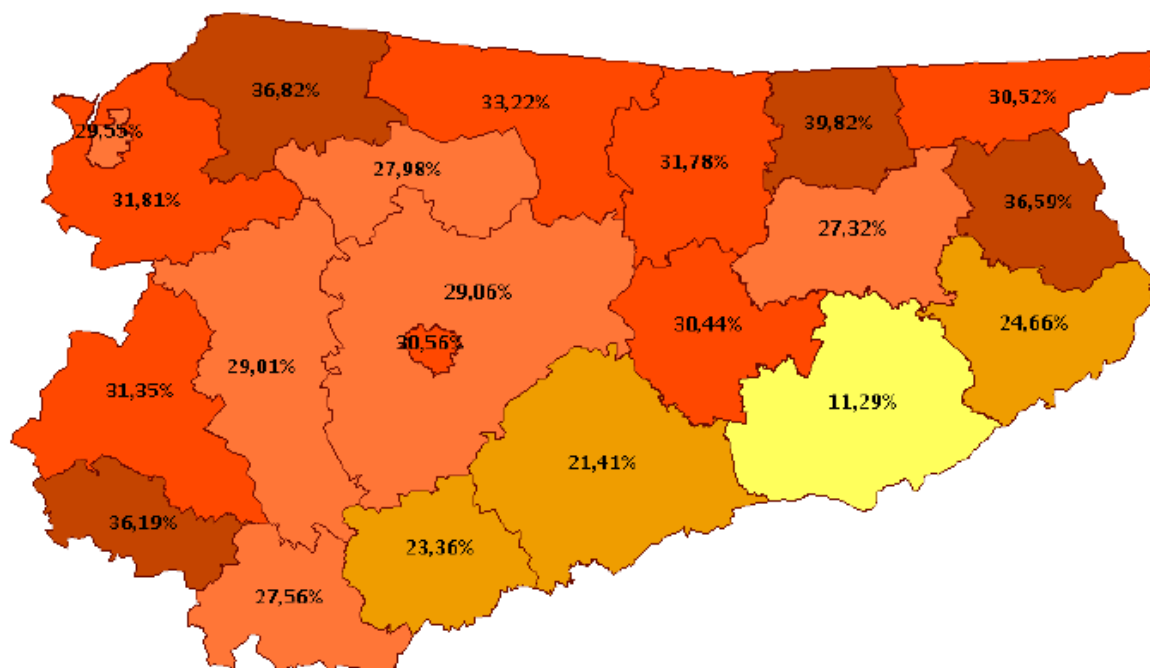

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Liczba osób przypadających na 1 łóżko w szpitalach ogólnych w 2016 roku spadła w stosunku do roku poprzedniego (z 216 w 2015 r. do 213 w 2016 r.) Zmienił się również przeciętny pobyt chorego w szpitalu ogólnym, który wynosił w 2015 r. 5 dni natomiast w 2016 roku 4,8 dnia.

Głównymi przyczynami zgonów w województwie są zachorowania na choroby układu krążenia, których udział w 2015 r. wyniósł 39,1% oraz zachorowania na nowotwory, których odsetek wyniósł 29%. W porównaniu do 2014 r. odnotowano wzrost liczby zgonów w obydwu grupach, jednak dla zgonów w wyniku chorób układu krążenia województwo warmińsko-mazurskie razem z wielkopolskim odnotowują najniższe poziomy w kraju. W związku ze wzrostem zachorowań na choroby układu krążenia i nowotwory złośliwe ogółem, w województwie warmińsko-mazurskim realizowanych jest szereg programów profilaktycznych. Wśród nich można wskazać np. program profilaktyki chorób układu krążenia, który wprowadzono ze względu na fakt, że choroby te są główną przyczynę zgonów zarówno w Polsce jak i na świecie. Ponadto realizowany jest program profilaktyczny raka szyjki macicy oraz raka piersi. Pierwsze badanie mogą wykonać kobiety w wieku 25-59 lat, które nie miały badania cytologicznego w ciągu ostatnich 3 lat. Program profilaktyki raka piersi obejmuje natomiast badania mammograficzne, które stanowią dobrą metodę pozwalającą na rozpoznanie zmian patologicznych. Badanie raka piersi jest skierowane do kobiet w wieku 50-69 lat, które nie miały takiego badania w ciągu 2 poprzednich lat. Śmiertelność kobiet z powodu raka szyjki macicy utrzymała się w roku 2015 na tym samym poziomie co w roku 2014, tzn. 1% (brak danych za 2016 r.) i jest jednym z większych wskaźników na poziomie kraju. Zgodnie ze stanem na 1 kwietnia 2016 r., programem profilaktyki raka szyjki macicy zostało dotychczas objęte 29,05% populacji kobiet województwa warmińsko-mazurskiego, co stanowi największy odsetek w kraju. Zgodnie z zaprezentowaną mapą 8., programem objęto najwięcej kobiet z następujących powiatów: nowomiejski, braniewski, węgorzewski i olecki. Programem profilaktyki raka piersi objęto natomiast 45,1% populacji kobiet w województwie.

Mapa 8. Objęcie populacji kobiet programem profilaktyki raka szyjki macicy w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r.

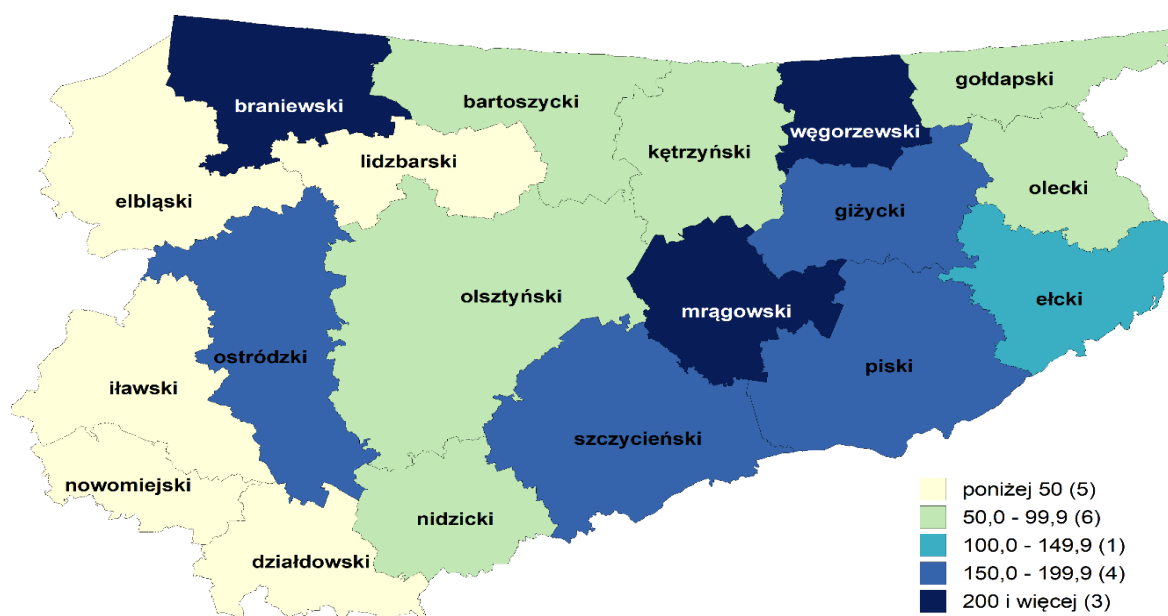
Źródło: Objęcie populacji programem profilaktyki raka szyjki macicy wg stanu na 01.04.2016 r., NFZ Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki w Olsztynie, <http://www.nfz-olsztyn.pl/pacjent/profilaktyczne-programy-zdrowotne/nasze-programy/>, dostęp: 12.03.2018 r.

W województwie prowadzona jest również profilaktyka chorób odtytoniowych, skierowana m.in. do osób powyżej 18 roku życia, które palą papierosy, w zakresie identyfikacji przewlekłej obturacyjnej choroby płuc i do osób między 40 a 65 rokiem życia, które nie miały wykonanego badania spirometrycznego w ciągu ostatnich trzech lat. Śmiertelność na nowotwory złośliwe tchawicy, oskrzeli i płuc od kilku lat rośnie i w 2016 r. udział zgonów w wyniku tych chorób wyniósł 7,4%. Badania profilaktyczne są również prowadzone w zakresie zakażenia gruźlicą. W ostatnich latach odnotowano wzrost współczynnika zapadalności na gruźlicę na 100 tys. osób o 1,4 p.p. i w 2016 r. wskaźnik ten wyniósł 10,6.

W związku ze wzrostem średniego wieku kobiet rodzących dzieci w województwie jest również realizowany program badań prenatalnych. Powodem jest fakt, że powyżej 35 roku życia statystycznie wzrasta ryzyko pojawienia się patologii płodu. Dzięki programowi możliwe jest wczesne zidentyfikowanie ryzyka wystąpienia wad płodu i ich rozpoznanie.

Jednym z istotnych problemów województwa warmińsko-mazurskiego podobnie jak województwa podlaskiego jest występowanie dużej liczby zakażonych kleszczy. Powoduje to, że wiele osób zapada na choroby odkleszczowe takie jak zapalenie mózgu i borelioza. W województwie odnotowano wzrost liczby zachorowań na kleszczowe zapalenie mózgu na 100 tys. osób z 1,6 w 2015 r. do 3,0 w 2016 r. Niepokojący jest drastyczny wzrost zachorowalności na boreliozę, ponieważ współczynnik zapadalności na 100 tys. osób jest ponad dwa razy wyższy niż w kraju. W 2015 r. w województwie na boreliozę chorowało 1 083 osoby, w 2016 r. było to już 1 398 osób. Największą zapadalność zarejestrowano w 2016 r. w powiatach braniewskim, mrągowskim oraz węgorzewskim co prezentuje mapa 9. Można zaobserwować wyraźną koncentrację liczby zachorowań na boreliozę we wschodniej części województwa.

Mapa 9. Zapadalność⁷ na boreliozę na 100 tys. osób wg powiatów w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa warmińsko-mazurskiego 2016*, Wydział Zdrowia Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Olsztyn

⁷ Wskaźnik zapadalności dla zachorowań na schorzenia zakaźne (np. boreliozę) według obszarów działalności PSSE liczony jest przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Olsztynie na 100 tys. mieszkańców według stanu ludności na dany rok.

3. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Województwo warmińsko-mazurskie, mimo wielu inwestycji drogowych, które w ostatnich latach udało się zrealizować na terenie Warmii i Mazur, nadal pod względem stopnia rozwoju infrastruktury drogowej należy do grupy najslabiej rozwiniętych w kraju. Sieć dróg publicznych o nawierzchni twardej w 2016 r. w województwie stanowiła 4,55% całości tego typu dróg w kraju (13 389,1 km), a gęstość dróg o nawierzchni twardej w przeliczeniu na 100 km² powierzchni województwa od kilku lat jest najniższa w kraju i wyniosła 55,3 km, przy średniej dla kraju na poziomie 94,1.

Według danych GDDKiA w województwie warmińsko-mazurskim w 2017 r. udostępniono 75 km nowych dróg ekspresowych i obwodnic o łącznej wartości 2,9 mld zł. Wartość wszystkich toczących się na drogach krajowych regionu inwestycji to blisko 4,4 mld zł. Zakres aktualnych prac drogowych prezentuje mapa nr 10.

Mapa 10. Mapa stanu budowy dróg krajowych w województwie warmińsko-mazurskim (stan na koniec 2017 r.)

Źródło: http://www.gddkia.gov.pl/mapa-stanu-budowy-drog_warminsko-mazurskie

W budowie pozostają dwa odcinki obwodnicy Olsztyna, których realizacja ma się zakończyć w 2018 r. Podpisaniem umów rozpoczęły się natomiast dwa nowe kontrakty na projekt i budowę odcinków drogi ekspresowej S7 realizowanej przez olsztyński oddział GDDKiA na terenie Mazowsza,

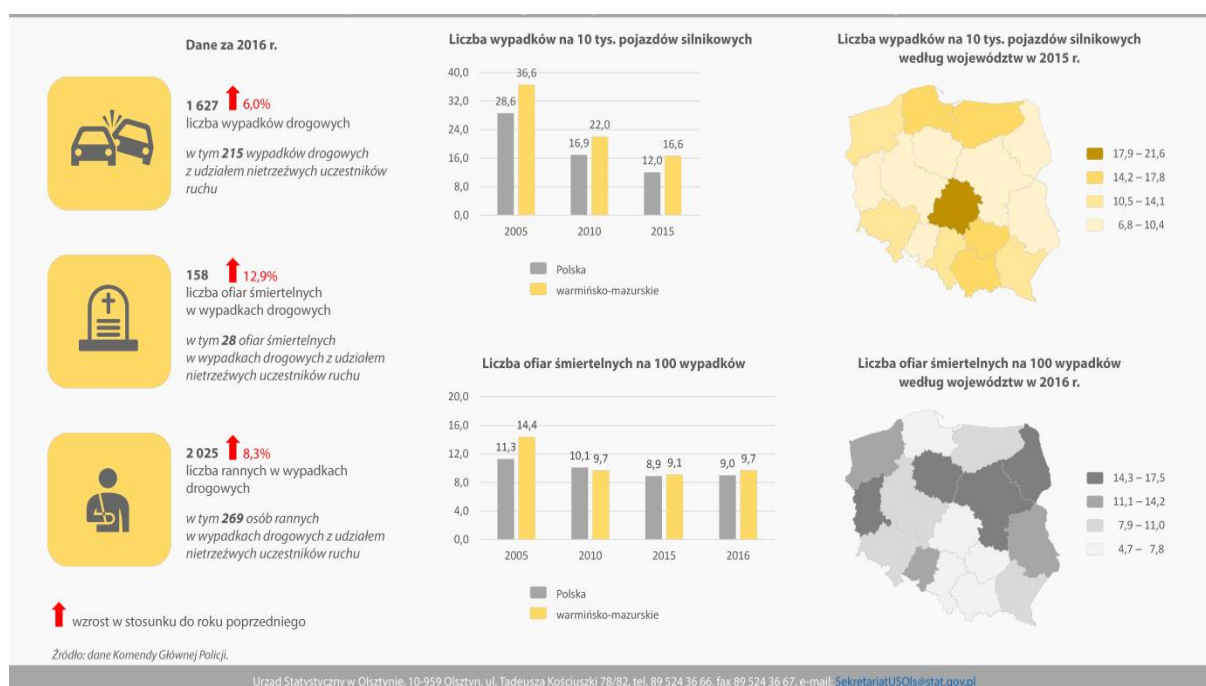
tj. odcinek Napierki – Mława (14 km) oraz Mława – Strzegowo (21,5 km). W pierwszym kwartale 2018 roku na podpisanie umów na projekt i budowę oczekują jeszcze dwa mazowieckie odcinki drogi S7, Strzegowo – Pieńki oraz Pieńki – Płońsk, obwodnica Nowego Miasta Lubawskiego w ciągu drogi krajowej nr 15 oraz trzy odcinki drogi ekspresowej S61 Szczuczyn – Raczki.

Dzięki inwestycjom na głównych drogach regionu skrócił się średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym) z 336 min w 2016 r. do 328 min w 2018 r. Wskaźnik dostępności komunikacyjnej województwa (złożony) obniżył się o 4 min i wyniósł w 2018 roku 151 min w odniesieniu do 155 min w roku 2015. Średni czas dojazdu do Olsztyna z gmin województwa (w transporcie drogowym) również skrócił się w stosunku do roku 2015 i wynosi w 2018 r. 72 min.

Pomimo stopniowej poprawy stanu infrastruktury drogowej sytuacja w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego w regionie pozostaje w zasadzie na niezmiennym poziomie. Liczba wypadków drogowych nieznacznie wzrosła w 2016 r. do 1627 w odniesieniu do 1535 w roku poprzednim. Liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. ludności oraz na 100 tys. pojazdów samochodowych wynosiła odpowiednio w 2016 r. 10,99 oraz 16,41. Daje to odpowiednio 15 i 16 lokatę w skali kraju. Przyczyny można upatrywać w stale rosnącej liczbie samochodów osobowych.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w województwie warmińsko-mazurskim było zarejestrowanych 619 pojazdów⁸ – wzrost o 4,31% (9 miejsce w kraju). Średnio w Polsce w 2016 r. na tysiąc mieszkańców zarejestrowanych było 691 pojazdów.

Grafika 2. Bezpieczeństwo na drogach województwa warmińsko-mazurskiego 2016

Źródło: Urząd Statystyczny w Olsztynie

Przy zwiększającej się corocznie liczbie samochodów osobowych, utrudnieniach w ruchu drogowym i jednoczesnej potrzebie przeciwdziałania zanieczyszczeniom środowiska w grudniu 2015 roku, po 50 latach przerwy ponownie uruchomiono w Olsztynie komunikację tramwajową. Jest to jak

⁸ Łącznie samochody osobowe, samochody ciężarowe i ciężarowo-osobowe, motocykle.

dotąd jedyny reaktywowany system komunikacji tramwajowej w Polsce. Aktualnie długość sieci tramwajowej wynosi 10,5 km i obejmuje 3 linie. Przejazdy są obsługiwane 15 tramwajami marki Solaris Tramino. Planowana jest dalsza rozbudowa poprzez uruchomienie nowych linii tramwajowych – 4 i 5 z Pieczewa do Dworca Głównego i Wysokiej Bramy, do obsługi których potrzeba będzie ok. 12-14 kolejnych tramwajów. Długość sieci tramwajowej wzrośnie do prawie 17 km.

W roku 2016 zmniejszyła się długość eksploatowanych linii kolejowych w regionie z 1116 km w roku 2014 do 1081 km w roku 2016. Zmalała również gęstość linii kolejowych na 100 km². W 2016 r. wynosiła 4,5% wobec 4,6% w roku 2014.

W ostatnich latach do kluczowych projektów inwestycyjnych PLK realizowanych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego należały:

- modernizacja linii kolejowej E 65/C–E 65 na odcinku Warszawa – Gdynia – obszar LCS Iława, LCS Malbork;
- modernizacja linii kolejowej E 65/C–E 65 na odcinku Warszawa – Gdynia – obszar LCS Działdowo;
- rewitalizacja i modernizacja linii kolejowych Olsztyn - Szczytno - Szymany (odcinek Olsztyn - Szczytno - linia kolejowa nr 219 i odcinek Szymany - Szczytno - linia kolejowa nr 35) jako kolejowe połączenie modernizowanego lotniska w Szymanach z Olsztynem.

Powyższe projekty inwestycyjne obejmują remont ponad 150 km linii kolejowych położonych w całości bądź częściowo w obrębie województwa warmińsko-mazurskiego. Łączna wartość tych projektów wynosi niemal 3 mld zł. Głównym celem modernizacji magistrali Warszawa – Gdynia było podwyższenie prędkości maksymalnej pociągów pasażerskich ze 120 km/h do nawet 200 km/h, a tym samym skrócenie czasu przejazdu do niecałych 3 h. Dzięki inwestycji linii kolejowej Olsztyn – Szczytno – Szymany pasażerowie mogą dotrzeć koleją ze stolicy województwa warmińsko-mazurskiego do portu lotniczego Olsztyn - Mazury w Szymanach w zaledwie 45 minut.

W 2017 r. podpisane zostały umowy na modernizację linii kolejowej nr 219 Olsztyn Główny – Ełk (na odcinku Szczytno – Ełk) oraz linii Działdowo – Olsztyn Główny. Dzięki tym inwestycjom zmodernizowane zostanie 195 km linii kolejowej o łącznej wartości projektów 557 mln zł.

Pod koniec 2015 roku zakończyła się budowa Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury. Port Lotniczy Olsztyn-Mazury powstał w miejscu istniejącego lotniska wojskowego w Szymanach i zajmuje około 322 hektary. Jest to jedyny port lotniczy w województwie warmińsko-mazurskim. Terminal pasażerski o łącznej powierzchni 6 800 m² jest w pełni klimatyzowany i przeznaczony do obsługi ruchu pasażerskiego na kierunkach krajowych, międzynarodowych oraz czarterach. Budynek został zaprojektowany w nawiązaniu do architektury Warmii i Mazur. Pierwszy rejs z lotniska w Szymanach odbył się 21 stycznia 2016 roku. W 2016 roku samoloty latały do Krakowa, Wrocławia, Berlina, Monachium i Londynu. W 2017 do Londynu i Oslo, natomiast w 2018 roku planowane jest uruchomienie nowych połączeń z Lwowem, Burgas i Kolonią.

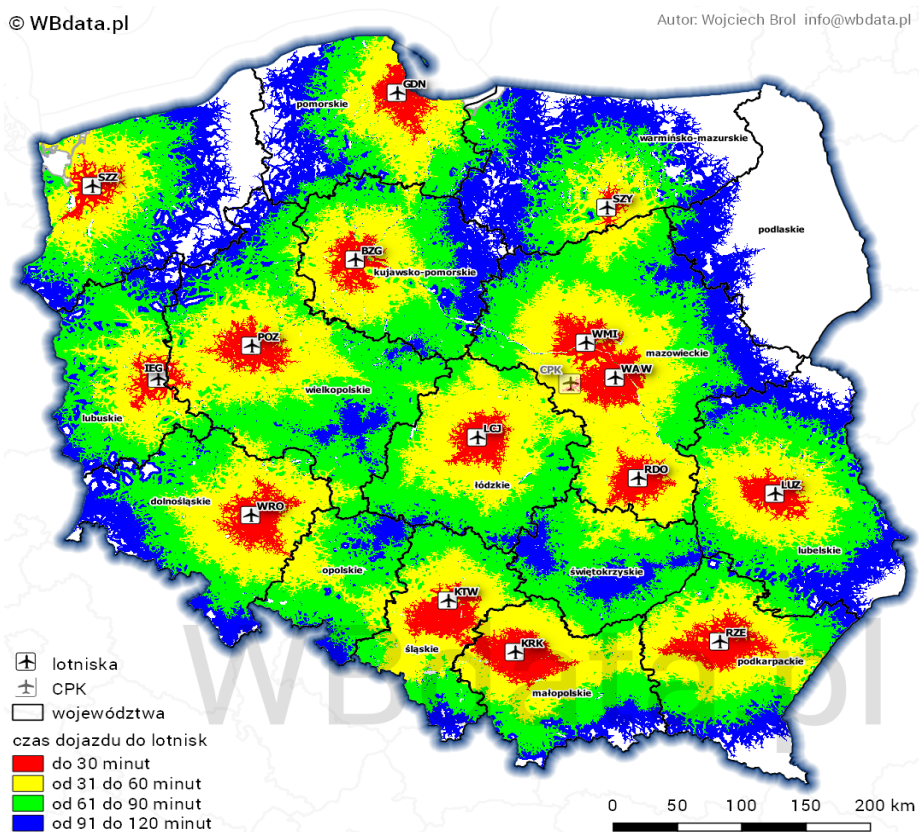
Grafika 3. Port Lotniczy Olsztyn-Mazury

Źródło: www.powiatszczycki.pl/2448,Regionalny-Port-Lotniczy-Olsztyn-Mazury.html

W 2016 i 2017 roku lotnisko obsłużyło ponad 150 tys. pasażerów przy czym w roku 2017 nastąpił wzrost o 122% w stosunku do roku 2016. Uruchomienie nowego portu lotniczego oraz dostosowana do potrzeb mieszkańców oferta kierunków lotów może sprawić, że większa część podróżnych z regionu chętniej skorzysta z portu Olsztyn-Mazury, niż lotniska w Gdańsku czy Warszawie z racji znacznie krótszego czasu dojazdu. Samorząd Województwa w 2017 roku pozyskał 92 hektary gruntu, co pozwoli obudować port lotniczy działaniami okołolotniskowymi, przynoszącymi dodatkowe korzyści.

Mapa 11. Pasażerskie porty lotnicze i średni czas dojazdu do lotniska

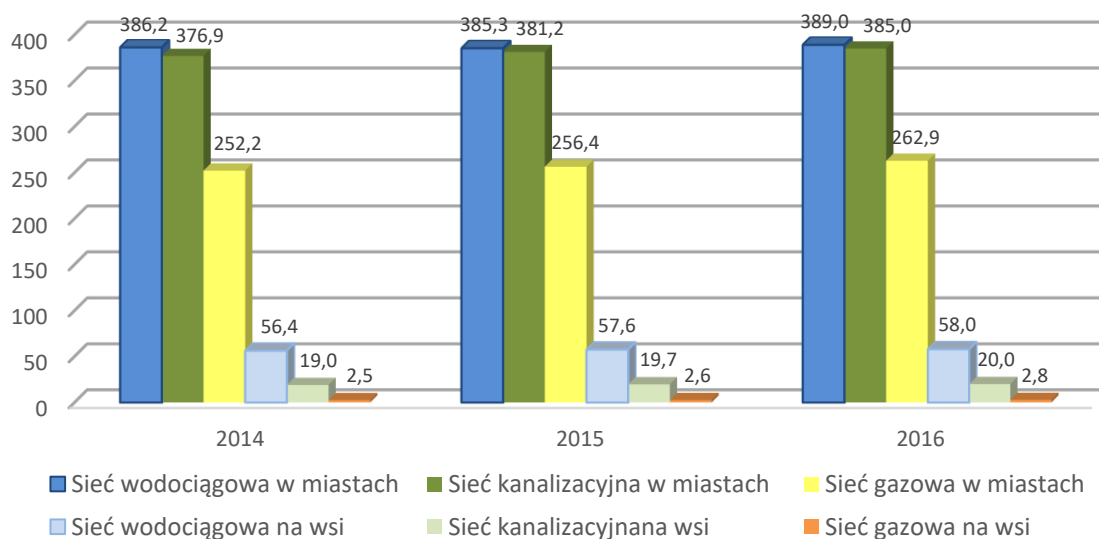

Źródło: <https://wbdata.pl/dostepnosc-czasowa-portow-lotniczych-2018/>

3.2. Infrastruktura techniczna i komunalna

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje 14 lokatę w kraju pod względem wyposażenia w sieć rozdzielczą na 100 km² (104,2 km). Ma to związek zarówno z niską gęstością zaludnienia jak również znacznym rozproszeniem sieci osadniczej, co niewątpliwie nie sprzyja rozwojowi infrastruktury technicznej. Pomimo niekorzystnych uwarunkowań, w ostatnich latach zauważyć można nieznaczny wzrost długości sieci rozdzielczej w regionie. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w odniesieniu do sieci wodociągowej, której długość na 100 km² w 2016 roku wyniosła 66 km (wzrost o 1,5 km), a udział korzystających z wodociągów w województwie ogółem wyniósł prawie 95%. Pod względem wyposażenia w sieć kanalizacyjną, na 100 km² w 2016 roku przypadało 29 km sieci (wzrost o 1,2 km), natomiast odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej wyniósł 74,3% (wzrost o 1%). Pod względem gęstości sieci kanalizacyjnej województwo plasuje się dopiero na 14 miejscu przed lubelskim i podlaskim (średnia dla kraju to 49 km/100 km²). Jednakże rozpatrując udział mieszkańców podłączonych do sieci kanalizacyjnej można zauważyć, że przy średniej dla Polski wynoszącej 70,2% Warmia i Mazury plasuje się na wysokim 5 miejscu. Największy udział korzystających z sieci kanalizacyjnej ma województwo pomorskie – 82,9%, najmniejszy lubelskie - 52,5%. Najmniej rozwiniętą siecią w regionie, podobnie jak w całym kraju, jest sieć gazowa. Na 100 km² w 2016 roku przypadało 9,2 km sieci (wzrost o 0,5 km), a odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej nieznacznie zmalał i wyniósł 42,6% (spadek o 0,2 pp). Rozkład wyposażenia w sieci rozdzielcze w podziale na obszary wiejskie i miejskie prezentuje poniższy wykres.

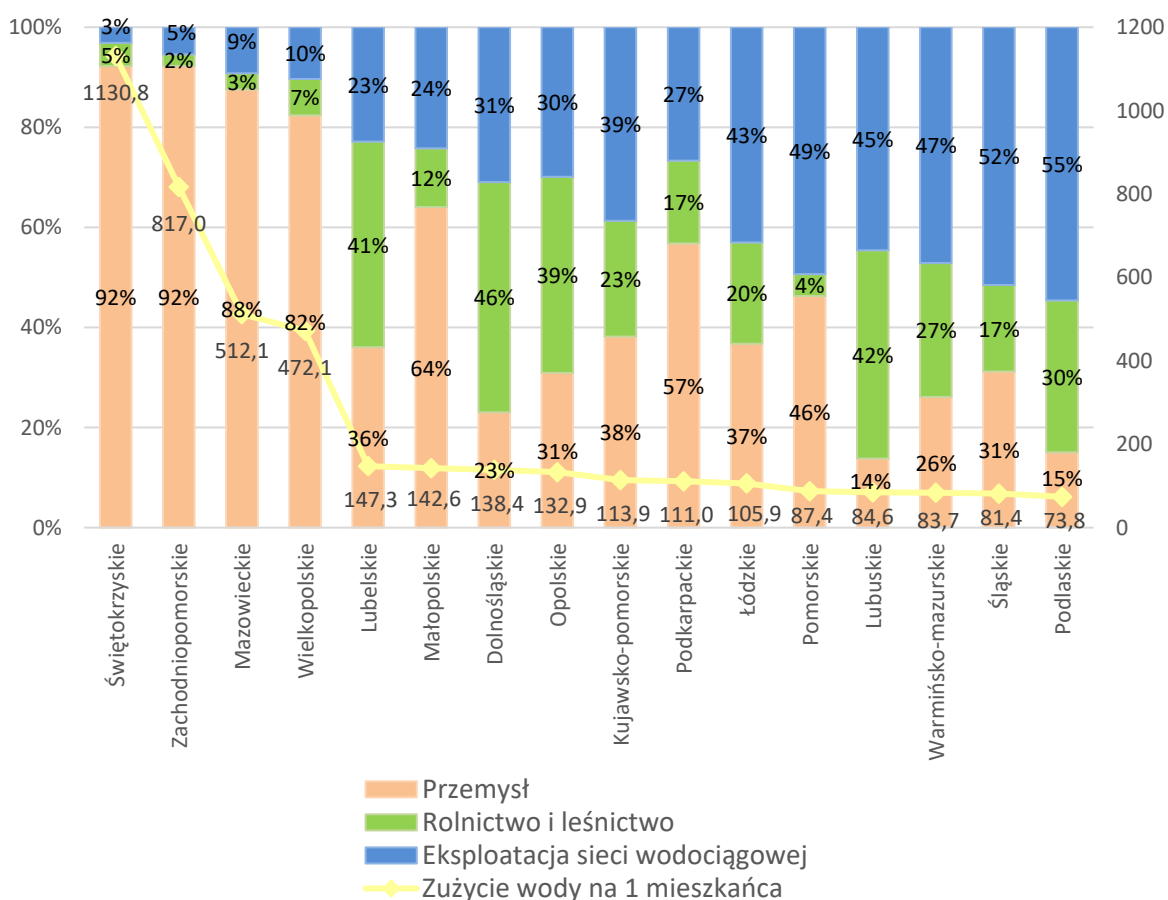
Wykres 29. Sieć rozdzielcza na 100 km² w województwie warmińsko-mazurskim (w km) w latach 2014-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2016 r. wyniósł 120,2 hm³ (spadek o 5 hm³ w porównaniu do 2014 r.), co stanowiło 1,19% ogólnego poboru wody w kraju. Strukturę poboru wody według województw w 2016 r. zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 30. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności według województw w 2016 r.

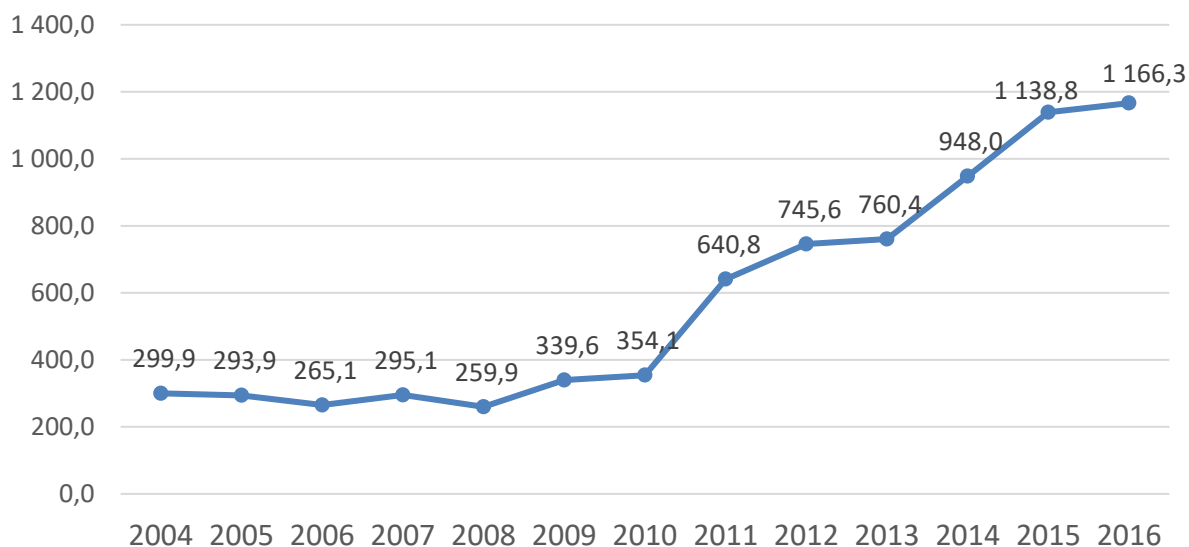

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Rozpatrując strukturę poboru wody w regionie zauważyć można, iż prawie połowa pobieranej wody przeznaczana jest na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej (47%), 27% na nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnienia i uzupełnienia stawów rybnych, natomiast 26% na potrzeby produkcyjne. W roku 2016 największa zmiana obserwowana jest w poborze wody na potrzeby rolnictwa i leśnictwa gdzie nastąpił spadek w stosunku do roku 2014 o ok. 10%.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2016 roku, podobnie jak pobór wody, spadło o ok. 4% do poziomu 120,2 hm³. Struktura zużycia wody w regionie znacząco różni się od struktury krajowej. Na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej w 2016 roku zużyto prawie 75% pobranej wody, na potrzeby rolnictwa i leśnictwa ok. 10%, natomiast na potrzeby przemysłu ok. 15%. W województwie warmińsko-mazurskim wytwarzane jest zaledwie 0,7% krajowej produkcji energii elektrycznej, co plasuje region na ostatnim miejscu w kraju. W ostatnich latach widoczny jest natomiast coroczny wzrost produkcji energii elektrycznej w regionie. W 2016 r. wielkość produkcji energii elektrycznej wyniosła 1 166,3 GWh, co oznacza wzrost w porównaniu z rokiem 2014 o ok. 23%. Zainstalowana moc elektryczna województwa w 2016 r. wynosiła 469,6 MW – jest to prawie najniższa wartość w kraju stanowiąca 1,14% ogółu mocy zainstalowanej we wszystkich elektrowniach w Polsce. Najniższa wartość zainstalowana jest w województwie podlaskim - 450 MW, co stanowi 1,09% ogółu mocy zainstalowanej w kraju.

Wykres 31. Wielkość produkcji energii elektrycznej w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2004-2016 [GWh]

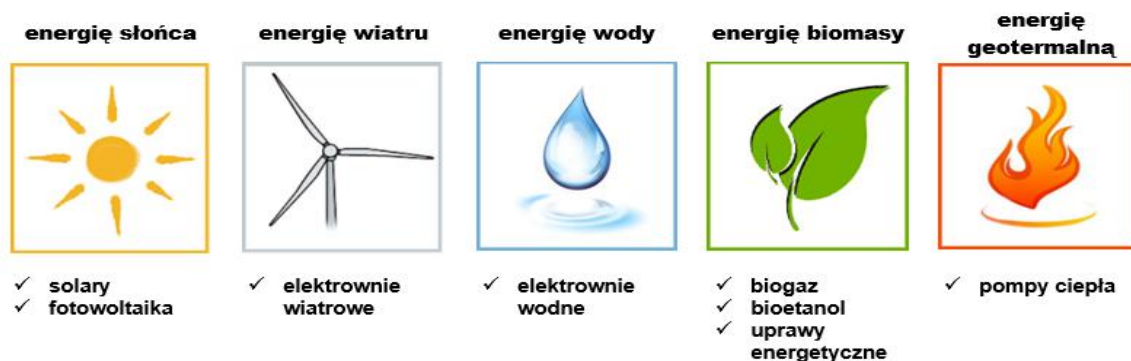

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Produkcja energii elektrycznej w regionie w 2016 r. pokrywała ok. 30% zużycia, co oznacza że Warmia i Mazury są regionem uzależnionym od źródeł zewnętrznych (krajowych i zagranicznych) oraz zagrożonym utratą stabilności napięciowej. Biorąc pod uwagę uwarunkowania przyrodnicze, możliwości ekonomiczne oraz uwarunkowania prawne, produkcja energii elektrycznej w województwie powinna skupiać się na odnawialnych źródłach energii OZE, co jest zgodne z polityką Unii Europejskiej w zakresie przeciwdziałania emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

W województwie warmińsko-mazurskim udział energii elektrycznej produkowanej z OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem w 2016 r. wyniósł 83,7% (975,7 GWh). Wzrost produkcji energii OZE w stosunku do roku 2014 wyniósł ponad 30%. Zgodnie z informacją URE w województwie warmińsko-mazurskim w chwili obecnej funkcjonuje: 19 biogazowni (w tym 10 biogazowni rolniczych) o łącznej mocy 14 834 MWh, 4 spalarnie biomasy o łącznej mocy 29 444 MWh, 34 instalacje energii promieniowania słonecznego o łącznej mocy 8 888 MWh, 43 elektrownie wiatrowe o łącznej mocy 354 265 MWh oraz 77 elektrowni wodnych o łącznej mocy 17 222 MWh⁹.

Grafika 4. Odnawialnymi Źródłami Energii mogą być elektrownie i urządzenia wykorzystujące:

Źródło: <http://metropoliakrakowska.pl/pgn-2/oze>

⁹ Informacja pochodzi ze strony www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html (dane na 30.09.2017r.)

W lipcu 2016 r. w życie weszły przepisy *Ustawy o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych* (tzw. ustawa wiatrakowa), które zakładają m.in., że wiatraki mogą być stawiane w odległości nie mniejszej niż 10-krotność ich wysokości od zabudowy mieszkaniowej i mieszanej. W praktyce jest to 1,5-2 km. Ta sama odległość ma być zachowana przy budowie nowych wiatraków przy granicach m.in. parków narodowych, rezerwatów, parków krajobrazowych, obszarów Natura 2000. Biorąc pod uwagę, iż województwo warmińsko-mazurskie cechuje się bardzo rozproszoną zabudową (tzw. siedliskową) znalezienie miejsca oddalonego od jakiegokolwiek budynku o kilka kilometrów będzie niezwykle trudne, a przy lokalizacji inwestycji wiatrakowej trzeba jeszcze brać pod uwagę takie kwestie jak warunki klimatyczne czy możliwość podłączenia do sieci. Wszystko to może spowodować znaczne utrudnienia w rozwoju inwestycji z OZE w regionie. Tymczasem energetyka wiatrowa jest w tej chwili – obok często krytykowanego współspalania¹⁰ biomasy – najtańszą technologią produkcji „zielonej” energii. W stosunku do obu przyjętych ustaw było sporo kontrowersji i niejasności. W 2017 roku rozpoczęły się prace nad projektem nowelizacji *ustawy o odnawialnych źródłach energii* i niektórych innych ustaw. W marcu 2018 roku Rada Ministrów przyjęła projekt nowelizacji trzech ustaw: o odnawialnych źródłach energii, o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych oraz Prawo budowlane (w przypadku dwóch ostatnich zmiany dotyczą zasad budowy i opodatkowania farm wiatrowych). Proponowane rozwiązania wychodzą naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorców działających w obszarze energetyki odnawialnej. Zapewniają też harmonizację polskich regulacji z unijnymi dotyczącymi pomocy publicznej, określonymi w „Wytycznych w sprawie pomocy państwa na ochronę środowiska i cele związane z energią w latach 2014-2020”, a także usuwają wątpliwości interpretacyjne, prawne i redakcyjne w różnych obszarach obecnej ustawy. Nowe regulacje wpisują się również w realizację celów wskazanych w dokumentach strategicznych: *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)*, *Krajowym Planie Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych (KPD)* oraz projekcie *Polityki Energetycznej Polski do roku 2030 (PEP 2030)*¹¹.

Pomimo pozytywnych zmian zachodzących w regionie w zakresie wzrostu produkcji energii elektrycznej i ciepłej z OZE nadal filarem w produkcji energii ciepłej pozostaje węgiel kamienny, którego udział w 2016 r. w województwie kształtował się na poziomie 94%.

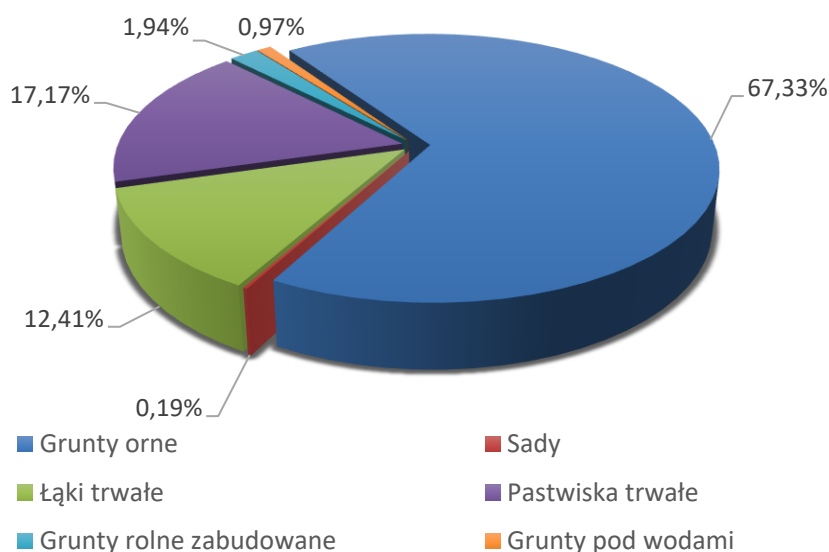
3.3. Obszary wiejskie i rolnictwo

Obszary wiejskie w województwie warmińsko-mazurskim zajmują największą część obszaru województwa, tj. 97,5%, co daje najwyższą lokatę w kraju. Nieco wyższy niż średnio w Polsce był odsetek gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych – w 2016 r. wynosił on 33,9% ogółu powierzchni województwa (w kraju – 31%), większy był również procent terenów znajdujących się pod wodami – 5,66% (w kraju – 2,08%), nieco niższy był natomiast udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych, który wynosił 3,85% ogółu powierzchni (w kraju – 5,37%). W województwie w 2016 r. użytki rolne stanowiły 53,95% ogółu powierzchni, a strukturę użytków prezentuje wykres 32.

¹⁰ Współspalanie odbywa się w instalacjach spalania wielopaliwowego poprzez jednoczesne spalanie biomasy, biopłynów, biogazu lub biogazu rolniczego wspólnie z innymi paliwami, np. węglem kamiennym.

¹¹ http://odnawialnezrodlaenergii.pl/oze-aktualnosci/item/download/276_4097e28f9838e76d664871f540092b69

Wykres 32. Struktura użytków rolnych w 2016 r. w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ludność zamieszkująca obszary wiejskie liczyła na koniec 2016 r. 588 418 osób, co stanowiło 40,97% mieszkańców województwa. Gęstość zaludnienia na wsi była w regionie jedną z najniższych w kraju i wynosiła 25 osób/km² (w kraju 53 osoby/km²). Najniższą wartość odnotowano w województwie podlaskim (24 osoby/km²), natomiast taką samą wartość jak na Warmii i Mazurach miało również województwo zachodniopomorskie. W 2016 r. stopa bezrobocia na wsi mierzona metodą BAEL nieznacznie wzrosła i wyniosła 10,5%, w stosunku do 10% w roku 2014. W porównaniu z sytuacją z 2004 r. stopa bezrobocia na wsi obniżyła się o 15,2 pp, podczas gdy w kraju o 11,1 pp. Województwo charakteryzuje się dość niską liczbą pracujących w rolnictwie przypadającą na 100 ha użytków rolnych. W 2016 r. wartość ta uległa spadkowi i wyniosła 6,4 (2014 r. – 6,6), wobec 16 w kraju (w 2014 bez zmian). Plasuje to region na przedostatnim miejscu.

Korzystnym czynnikiem charakteryzującym rolnictwo w województwie jest wysoka średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym. Region charakteryzuje się drugą co do wielkości średnią powierzchnią gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym – w 2016 r. było to 22,79 ha, przy średniej krajowej 10,65 ha. Niestety krótki okres wegetacji, zróżnicowane ukształtowanie terenu i niekorzystna struktura gleb (ponad 50% stanowią gleby IV klasy a gleby I i II klasy stanowią zaledwie 0,45%) stawiają przed rolnictwem województwa wymóg wysokiego poziomu uzbrojenia technicznego i powodują, że jednostkowe koszty produkcji rolniczej są wyższe, dochodowość natomiast mniejsza niż w innych regionach kraju. Pozytywnym aspektem jest więc zauważalny w ostatnich latach wzrost nakładów inwestycyjnych w rolnictwie i łowiectwie w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, które w 2016 r. wyniosły 356,6 zł, co plasuje region na 5 miejscu w kraju (kraj – 346,8 zł). Większe nakłady poniosły jedynie województwa wielkopolskie, mazowieckie, opolskie i śląskie. Tymczasem w 2011 r. nakłady inwestycyjne w rolnictwie i łowiectwie w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wynosiły 210,3 zł, co plasowało region na 14. miejscu (kraj – 277,4 zł).

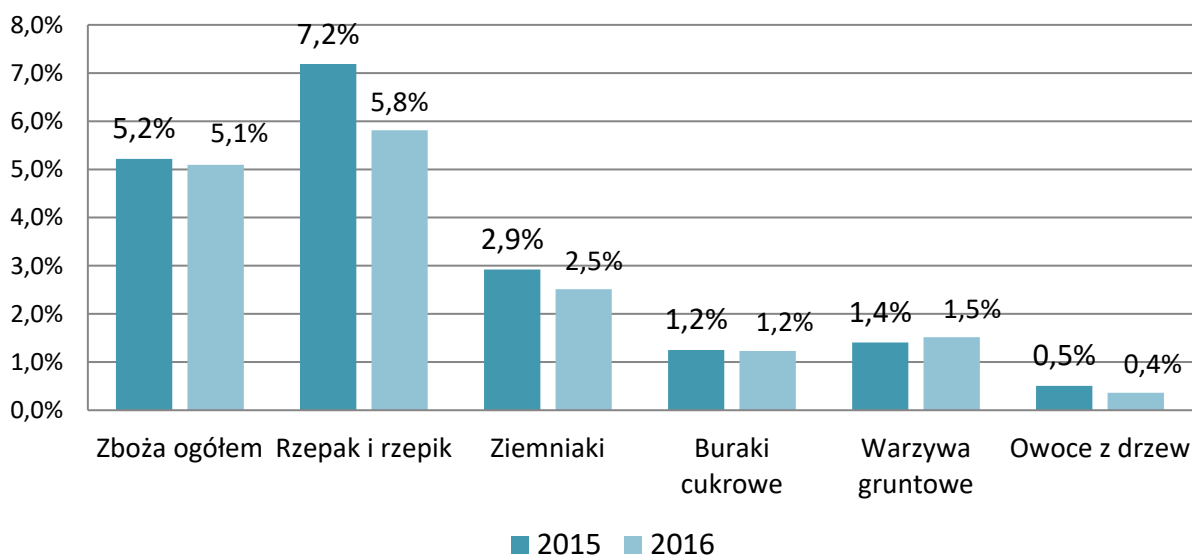
Mało przekształcone i stosunkowo mało zanieczyszczone środowisko naturalne predysponuje nasz region do produkcji żywności wysokiej jakości, która została wskazana jako inteligentna specjalizacja regionu. Żywność ta jest specjalizacją opartą m.in. na przemyśle rolno-spożywczym, lokalnym rolnictwie, tradycyjnych surowcach i krótkich łańcuchach sprzedaży. Odpowiada ona na

potrzeby konsumentów związane ze zdrowym stylem życia. Wokół produkcji żywności rozwinięto bardzo silną specjalizację naukową, która jest zapleczem badawczo-naukowym dla pojedynczych firm i klastrów. Produkcja regionalnej żywności wysokiej jakości w 2016 r. opierała się na działalności 4 142 ekologicznych gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni ponad 108 tys. ha, dostarczających żywność naturalną, tradycyjną i ekologiczną na bazie własnych surowców. Udział regionu w liczbie i powierzchni ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem wyniósł w 2016 r. odpowiednio 18,3% i 19,9% w skali kraju. Certyfikat Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarnego uzyskało dotychczas 131 przedsiębiorstw¹².

Udział województwa w krajowej produkcji towarowej rolnictwa w 2016 roku wyniósł 5%. Plasuje to województwo na 7 miejscu w kraju. Największy udział miało województwo wielkopolskie – 17,9 %, najmniejszy zaś podkarpackie 1,9%. Rolnictwo w regionie produkuje i przetwarza na skalę rynkową przede wszystkim bydło mleczne, trzodę chlewną oraz drób. Produkcja zwierzęca stanowiła w 2016 roku ponad 75% towarowej produkcji rolnej w regionie. Największy udział w 2016 r. miała produkcja mleka (25%) – na 1 ha użytków rolnych wytworzono 994 l mleka przy średniej dla kraju 885 l i pomimo wzrostu produkcji w stosunku do lat ubiegłych województwo spadło na 5 miejsce w kraju (w 2014 roku – 979 l - 4 pozycja w kraju). Równie duży udział w produkcji zwierzęcej miała hodowla drobiu (ponad 20%). Pogłowie drobiu kurzego w 2016 r. wzrosło i wynosiło 422 szt. na 100 ha użytków rolnych. W skali kraju daje to jednak najniższą lokatę w kraju. Kolejne w udziałach produkcji zwierzęcej są hodowla trzody chlewnej – 44,4 szt. na 100 ha użytków rolnych (7 miejsce w kraju) oraz bydła 43,3 szt. na 100 ha. Produkcja żywca rzeźnego w 2016 r. przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wzrosła do 407,4 kg, co daje 8 lokatę w kraju.

O ile w ostatnich latach widoczny jest niewielki wzrost produkcji zwierzęcej w regionie to w przypadku produkcji roślinnej zauważalny był jej coroczny nieznaczny spadek. Zmiana nastąpiła w 2016 r. Powierzchnia zasiewów w 2016 roku wzrosła do 668,8 tys. ha. (8 lokata w kraju). Udział województwa warmińsko-mazurskiego w zbiorach kraju obniżył się w 2016 roku we wszystkich typach ziemiopłodów prócz warzyw gruntowych co prezentuje poniższy wykres.

Wykres 33. Udział województwa warmińsko-mazurskiego w zbiorach kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Rolnictwa 2015 i 2016

¹² Informacja ze strony www.culinary-heritage.com

3.4. Ochrona środowiska

Warmia i Mazury zaliczają się do regionów o bardzo cennej przyrodzie i atrakcyjnym krajobrazie. W województwie warmińsko-mazurskim znajduje się 11,1% wszystkich krajowych obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych, co daje regionowi 1. miejsce w kraju. Jednocześnie obszary te stanowią 46,7% powierzchni województwa (wyższym udziałem charakteryzują się tylko mniejsze powierzchniowo województwa świętokrzyskie i małopolskie). Na 1 mieszkańca regionu przypada największa w kraju powierzchnia obszarów chronionych – 7,9 tys. m², średnio w kraju zaś 2,6 tys. m². Piękno przyrody warmińsko-mazurskiej możemy podziwiać m.in. w: 112 rezerwach przyrody, 8 parkach krajobrazowych, 71 obszarach chronionego krajobrazu, 60 obszarach objętych programem Natura 2000, 16 obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. W celu zachowania i ochrony walorów przyrodniczych województwa ustanowiono również: 124 użytki ekologiczne, 13 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, jedno stanowisko dokumentacyjne oraz liczne pomniki przyrody. Działania w zakresie ochrony środowiska w województwie warmińsko-mazurskim skierowane powinny być głównie na zagrożenia wód powierzchniowych i podziemnych (w szczególności ścieki), zagrożenia powietrza (głównie spaliny, pyły, gazy cieplarniane i freony) czy zagrożenia powierzchni ziemi (głównie eksploatacja kopalni, pestycydy i środki ochrony roślin, nielegalne oraz niewłaściwe zabiegi melioracyjne i nieumiejętne przekształcanie naturalnej szaty roślinnej)¹³.

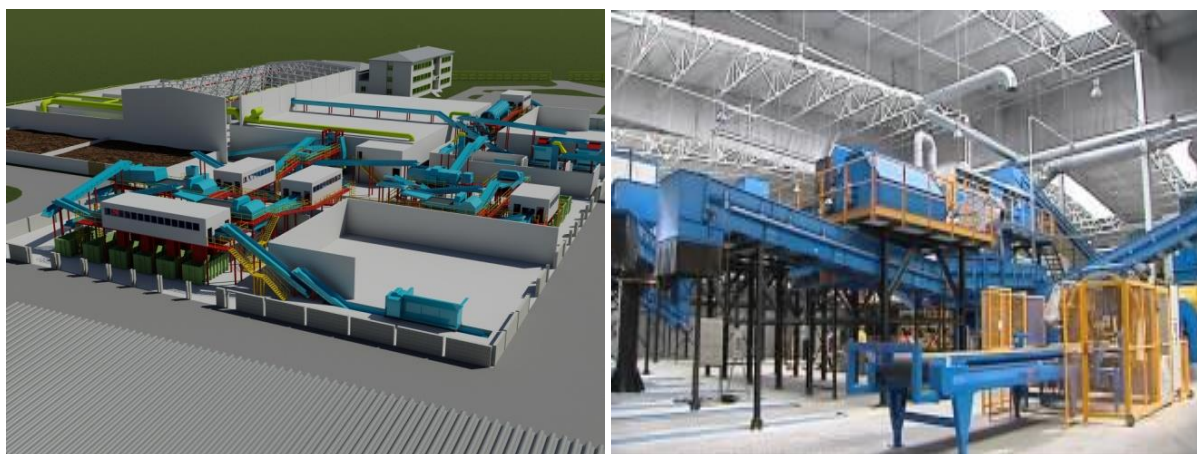
W regionie funkcjonuje 255 oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych, do których corocznie odprowadzanych jest ponad 51,5 tys. dam³ ścieków komunalnych i przemysłowych. Co roku wzrasta w województwie udział ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków i w 2016 roku wynosił 75,7%. W stosunku do roku 2014 spadł natomiast odsetek ludności miast korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów do 82,7%.

Istotnym obciążeniem dla środowiska w regionie są przedsiębiorstwa przemysłowe wytwarzające znaczne ilości odpadów. W roku 2016 wzrosła liczba takich zakładów w regionie do 75 (z 73 w roku 2014). Wzrosła też ilość odpadów wytworzonych w ciągu roku do 2 271,5 tys. ton (w 2014 r. – 1 279,9 tys. ton). Systematycznemu zmniejszeniu ulega również liczba czynnych składowisk komunalnych z 13 w roku 2014 do 10 w roku 2016. Masa wytworzonych odpadów komunalnych wzrosła do poziomu 434 tys. ton, w stosunku do 363 tys. ton w 2014 roku.

Ważną inwestycją w regionie związaną z ochroną środowiska w zakresie gospodarowania odpadami jest Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Olsztynie. Działająca od października 2015 r. instalacja jest najnowocześniejszą tego typu instalacją w regionie i jedną z najnowocześniejszych w kraju. Rocznie do ZUOK-u w Olsztynie ma trafiać prawie 120 tys. ton odpadów, z czego 95 tys. ton to śmieci zmieszane, a 16 tys. ton z selektywnej zbiórki. Zakład posiada dwie linie technologiczne. Jedna służy do odpadów ze zbiórki selektywnej, a następnie ich przygotowaniu do recyklingu. Druga służy do odpadów zmieszanych, z których zostanie wytworzone paliwo alternatywne. Projekt jest efektem współpracy 37 gmin z centralnej części naszego województwa. Koszt całego przedsięwzięcia wyniósł łącznie ok. 240 mln zł. W ramach projektu powstał nie tylko zakład, ale także trzy stacje przeładunkowe w gminach: Lidzbark Warmiński, Mrągowo i Szczytno. Poza tym zrehabilitowano osiem składowisk, w tym największe – 11-hektarowe w Łęgajnach.

¹³ Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018 na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, 2012

Grafika 5. Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych (ZUOK) w Olsztynie

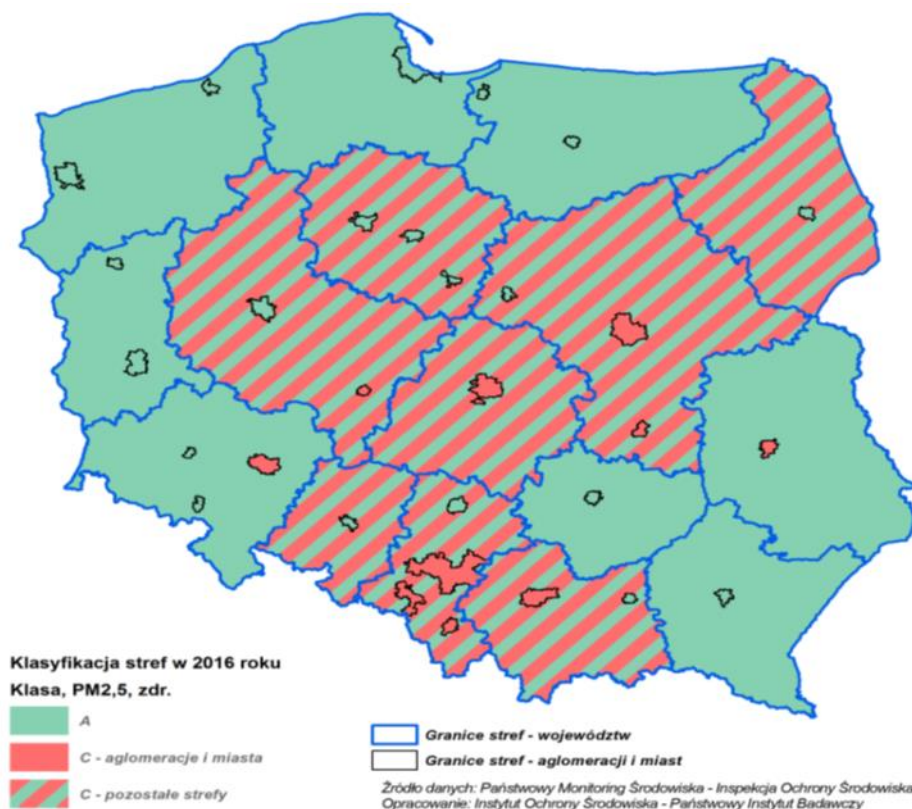
Źródło: materiały prasowe ZGOK Olsztyn

Liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w województwie w 2016 r. wzrosła i wyniosła 72, w stosunku do 56 w roku 2014. Ponad 76% tych zakładów wyposażonych było w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych. Wielkość emisji zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w stosunku do roku 2014 wzrosła i w 2016 r. wynosiła 11,2 tys. ton, z czego 10,4 tys. ton stanowiły zanieczyszczenia gazowe (bez dwutlenku węgla). W roku 2016 spadł w regionie do poziomu 16 wskaźnik średniego natężenia na pył PM 2,5 dla aglomeracji miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy. Region Warmii i Mazur należy do obszarów o najczystszym powietrzu w kraju. W Polsce jak i w całej Unii Europejskiej norma stężenia pyłu zawieszonego PM 2,5 w skali roku wynosi $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$. W skali kraju najczystszym powietrzem wśród miast zamieszkiwanych przez ponad 100 tysięcy ludzi jest Koszalin oraz aglomeracja Gdańsk, Gdynia, Sopot. Na kolejnych miejscach w rankingu znalazły się Szczecin, Olsztyn, Elbląg, Gorzów Wielkopolski oraz Bydgoszcz. Powodem tak czystego powietrza jest brak ciężkiego przemysłu, dużo obszarów zielonych oraz silne wietrze, które dotyczy miast położonych nad morzem, jak i w jego bliskiej odległości. Najbardziej zanieczyszczone powietrze występuje natomiast w aglomeracji krakowskiej, aglomeracji górnośląskiej, aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej, Bielsku-Białej i Kaliszu.¹⁴

W celu zachowania dobrego stanu środowiska naturalnego województwa warmińsko-mazurskiego i zapobiegania jego degradacji konieczne jest ponoszenie znacznych nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska. Niepokojącym jest zatem fakt, że od 2012 roku znacznie zmalała wartość tych nakładów z 421,9 mln zł do 84,1 mln w roku 2016. W skali kraju województwo warmińsko-mazurskie zajmowało tym samym ostatnią lokatę.

¹⁴ Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie wykazu miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy i aglomeracji, w których wartość wskaźnika średniego narażenia dla miasta o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy i aglomeracji przekracza wartość pułapu stężenia ekspozycji, oraz wykazu miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy i aglomeracji, w których wartość wskaźnika średniego narażenia dla miasta o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy i aglomeracji nie przekracza wartości pułapu stężenia ekspozycji (M. P. 2017 poz. 843)

Mapa 12. Klasyfikacja stref w Polsce dla pyłu PM_{2,5} na podstawie rocznej oceny jakości powietrza za rok 2016 (ochrona zdrowia)

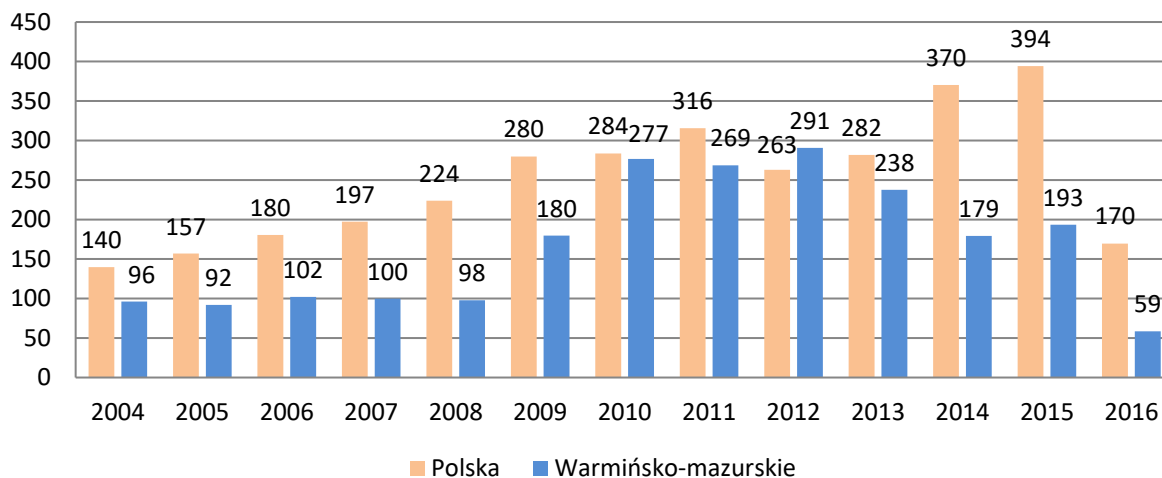

Biorąc pod uwagę kierunki inwestowania najwięcej środków przeznaczono w regionie na gospodarkę ściekową i odnowę wód (53%), gospodarkę odpadami (25,7%) oraz ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (16,2%). Najmniej nakładów poniesiono natomiast na zmniejszenie hałasu i wibracji (0,1%) oraz ochronę bioróżnorodności biologicznej i krajobrazu (0,3%). Dlatego też w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 zdecydowano się wspierać przedsięwzięcia służące ochronie środowiska i przywróceniu różnorodności biologicznej. W ramach osi V *Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów* wyszczególniono priorytet inwestycyjny „Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program Natura 2000 oraz zielona infrastruktura”. Na projekty z tego zakresu przewidziano alokacje w wysokości 42 344 967 euro.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca wartość nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska również zmalała – z 290,6 zł w roku 2012 do 59 zł w roku 2016. Plasuje to region na ostatnim miejscu w kraju (wykres 34.).

Struktura głównych źródeł finansowania wydatków na ochronę środowiska w 2016 r. uległa pewnej zmianie. Największą część, jak w latach poprzednich, stanowiły środki własne – 71,9% oraz fundusze ekologiczne – 12,3%. Największa różnica nastąpiła w środkach z zagranicy. W poprzednich czterech latach finansowane z nich było ok. 30% wydatków na ochronę środowiska, natomiast w 2016 roku odsetek ten zmalał do zaledwie 1,6%.

Wykres 34. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska per capita w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2004-2016 (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

3.5. Turystyka

Turystyka jest jedną z dynamicznie rozwijających się gałęzi gospodarki w województwie warmińsko-mazurskim. Region należy do czołówki województw najbardziej atrakcyjnych turystycznie w kraju. Województwo warmińsko-mazurskie wyróżniają szczególne walory przyrodnicze, przede wszystkim duże kompleksy leśne, liczne jeziora oraz bogata fauna i flora. Znajdują się tutaj największe jeziora w kraju: Śniardwy i Mamry, a także Jeziorak, najdłuższe polskie jezioro, na którym położona jest największa śródlądowa wyspa Europy – Wielka Żuława. Jeziora są połączone kanałami i rzekami, tworząc wielokilometrowy system szlaków wodnych i stanowiąc tereny sprzyjające uprawianiu sportów wodnych (żeglarstwa, kajakarstwa, windsurfingu, wędkowania i nurkowania). Atrakcją regionu jest Kanał Elbląski z systemem pochylni umożliwiającym przemieszczanie statku po lądzie. Turystyczny krajobraz województwa tworzą również zamki, kościoły oraz dworki i pałace związane z historią regionu. Uatrakcyjnieniem pobytu może być poznanie folkloru, tradycji, twórczości ludowej, a także potraw kuchni regionalnej.¹⁵ Ludzie coraz częściej rezygnują z wypoczynku w formie stacjonarnej na rzecz aktywnego spędzania czasu wolnego na obszarach o atrakcyjnych walorach przyrodniczych. Liczba turystów odwiedzających Warmię i Mazury z roku na rok rośnie.

Grafika 6. Walory turystyczne województwa warmińsko-mazurskiego

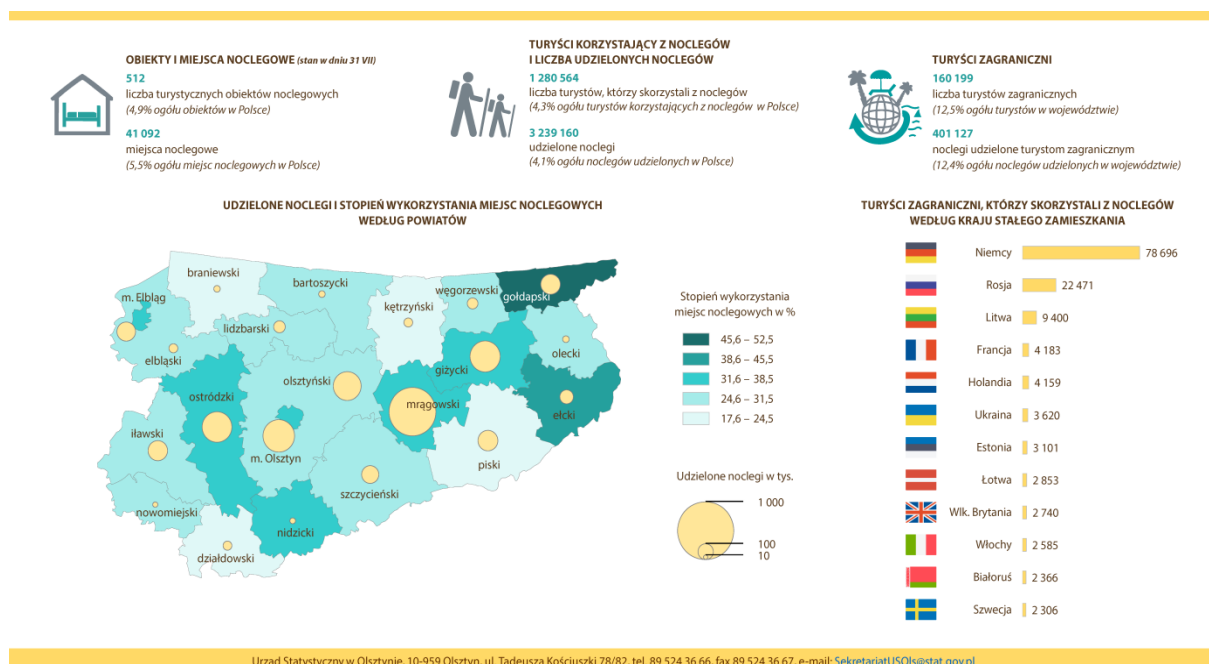
Źródło: Urząd Statystyczny w Olsztynie. Infografika Turystyka 2014

W roku 2016 region Warmii i Mazur odwiedziło ponad 1,3 mln osób, z czego ok. 160 tysięcy stanowili turyści zagraniczni (12,5% ogółu turystów). Wśród turystów zagranicznych przeważają

¹⁵ Turystyka w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, 2015.

obywatele Niemiec (49%) oraz Rosji (14%). Średni czas pobytu turystycznego na Warmii i Mazurach w 2016 r. wynosił 2,5 dnia. Region charakteryzuje się relatywnie krótkim sezonem turystycznym odnoszącym się głównie do miesięcy wakacyjnych (maj–październik). Pod względem liczby turystycznych obiektów noclegowych w 2016 r. województwo warmińsko-mazurskie zajmowało 8 lokatę w Polsce. W kilku ostatnich latach było podobnie. W lipcu 2016 r. w województwie warmińsko-mazurskim do dyspozycji turystów pozostawało 512 obiektów noclegowych, posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. Ponad połowa to obiekty całoroczne. Powiększająca się w ostatnich trzech latach liczba obiektów noclegowych wynika z przyrostu liczby obiektów indywidualnych jak i liczby obiektów zbiorowego zakwaterowania. Obiekty te dysponowały w 2016 r. ok. 41 tys. miejsc noclegowych. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2016 r. dla województwa wyniósł 31,9%, co oznacza, iż niecała 1/3 miejsc noclegowych była wynajmowana turystom.

Grafika 7. Baza noclegowa w województwie warmińsko-mazurskim w 2016 roku

Źródło: Urząd Statystyczny w Olsztynie. Infografika Turystyka 2016

Zwiększone natężenie ruchu turystycznego powoduje niestety nieodwracalne straty w przyrodzie, bowiem o możliwościach i kierunkach rozwoju gospodarki turystycznej decydują, poza walorami środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz atrakcjami turystycznymi, rodzaj i wielkość infrastruktury turystycznej, położenie i dostępność komunikacyjna, chłonność i pojemność turystyczna oraz lokalne strategie rozwoju społeczno-gospodarczego.¹⁶ Dlatego też w regionie, chcąc wykorzystać sprzyjające warunki do rozwoju różnych form turystyki, nie zapomina się również o rozwoju infrastruktury technicznej. W ostatnich latach w województwie warmińsko-mazurskim zrealizowano wiele inwestycji z zakresu infrastruktury drogowej, gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami czy budowy nowych obiektów infrastrukturalnych różnego typu (obiekty hotelowo-gastronomiczne, infrastruktura sportowa itp.).

¹⁶ „Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich” Nr 1/IV/2013, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, s. 7–16.

Aneks – wskaźniki statystyczne

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
Gospodarka: Wskaźniki ekonomiczne i struktura gospodarki							
1.	PKB ogółem, w tym	w mln zł	43 895	44 573	46 191	47 853	b.d.
	- podregion elbląski	w mln zł	15 447	15 384	16 060	16 826	b.d.
	- podregion etcki	w mln zł	7 246	7 272	7 551	7 774	b.d.
	- podregion olsztyński	w mln zł	21 201	21 917	22 580	23 253	b.d.
2.	PKB ogółem – dynamika w cenach stałych	rok poprzedni = 100	100,1	100,5	103,5	102,5	b.d.
3.	PKB ogółem – dynamika w cenach bieżących	rok poprzedni = 100	103,3	101,8	103,8	103,8	b.d.
4.	PKB województwa warmińsko-mazurskiego – udział w kraju	%	2,7	2,7	2,7	2,7	b.d.
5.	PKB per capita (w cenach bieżących), w tym:	zł/osoba	30 232	30 776	31 955	33 179	b.d.
	- podregion elbląski	zł/osoba	28 769	28 735	30 099	31 617	b.d.
	- podregion etcki	zł/osoba	24 883	24 997	25 973	26 734	b.d.
	- podregion olsztyński	zł/osoba	33 987	35 236	36 350	37 548	b.d.
6.	PKB per capita – dynamika w cenach stałych	rok poprzedni = 100	10,20	100,8	103,7	102,7	b.d.
7.	PKB per capita – dynamika w cenach bieżących	rok poprzedni = 100	103,3	101,8	103,8	103,8	b.d.
8.	PKB per capita – relacja do średniej krajowej	Polska = 100	71,5	71,5	71,5	70,9	b.d.
9.	PKB per capita wg parytetu siły nabywczej (PPS) w stosunku do PKB per capita UE-28	UE = 100	47	48	48	49	b.d.
10.	PKB na 1 pracującego (w cenach bieżących)	zł/osoba	113 275	116 518	118 298	120 420	b.d.
11.	Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące), w tym	mln zł	27 292,9	27 880,5	28 218,7	29 317,7	31 336,5
12.	Produkcja sprzedana przemysłu – udział w kraju	%	2,32	2,36	2,33	2,34	2,41
13.	Produkcja sprzedana przemysłu - dynamika	rok poprzedni = 100	97,4	100,9	103,2	106,0	106,2
14.	Produkcja sprzedana przemysłu per capita (ceny bieżące)	zł	18 797	19 251	19 522	20 328	21 795
15.	Produkcja sprzedana przemysłu w cenach stałych z 2010 r. per capita w sektorze MŚP	tys. zł/ osoba	b.d.	7,96	8,43	8,86	9,53
16.	Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w budownictwie	mln zł	4 648	4 616	4 807	4 787	4 731
17.	Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej per capita	zł/osoba	3 201	3 187	3 325	3 319	3 290
18.	Wartość dodana brutto	mln zł	38 890	39 570	40 960	42 453	b.d.
19.	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach	mln zł	33 030,0	34 551,6	36 562,3	38 776,7	40 485,8
20.	Wartość dodana brutto – struktura	%	100	100	100	100	100

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- rolnictwo	%	6,5	6,5	6,1	5,3	b.d.
	- przemysł	%	25,0	25,5	26,4	27,4	b.d.
	- budownictwo	%	8,1	7,5	7,5	7,6	b.d.
	- usługi	%	60,4	60,5	60,0	59,7	b.d.
21.	Wartość dodana brutto na 1 pracującego	zł/osoba	91 332	94 320	97 247	100 026	b.d.
Gospodarka: Inwestycje							
22.	Nakłady inwestycyjne ogółem	w mln zł	7 535,8	6 191,8	6 698,7	8 057,1	7 104,5
23.	Nakłady inwestycyjne ogółem – udział w kraju	%	3,2	2,7	2,7	3,0	2,9
24.	Nakłady inwestycyjne per capita	zł/osoba	5 190	4 275	4 634	5 587	4 941
25.	Nakłady inwestycyjne per capita – relacja do średniej krajowej	Polska = 100	84,2%	71,2%	71,1%	79,0%	77,7%
26.	Nakłady inwestycyjne w sektorze przedsiębiorstw	mln zł	3 465,2	2 925,1	3 500,9	3 997,4	2 980,0
27.	Nakłady inwestycyjne w sektorze przedsiębiorstw per capita	zł/osoba	2 387,0	2 019,8	2 422,0	2 771,6	2 072,6
28.	Nakłady inwestycyjne w sektorze przedsiębiorstw – udział w nakładach inwestycyjnych ogółem	%	b.d.	b.d.	b.d.	49,61	41,94
29.	Nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym	mln zł	3 091,2	3 024,3	3 530,9	3 902,3	3 663,3
30.	Nakłady inwestycyjne w sektorze publicznym	mln zł	4 444,6	3 167,5	3 167,7	4 154,8	3 441,3
31.	Stopa inwestycji w sektorze prywatnym	%	7,2	6,8	7,6	8,2	b.d.
32.	Udział nakładów inwestycyjnych w przemyśle w ogóle nakładów inwestycyjnych	%	33,0	28,2	35,6	33,9	30,1
33.	Struktura nakładów inwestycyjnych wg sekcji PKD	%	100	100	100	100	100
	- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	%	5,1	6,4	5,8	5,1	5,9
	- przemysł	%	33	28,2	35,6	33,9	30,1
	- budownictwo	%	0,9	1,2	1,4	1,1	1,1
	- handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	%	5,2	6,1	6,4	4,9	4,8
	- transport i gospodarka magazynowa	%	29,3	25	23,9	26,3	35,6
	- działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	%	0,7	1,0	2,0	1,2	0,8
	- informacja i komunikacja	%	0,9	0,8	0,8	0,9	1,1
	- działalność finansowa i ubezpieczeniowa	%	0,4	0,6	0,4	0,4	0,3
	- działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	%	12,4	14,8	10,5	9,8	9,3
	- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	%	0,6	0,7	0,5	1,0	1,2
	- działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	%	0,2	0,7	0,6	1,4	1,2

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	%	2,8	4,2	4,0	5,6	1,9
	- edukacja	%	2,3	2,1	1,5	1,7	1,7
	- opieka zdrowotna i pomoc społeczna	%	2,2	4,3	3,0	1,9	2,5
	- działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	%	3,7	3,6	2,9	4,6	2,3
	- pozostała działalność usługowa	%	0,4	0,3	0,4	0,3	0,2
Gospodarka: Innowacje							
34.	Liczba jednostek z działalnością badawczo-rozwojową	szt.	56	60	64	87	98
35.	Liczba parków naukowo-technologicznych	szt.	2	3	3	3	3
36.	Liczba patentów w przeliczeniu na 1 000 zatrudnionych w B+R	szt./osoby	7	13	12	11	b.d.
37.	Liczba udzielonych patentów na wynalazki krajowe przez Urząd Patentowy RP	szt.	17	32	32	31	54
38.	Liczba zgłoszeń wynalazków krajowych w Urzędzie Patentowym RP	szt.	83	74	53	108	97
39.	Nakłady na działalność B+R	mln zł	212,1	161,5	126,1	154,3	165,4
40.	Nakłady na działalność B+R – udział w kraju	%	1,48	1,12	0,78	0,85	0,92
41.	Nakłady na działalność B+R per capita	zł/osoba	146,1	111,5	87,3	107,0	115,0
42.	Nakłady na działalność B+R jako % PKB w sektorze przedsiębiorstw wg cen bieżących (BERD)	%	0,18	0,07	0,06	0,06	b.d.
43.	Nakłady na działalność B+R jako % PKB w sektorze rządowym i szkolnictwa wyższego wg cen bieżących (GOVERD+HERD)	%	0,30	b.d.	0,22	b.d. ¹⁷	b.d. ¹⁸
44.	Nakłady na działalność B+R jako % PKB wg cen bieżących (GERD)	%	0,48	0,36	0,27	0,32	b.d.
45.	Nakłady wewnętrzne na działalność B+R – nauki rolnicze	%	33,72	50,25	58,59	48,05	37,1
46.	Nakłady wewnętrzne na działalność B+R – nauki inżynierskie i techniczne	%	38,5	23,4	18,2	b.d.	34,5
47.	Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w ogóle przedsiębiorstw	%	4,2	4,1	4,1	5,3	b.d.
48.	Odsetek przedsiębiorstw usługowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w ogóle przedsiębiorstw	%	1,4	1,7	1,9	2,0	2,3
49.	Odsetek przedsiębiorstw otrzymujących zamówienia przez sieci komputerowe	%	7,1	9,6	11,4	12,0	b.d.
50.	Odsetek przedsiębiorstw z dostępem do Internetu - przedsiębiorstwa sektora niefinansowego	%	91,7	91,5	91,5	89,8	92,5

¹⁷ dane nie mogą być opublikowane ze względu na tajemnicę statystyczną

¹⁸ dane nie mogą być opublikowane ze względu na tajemnicę statystyczną

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
51.	Odsetek przedsiębiorstw z dostępem do Internetu - przedsiębiorstwa sektora finansowego	%	100,0	100,0	100,0	96,9	100,0
52.	Stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej	%	47,7	83,8	77,6	95,0	91,9
53.	Udział osób stanowiących zasoby ludzkie dla nauki i techniki (HRSTC) w ogóle populacji	%	8,0	16,6	17,9	17,6	b.d.
54.	Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną	%	11,60	13,70	11,50	13,53	10,54
55.	Odsetek przedsiębiorstw usługowych, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną	%	4,09	5,45	4,39	4,65	3,23
56.	Udział absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych)	%	15,37	16,03	15,25	17,10	18,53
57.	Zatrudnienie w jednostkach B+R	Ekwiwalenty pełnego czasu pracy	1559,2	1477,1	1585,9	1764,3	b.d.
58.	Zatrudnienie w jednostkach B+R na 1000 aktywnych zawodowo	Ekwiwalenty pełnego czasu pracy/ osoby	2,7	2,5	2,7	2,9	b.d.
Gospodarka: Przedsiębiorczość							
59	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	osoby	60	61	61	61	60
60	Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących internet w kontaktach z administracją publiczną w celu odsyłania wypełnionych formularzy w formie elektronicznej	%	87,7	89,65	88,5	95,9	97,1
61	- przedsiębiorstwa sektora niefinansowego	%	78,8	85,8	89,5	91,8	94,2
62	- przedsiębiorstwa sektora finansowego	%	96,6	93,5	87,5	100,0	100,0
63	Podmioty gospodarki narodowej ogółem	szt.	119 913	122 226	123 361	123 876	124 287
64	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców	szt./osoby	827	845	854	860	865
65	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON	szt.	11 588	11 851	11 432	10 623	10 380
66	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności	szt./osoby	80	82	79	74	72
67	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON w sektorze prywatnym na 10 tys. ludności	szt./osoby	78,8	80,6	81,6	81,9	82,3
68	Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane z REGON	szt.	8 731	9 394	10 051	9 828	9 769
69	Podmioty gospodarki narodowej wyrejestrowane z REGON na 10 tys. ludności	szt./osoby	78,3	81,1	78,5	68,1	65,4

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
70.	Podmioty gospodarcze z udziałem kapitału zagranicznego	szt.	318	302	299	273	0 ¹⁹
71.	Podmioty gospodarcze z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	szt./osoby	2,2	2,1	2,1	1,9	0 ²⁰
72.	Stosunek kapitału zagranicznego w spółkach do PKB	%	3,56	3,32	3,28	3,05	b.d.
73.	Struktura podmiotów gospodarczych wg klas wielkości	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	- mikro (do 9 pracowników)	%	95,19	95,35	95,42	95,45	95,47
	- małe (10-49 pracowników)	%	3,86	3,73	3,67	3,64	3,62
	- średnie 50-249 pracowników)	%	0,86	0,83	0,82	0,82	0,82
	- duże (powyżej 500 pracowników)	%	0,09	0,09	0,08	0,09	0,09
74.	Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów własności	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	- podmioty publiczne	%	4,70	4,58	4,43	4,39	4,41
	- podmioty prywatne	%	95,30	95,42	95,57	95,21	95,12
75.	Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów PKD	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	%	4,39	4,38	3,64	3,59	3,56
	- przemysł i budownictwo	%	20,31	20,21	20,26	20,41	20,54
	- usługi	%	75,29	75,40	76,10	76,01	75,90
76.	Wartość kapitału zagranicznego przypadająca na jednego pracującego w gospodarce narodowej	zł	3738	3526	3557	3367	3353
77.	Zatrudnienie w podmiotach z kapitałem zagranicznym	osoby	14 580	13 890	14 370	15 087	14 424
Gospodarka: Budżet JST							
78.	Dochody gmin	mln zł	3 648,6	3 709,8	3 875,0	3 933,8	4 601,5
79.	Dochody gmin per capita	zł	3 165,9	3 224,9	3 375,0	3 432,2	4 026,5
80.	Dochody gmin – dotacje ogółem	mln zł	936,9	939,4	1 032,7	1 006,8	1 580,1
81.	Dochody gmin – dotacje ogółem per capita	zł	645,8	649,2	715,2	699,4	1100,0
82.	Dochody gmin – dotacje celowe	mln zł	787,9	821,8	893,8	903,4	1 557,9
83.	Dochody gmin – dotacje celowe per capita	zł	543,1	568,0	619,0	627,5	1084,6
84.	Dochody gmin – subwencja ogólna	mln zł	1 149,1	1 176,5	1 142,5	1 176,1	1 226,2
85.	Dochody gmin – subwencja ogólna per capita	zł	792,1	813,1	791,2	816,9	853,7

¹⁹ wartość wskazana w BDL

²⁰ wartość wskazana w BDL

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
86.	Dochody własne gmin	mln zł	1 562,6	1 593,9	1 699,8	1 750,9	1 795,3
87.	Dochody własne gmin per capita	zł	1077,2	1101,6	1177,2	1216,2	1249,9
88.	Dochody powiatów grodzkich	mln zł	1 314,4	1 408,6	1 480,0	1 751,9	1 634,8
89.	Dochody powiatów grodzkich per capita	zł	906,02	973,50	1024,98	1216,85	1138,12
90.	Dochody powiatów grodzkich – dotacje ogółem	mln zł	305,1	340,9	352,6	492,0	388,6
91.	Dochody powiatów grodzkich – dotacje ogółem per capita	zł	210,3	235,6	244,2	341,8	270,6
92.	Dochody powiatów grodzkich – dotacje celowe	mln zł	169,4	177,1	190,8	191,4	305,6
93.	Dochody powiatów grodzkich – dotacje celowe per capita	zł	116,7	122,4	132,1	133,0	212,4
94.	Dochody powiatów grodzkich – subwencja ogólna	mln zł	356,3	358,1	359,9	370,5	398,1
95.	Dochody powiatów grodzkich – subwencja ogólna per capita	zł	245,6	247,5	249,3	257,3	277,2
96.	Dochody własne powiatów grodzkich	mln zł	653,0	709,6	767,5	889,4	848,0
97.	Dochody własne powiatów grodzkich per capita	zł	450,1	490,4	531,5	617,8	590,4
98.	Dochody powiatów ziemskich	mln zł	1 190,4	1 246,8	1 269,9	1 262,3	1 241,3
99.	Dochody powiatów ziemskich per capita	zł	820,6	861,7	879,5	876,8	864,2
100.	Dochody powiatów ziemskich – dotacje ogółem	mln zł	299,1	325,7	332,6	315,0	268,1
101.	Dochody powiatów ziemskich – dotacje ogółem per capita	zł	206,2	225,1	230,3	218,8	186,6
102.	Dochody powiatów ziemskich – dotacje celowe	mln zł	230,0	252,2	253,9	252,8	253,6
103.	Dochody powiatów ziemskich – dotacje celowe per capita	zł	158,5	174,3	175,8	175,6	176,6
104.	Dochody powiatów ziemskich – subwencja ogólna	mln zł	619,7	623,6	613,9	608,4	619,6
105.	Dochody powiatów ziemskich – subwencja ogólna per capita	zł	427,1	431,0	425,1	422,6	431,3
106.	Dochody własne powiatów ziemskich	mln zł	271,6	297,5	323,4	338,9	353,7
107.	Dochody własne powiatów ziemskich per capita	zł	187,2	205,6	224,0	235,4	246,2
108.	Dochody województwa	mln zł	6148	886,6	1 172,2	925,9	513,2
109.	Dochody województwa per capita	zł	423,8	612,8	811,8	643,1	357,3
110.	Dochody województwa – dotacje ogółem	mln zł	299,0	509,0	772,8	609,0	208,7
111.	Dochody województwa – dotacje ogółem per capita	zł	206,1	351,8	535,2	423,0	145,3
112.	Dochody województwa – dotacje celowe	mln zł	137,2	120,6	166,6	160,9	113,9
113.	Dochody województwa – dotacje celowe per capita	zł	94,6	83,3	115,4	111,8	79,3
114.	Dochody województwa – subwencja ogólna	mln zł	183,5	199,1	212,6	142,6	154,5
115.	Dochody województwa – subwencja ogólna per capita	zł	126,5	137,6	147,2	99,0	107,6

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
116.	Dochody własne województwa	mln zł	132,2	178,5	186,8	174,3	150,0
117.	Dochody własne województwa per capita	zł	91,2	123,3	129,4	121,1	104,4
118.	Wydatki gmin ogółem	mln zł	3 693,8	3 618,1	3 873,3	3 820,0	4 430,7
119.	Wydatki gmin ogółem per capita	zł	2546,2	2500,6	2682,4	2654,7	3084,7
120.	Wydatki gmin – wydatki majątkowe	mln zł	631,7	468,5	591,5	516,3	404,4
121.	Wydatki gmin – wydatki majątkowe per capita	zł	435,5	323,8	409,6	358,6	281,5
122.	Wydatki powiatów grodzkich ogółem	mln zł	1 359,2	1 450,5	1 484,4	1 895,7	1 476,9
123.	Wydatki powiatów grodzkich ogółem per capita	zł	936,9	1002,5	1028,0	1316,7	1028,2
124.	Wydatki powiatów grodzkich – wydatki majątkowe	mln zł	266,9	314,2	288,9	597,9	110,5
125.	Wydatki powiatów grodzkich – wydatki majątkowe per capita	zł	184,0	217,2	200,1	415,3	77,0
126.	Wydatki powiatów ziemskich ogółem	mln zł	1 192,8	1 260,0	1 273,9	1 232,6	1 206,1
127.	Wydatki powiatów ziemskich ogółem per capita	zł	822,2	870,8	882,2	856,1	839,7
128.	Wydatki powiatów ziemskich – wydatki majątkowe	mln zł	153,7	187,5	203,2	175,2	130,0
129.	Wydatki powiatów ziemskich – wydatki majątkowe per capita	zł	105,9	129,6	140,8	121,7	90,5
130.	Wydatki województwa ogółem	mln zł	679,5	923,9	1 199,9	949,0	460,6
131.	Wydatki województwa ogółem per capita	zł	468,4	638,5	831,0	659,2	320,7
132.	Wydatki województwa – wydatki majątkowe	mln zł	305,7	530,8	788,6	538,8	82,9
133.	Wydatki województwa – wydatki majątkowe per capita	zł	210,7	366,9	546,1	374,3	57,7
Spółeczeństwo: Demografia i migracje							
134.	Liczba ludności	osoby	1 450 697	1 446 915	1 443 967	1 439 675	1 436 367
135.	Liczba emigrantów na pobyt stały	osoby	881	1611	1361	0 ²¹	706
136.	Liczba urodzeń żywych na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	9,9	9,4	9,7	9,1	9,4
137.	Liczba urodzeń żywych ogółem	osoba	14 330	13 624	13 958	13 121	13 443
138.	Liczba zawieranych małżeństw	małżeństwo	7 523	6 556	6 978	6 903	6 693
139.	Liczba zgonów	osoba	13 415	13 923	13 098	13 858	14 078
140.	Odsetek osób niepełnosprawnych	%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
141.	Poziom gęstości zaludnienia	osoba/1km ²	60	60	60	60	59
142.	Przyrost naturalny	-	915	-299	860	-731	-635

²¹ wartość wskazana w BDL

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
143.	Przyrost naturalny na 1 tys. ludności	-	0,63	-0,21	0,59	-0,5	-0,4
144.	Saldo migracji gminnych na pobyt stały	osoba	-2 587	-3 698	-3576	0 ²²	-2 974
145.	Saldo migracji gminnych na pobyt stały na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	-1,8	-2,6	-2,5	0 ²³	-2,1
146.	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt czasowy	osoba	-2 867	-2 652	-2 544	-2 708	-2 407
147.	Saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały	osoba	-2 413	-2 707	-2 794	-2 609	-2 703
148.	Saldo migracji zagranicznych na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	-0,12	-0,68	-0,54	0 ²⁴	-0,19
149.	Saldo migracji zagranicznych na pobyt stały	osoba	-174	-991	-782	b.d. ²⁵	-271
150.	Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- w wieku przedprodukcyjnym	%	19,3	19,0	18,8	18,5	18,4
	- w wieku produkcyjnym	%	65,0	64,7	64,2	63,7	63,1
	- w wieku poprodukcyjnym	%	15,7	16,3	17,0	17,7	18,5
151.	Struktura ludności wg miejsca zamieszkania	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- miasto	%	59,3	59,3	59,2	59,1	59,0
	- wieś	%	40,7	40,7	40,8	40,9	41,0
152.	Struktura ludności wg wieku	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- 0-4	%	5,4	5,2	5,0	4,8	4,7
	- 5-9	%	5,1	5,3	5,5	5,5	5,5
	- 10-14	%	5,2	5,1	5,0	4,9	4,9
	- 15-19	%	6,3	6,0	5,7	5,5	5,3
	- 20-24	%	7,5	7,3	7,1	6,7	6,5
	- 25-29	%	8,4	8,1	7,8	7,5	7,4
	- 30-34	%	8,2	8,4	8,4	8,4	8,3
	- 35-39	%	7,5	7,6	7,8	7,8	7,9
	- 40-44	%	6,3	6,5	6,7	6,9	7,2
	- 45-49	%	6,4	6,2	6,1	6,1	6,1

²² wartość wskazana w BDL

²³ wartość wskazana w BDL

²⁴ wartość wskazana w BDL

²⁵ wartość wskazana w BDL

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- 50-54	%	7,5	7,2	6,9	6,6	6,4
	- 55-59	%	7,7	7,8	7,8	7,7	7,4
	- 60-64	%	6,4	6,6	6,8	6,9	7,1
	- 65-69	%	3,5	4,0	4,6	5,2	5,6
	- 70 i więcej	%	8,8	8,8	8,8	8,8	9,0
	- 70-74	%	2,9	2,8	2,7	2,6	2,8
	- 75-79	%	2,6	2,6	2,6	2,5	2,5
	- 80-84	%	2,0	2,0	2,0	1,9	2,0
	- 85 i więcej	%	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6
153.	Struktura ludności wg wykształcenia	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- gimnazjalne, podstawowe i niższe	%	29,3	28,5	27,8	26,9	26,20
	- średnie łącznie z policealnym	%	32,3	31,9	31,4	31,9	31,5
	- zasadnicze zawodowe	%	23,2	23,1	23,1	23,3	23,8
	- wyższe	%	15,2	16,6	17,8	17,9	18,4
154.	Udział ludności do 25 roku życia w ogóle ludności	%	29,4	28,8	28,3	29,1	28,6
155.	Wskaźnik feminizacji	osoba	104	104	104	104,2	104,3
156.	Współczynnik dzietności	-	1,281	1,235	1,283	1,228	1,284
157.	Zmiana liczby ludności na 100 tys. ludności	osoba/100 tys. ludności	-130,7	-260,7	-203,7	-297,2	-229,8
Spółeczeństwo: Dostęp do usług publicznych							
158.	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	152	148	145	144	143
159.	Dostęp do leczenia szpitalnego na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	46,2	46,1	46,0	46,3	47,0
160.	Dostępność usług publicznych	-	0,065	0,124	0,085	0,086	0,136
161.	Główne powody absencji chorobowej w pracy wg liczby dni absencji chorobowej						
	- ciąża, poród i połóg	%	18,6	18,2	19,3	19,1	19,8
	- urazy, zatrucia	%	17,9	16,9	17,0	16,1	16,0
	- choroby układu kostno- stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej	%	14,8	15,4	16,4	16,7	17,0
	- choroby układu oddechowego	%	10,0	11,9	9,5	10,2	10,3
162.	Główne przyczyny zgonów	%					

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- choroby układu krążenia	%	39,1	42,4	40,6	39,1	b.d.
	- nowotwory ogółem	%	27,4	27,2	27,4	29,0	b.d.
163.	Liczba chorych psychicznie leczonych w opiece stacjonarnej przypadająca na 100 tys. ludności	osoba/100 tys. ludności	564	580	580	b.d.	b.d.
164.	Liczba domów pomocy społecznej świadczących całodobową opiekę	obiekt	44	44	44	44	47
165.	Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych	osoba	3000	3046	2887	1887	1877
166.	Liczba dzieci w rodzinnych domach dziecka	osoba	95	126	163	167	182
167.	Liczba dzieci przebywających w żłobkach (łącznie z oddziałami) na 1 tys. dzieci w wieku 0-3 lata	osoba/1 tys. ludności	26,5	31,3	38,0	42,0	52,8
168.	Liczba dzieci w wieku do 3 lat	osoba	44 814	42 876	41 706	54 795	43 695
169.	Liczba dzieci w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych	osoba	1 186	1 340	1 585	1 694	2 120
170.	Liczba form nie-instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat 3 (dzienni opiekunowie)	osoba	b.d.	20	20	40	15
171.	Liczba hospicjów	obiekt	3	3	2	3	3
172.	Liczba instytucji opieki żłobkowej (żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce)	obiekt	30	36	53	58	72
173.	Liczba kin stałych	obiekt	23	21	20	18	19
174.	Liczba leczonych w poradniach odwykowych, na zaburzenia psychiczne spowodowane nadużywaniem alkoholu	osoba	7 372	7 412	6 928	6 776	b.d.
175.	Liczba lekarzy pracujących ogółem na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	25	25	26	26	26
176.	Liczba lekarzy posiadających prawo do wykonywania zawodu na 10 tys. ludności	osoba	25	25	26	26	26
177.	Liczba lekarzy posiadających specjalizację z zakresu geriatry	osoba	1	2	8	1	1
178.	Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	osoba/miejsce	198,75	202,17	174,90	198,25	193,35
179.	Liczba ludności przypadająca na 1 ambulatoryjny zakład opieki	osoba/obiekt	1 802,11	1 786,31	1 746,03	1732,46	1650,99
180.	Liczba ludności przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną	osoba/obiekt	3 739	3 608	3 471	3 503	3 356
181.	Liczba ludności przypadająca na 1 łóżko w szpitalach ogólnych	osoba/łożko	217	217	217	216	213
182.	Liczba łóżek w hospicjach	łożko	66	62	45	65	64
183.	Liczba łóżek w szpitalach	łożko	6 700	6 675	6 639	6 668	6 757
184.	Liczba łóżek w zakładach opiekuńczo-leczniczych	łożko	473	507	475	501	516
185.	Liczba łóżek w zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych	łożko	204	225	267	230	236
186.	Liczba miejsc w domach pomocy społecznej świadczących całodobową opiekę lekarską	miejsce	3 672	3 828	3 778	4 990	5 242

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
187.	Liczba miejsc w placówkach interwencyjnych	miejsce	0	35	35	28	28
188.	Liczba miejsc w placówkach socjalizacyjnych	miejsce	622	800	848	896	895
189.	Liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej	miejsce	4 736	4 796	4 876	4 990	5 242
190.	Liczba miejsc w placówkach świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej	miejsce	b.d.	152	b.d.	b.d.	17
191.	Liczba mieszkań chronionych	obiekt	43	53	46	47	53
192.	Liczba osób leczonych na choroby psychiczne bez uzależnień w poradniach zdrowia psychicznego dla dorosłych i dzieci	osoba	3 3644	3 8547	3 7763	32 546	43 209
193.	Liczba osób przypadających na 1 placówkę biblioteczną	osoba/obiekt	3 600	3 495	3 343	3 333	3 436
194.	Liczba osób przypadających na 1 placówkę pocztową operatora wyznaczonego	osoba/obiekt	3 275	3 818	4 198	b.d.	4 250
195.	Liczba pielęgniarek na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	64,6	47,3	44,8	42,7	44,1
196.	Liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	obiekt	805	810	827	831	870
197.	Liczba placówek interwencyjnych	obiekt	0	3	3	2	2
198.	Liczba placówek socjalizacyjnych	obiekt	18	32	42	47	47
199.	Liczba placówek stacjonarnej pomocy społecznej	obiekt	73	72	75	78	84
200.	Liczba placówek świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej	obiekt	b.d.	26	b.d.	b.d.	b.d.
201.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej	podmiot	b.d.	5044	5274	6204	6416
202.	Liczba podmiotów zaliczanych do III sektora na 10 tys. mieszkańców	podmiot/10 tys. ludności	33	34	36	38	39
203.	Liczba położnych na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	7,5	5,4	5,3	5,1	5,3
204.	Liczba porad w poradniach ambulatoryjnej opieki psychiatrycznej, odwykowej i uzależnień	porada	206 181	235 882	232 767	b.d.	167 611
	- Olsztyn	porada	50 351	57 144	49 240	b.d.	42 240
	- Elbląg	porada	32 792	38 158	40 085	b.d.	26 477
205.	Liczba projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi	projekt	33	172	167	190	72
206.	Liczba rodzin zastępczych	rodzina	2 025	2 027	1 939	1 887	1 887
207.	Liczba rodzinnych domów dziecka	obiekt	15	19	22	26	28
208.	Liczba szpitali	obiekt	43	42	44	43	45
209.	Liczba szpitali psychiatrycznych	obiekt	3	3	3	3	3
210.	Liczba wdrożonych zdrowotnych programów profilaktycznych						

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- w województwie	program	b.d.	6	6	6	6
	- w gminach i powiatach	program	b.d.	264	318	b.d.	b.d.
211.	Liczba woluminów bibliotecznych	szt./1 tys. ludności	3 358,9	3 257,2	3 186,9	3 075,2	2 996,6
212.	Liczba wyjazdów na miejsce zdarzenia, w ramach których udzielano medycznych świadczeń zdrowotnych	tys.	110,7	119,9	127,3	132,1	131,5
213.	Liczba zakładów opiekuńczo-leczniczych	obiekt	13	15	14	14	14
214.	Liczba zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych	obiekt	5	5	6	5	5
215.	Najczęstsze choroby zawodowe	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- choroby zakaźne lub pasożytnicze	%	73,3	63,4	78,7	78,6	78,3
216.	Najczęściej występujące choroby nowotworowe	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- wskaźnik zgonów z powodu nowotworów	%	27,5	27,2	27,4	29,0	b.d.
	- wskaźnik zgonów z powodu nowotworów złośliwych	%	26,4	26,1	26,4	27,2	b.d.
	- żołądka, okrężnicy, odbytnicy, złącza jelit i odbytu	%	4,9	4,6	4,7	4,4	b.d.
	- tchawicy, oskrzela i płuca	%	7,5	7,4	7,5	7,4	b.d.
	- kobiecych piersi i szyjki macicy	%	1,9	1,8	1,8	1,8	b.d.
217.	Najczęściej występujące choroby u leczonych w poradniach odwykowych, na zaburzenia psychiczne spowodowane nadużywaniem alkoholu	-	7 372	7 412	6 928	6 840	7 118
	- zespół uzależnienia	-	5 701	6 098	4 792	b.d.	4 775
	- używanie szkodliwe	-	516	544	538	b.d.	390
	- ostre zatrucie	-	258	283	1 064	b.d.	1 153
	- zespół abstynencyjny bez majaczenia	-	250	243	249	b.d.	586
	- inne zaburzenia psychiczne	-	110	98	136	b.d.	100
	- zespół amnestyczny	-	69	61	64	b.d.	71
	- zespół abstynencyjny z majaczeniem	-	52	37	40	b.d.	17
	- zaburzenia psychotyczne bez majaczenia	-	49	48	45	b.d.	96
218.	Odsetek dzieci w wieku 5 lat wolnych od próchnicy	%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
219.	Odsetek dzieci w wieku 6 lat wolnych od próchnicy	%	18,3	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
220.	Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych instytucjonalną opieką (w żłobkach, klubach dziecięcych i oddziałach żłobkowych)	%	2,6	3,1	3,8	4,2	5,3
221.	Odsetek gospodarstw domowych, których członek przebywał w szpitalu w danym roku	%	b.d.	18,8%	b.d.	15,5%	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
222.	Odsetek uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze	%	30,9	31,7	32,2	28,4	35
223.	Odsetek urzędów gminnych posiadających certyfikat jakości	%	16,7	14,9	14,9	14,9	b.d.
224.	Przeciętny pobyt chorego w szpitalu ogólnym	dni	5,2	5,2	5,2	5,0	4,8
225.	Średni okres leczenia osoby chorej w ramach stacjonarnej opieki psychiatrycznej	dni	28,1	29,4	27,9	30,3	32,1
226.	Średnia frekwencja wyborcza z dwóch ostatnich wyborów samorządowych	%	46,9	46,9	44,0	-	-
227.	Wskaźnik żywienia gospodarczego na terenach rewitalizowanych	-	54,1	54,7	62,6	63,9	66,8
228.	Wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej	-	-0,084	-0,094	-0,097	-0,105	-0,098
229.	Wskaźnik syntetyczny efektów współpracy sieciowej	-	-0,280	-0,278	-0,283	-0,327	-0,277
230.	Współczynnik zachorowań na kleszczowe zapalenie mózgu na 100 tys. ludności	osoba/100 tys. ludności	2,40	3,66	2,14	1,6	3,0
231.	Współczynnik zapadalności na boreliozę na 100 tys. ludności wg powiatów	osoba/100 tys. ludności	47,80	50,82	62,54	75,2	97,2
	- bartoszycki	osoba/100 tys. ludności	28,57	38,09	16,66	35,37	74,4
	- braniewski	osoba/100 tys. ludności	67,25	70,00	77,52	151,63	292,7
	- działdowski	osoba/100 tys. ludności	22,47	25,53	36,16	40,84	40,9
	- elbląski	osoba/100 tys. ludności	13,71	14,86	18,81	20,02	25,6
	- ełcki	osoba/100 tys. ludności	77,56	71,68	99,30	9,44	133,1
	- giżycki	osoba/100 tys. ludności	69,25	76,28	114,81	143,44	181,8
	- iławski	osoba/100 tys. ludności	35,45	25,49	36,54	30,17	39,9
	- kętrzyński	osoba/100 tys. ludności	22,64	45,12	19,92	35,69	81,0
	- lidzbarski	osoba/100 tys. ludności	23,37	10,65	39,98	104,10	47,4
	- mragowski	osoba/100 tys. ludności	48,68	14,02	139,13	173,58	229,1
	- nidzicki	osoba/100 tys. ludności	23,40	82,13	41,42	59,42	59,6
	- nowomiejski	osoba/100 tys. ludności	22,56	61,68	40,67	24,82	33,9

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- olecki	osoba/100 tys. ludności	57,09	31,65	114,86	112,25	54,8
	- olsztyński	osoba/100 tys. ludności	47,51	48,66	51,75	59,27	68,3
	- ostródzki	osoba/100 tys. ludności	106,26	56,62	138,92	105,64	154,1
	- piski	osoba/100 tys. ludności	123,55	111,29	60,67	121,59	161,9
	- szczycieński	osoba/100 tys. ludności	39,24	60,48	84,57	133,20	190,2
	- gołdapski	osoba/100 tys. ludności	39,98	60,41	87,59	131,26	51,5
	- węgorzewski	osoba/100 tys. ludności	46,46	42,00	84,44	115,13	205,8
232.	Współczynnik zapadalności na gruźlicę na 100 tys. ludności	osoba/100 tys. ludności	13,49	13,30	11,50	9,2	10,6
Społeczeństwo: Edukacja							
233.	Dynamika liczby uczniów szkół podstawowych	rok poprzedni = 100	98,34	98,70	105,61	106,34	91,6
234.	Dynamika liczby uczniów w gimnazjach	rok poprzedni = 100	95,37	95,79	96,44	97,42	97,34
235.	Dynamika liczby uczniów liceów ogólnokształcących	rok poprzedni = 100	94,99	93,33	93,06	93,51	94,93
236.	Liczba absolwentów gimnazjów	osoba	16 079	15 299	14 651	14 054	13 811
237.	Liczba absolwentów liceów ogólnokształcących	osoba	10 109	9 398	8 780	8 430	7 619
238.	Liczba absolwentów szkół podstawowych	osoba	14 482	14 124	13 881	13 715	13 263
239.	Liczba absolwentów szkół policealnych	osoba	3 628	3 654	3 088	2 907	2 561
240.	Liczba absolwentów szkół policealnych, szkół ponadgimnazjalnych, szkół specjalnych, szkół zawodowych, szkół wyższych	osoba	32 933	29 491	25 902	33 737	31 471
241.	Liczba absolwentów szkół specjalnych	osoba	906	811	819	678	723
242.	Liczba absolwentów uczelni wyższych	osoba	15 036	12 480	11 465	10 214	9 185
243.	Liczba absolwentów zasadniczych szkół zawodowych	osoba	3 254	3 148	1 750	2 511	2 555
244.	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych edukacją przedszkolną na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	osoba/1 tys. ludności	604	647	697	748	707
245.	Liczba dzieci w wieku przedszkolnym	osoba	49 527	49 213	47 539	45 083	43 105
246.	Liczba gimnazjów	obiekt	304	305	305	308	307

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
247.	Liczba liceów ogólnokształcących	obiekt	229	180	173	169	170
248.	Liczba liceów specjalnych	obiekt	1	1	1	1	1
249.	Liczba nieletnich, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze lub poprawcze	osoba	1 941	1 828	1 889	1591	1536
250.	Liczba osób dorosłych w wieku 25-64 lata, które uczestniczyły w kształceniu ustawicznym w ramach Priorytetu IX Komponentu Regionalnego PO KL 2007-2013	osoba	2187	2949	-	-	-
251.	Liczba osób odwiedzających instytucje paramuzealne	osoba	89 519	92 134	85 785	107 373	120 649
252.	Liczba osób odwiedzających instytucje paramuzealne – młodzież szkolna w zorganizowanych grupach	osoba	63 933	38 804	36 279	50 027	41 355
253.	Liczba studentów	osoba	44 572	39 397	35 523	32 920	30 292
254.	Liczba studentów na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	307	272	246	229	211
255.	Liczba szkół podstawowych	obiekt	533	529	535	536	530
256.	Liczba szkół policealnych	obiekt	107	97	90	78	85
257.	Liczba szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które współpracowały z przedsiębiorstwami w zakresie wdrażania programów rozwojowych w relacji do wszystkich szkół tego typu w ramach Działania 9.2 Komponentu regionalnego PO KL 2007-2013	obiekt	83	104	-	-	-
258.	Liczba szkół zawodowych	obiekt	235	222	193	150	151
	- licea profilowane	obiekt	12	10	0	-	-
	- technika	obiekt	93	92	83	77	77
	- technika uzupełniająca	obiekt	25	20	12	-	-
	- zasadnicze szkoły zawodowe	obiekt	105	100	98	73	74
259.	Liczba uczelni wyższych	obiekt	9	7	7	7	7
260.	Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów (wskaźniki komputeryzacji szkół)						
	- szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	osoba/komputer	9,84	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	- gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	osoba/komputer	11,07	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	- szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży	osoba/komputer	6,85	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
261.	Liczba uczniów szkół podstawowych	osoba	84 719	83 615	88 308	93 910	86 097
262.	Liczba uczniów szkół policealnych	osoba	11 913	9 984	9 655	8632	8459
263.	Liczba uczniów szkół specjalnych	osoba	23 032	21 641	20 479	19 536	19 050
264.	Liczba uczniów szkół zawodowych	osoba	23 032	21 641	20 479	19 536	19 050

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
265.	Liczba uczniów gimnazjów	osoba	47 735	45 727	44 099	42963	41821
266.	Liczba uczniów liceów ogólnokształcących	osoba	28 809	28 527	26 691	24978	23712
267.	Liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych	osoba	9 339	8 705	9 024	8595	8134
268.	Łączna liczba nauczycieli	osoba	15 141	14 731	15 277	15 068	14 644
269.	Odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	47,0	51,6	58,7	65,2	64,3
270.	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	60,4	64,7	69,7	74,8	70,7
271.	Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	63,0	67,0	72,8	b.d.	71,4
272.	Odsetek osób w wieku 25-64 lata, które kształcą się lub dokształcają	%	2,8	2,8	2,7	2,5	2,4
273.	Odsetek studentów kierunków humanistycznych, ekonomiczno-administracyjnych, pedagogicznych, społecznych, kierunków związanych z ochroną i bezpieczeństwem, architekturą i budownictwem, usługami dla ludności oraz medycyną	%	70,52	69,04	b.d.	b.d.	59,11
274.	Odsetek studentów kierunków pedagogicznych, ekonomicznych i administracji	%	29,91	26,17	b.d.	b.d.	18,50
275.	Odsetek studentów kierunków rolniczych, leśnych i rybactwa, weterynaryjnych, ochrony środowiska, biologicznych, inżynieryjno-technicznych, produkcji i przetwórstwa	%	18,49	19,60	b.d.	22,85	23,13
276.	Poziom kompetencji cyfrowych	%	53,23	59,38	b.d.	b.d.	b.d.
277.	Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty	pkt	22,1	23,2	25,2	26,0	26,0
278.	Średnie wyniki						
	- sprawdzian szóstoklasisty	%	55	58	63	65	60
	- egzamin gimnazjalny						
	- język polski	%	61,0	58,6	64,4	71,0	65,5
	- matematyka	%	44,5	44,8	44,4	59,0	44,3
	- egzamin maturalny						
	- język polski podstawowy	%	50	51	48	64	56
	- język polski rozszerzony	%	66	54	61	56	52
279.	Uczący się języków obcych w ogóle uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach						
	- język angielski	%	92,62	92,99	93,10	95,6	95,8
	- język niemiecki	%	35,95	34,71	32,66	39,1	39,6
280.	Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych	%	18,9	19,5	10,7	16,13	17,47

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
281.	Wskaźnik infrastruktury wychowania przedszkolnego	obiekt	326	348	379	406	b.d.
282.	Współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły podstawowe)	%	97,44	96,41	92,07	88,14	93,00
283.	Współczynnik skolaryzacji brutto (gimnazja)	%	99,49	98,85	97,60	97,53	97,50
284.	Współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły zawodowe i ogólnozawodowe)	%	42,61	41,68	41,32	41,15	41,62
285.	Współczynnik skolaryzacji netto (szkoły zawodowe i ogólnozawodowe)	%	29,90	30,05	30,45	30,30	30,53
286.	Zdawalność egzaminów maturalnych	%	78	80	68	71	76
287.	Zdawalność egzaminów maturalnych (część matematyczno-przyrodnicza) w relacji do średniej krajowej	%	98,65	98,14	97,62	97,38	94,31
Spółeczeństwo: Rynek pracy							
288.	Liczba bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych	osoba	32 239	34 595	30 279	26 790	23 868
289.	Liczba bezrobotnych na 1 tys. ludności czynnej zawodowo wg bezrobocia rejestrowanego	osoba/ 1 tys. ludności	213	216	187	162	142
290.	Liczba aktywnych zawodowo bezrobotnych wg BAEL	tys. osób	63	68	57	58	53
291.	Liczba aktywnych zawodowo pracujących wg BAEL	tys. osób	506	529	527	556	547
292.	Liczba aktywnych zawodowo w przeliczeniu na 1 tys. ludności w wieku 15 lat i więcej wg BAEL	osoba/1 tys. ludności	458	461	461	598	581
293.	Liczba aktywnych zawodowo wg BAEL	tys. osób	569	597	584	614	599
294.	Liczba bezrobotnych kobiet, które po urodzeniu dziecka nie podjęły zatrudnienia	osoba	13 670	14 135	13 115	12 136	11 705
295.	Liczba biernych zawodowo	tys. osób	537	551	557	563	518
296.	Liczba cudzoziemców – obywateli EOG zatrudnionych przez pracodawców z Polski za pośrednictwem sieci EURES	osoba	0	0	0	0	0
297.	Liczba nowo utworzonych miejsc pracy	miejsce pracy	10 883	13 840	5 120	0	984
	- RPO WiM 2014-2020	miejsce pracy ²⁶	-	-	-	0	984
	- RPO WiM 2007-2013	miejsce pracy	3 484	4 460	5 120	-	-
	- PO KL	miejsce pracy	7 399	9 380	-	-	-
298.	Liczba nowych miejsc pracy	tys. miejsc pracy	18,3	14,3	14,6	17,6	15,7
299.	Liczba osób zatrudnionych przez pracodawców zagranicznych za pośrednictwem sieci EURES	osoba	0	41	0	7	13
300.	Liczba organizacji pozarządowych	szt.	4 750	4 835	5 054	4 954	5 081
301.	Liczba pracujących na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	185	187	189	191	196

²⁶ W ramach osi EFS zliczane są miejsca pracy (wartość za 2016 r. wynosi 984), w ramach osi EFRR zliczany jest ekwiwalent miejsc pracy (wartość za 2016 r. wynosi 0)

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
302.	Liczba pracujących w gospodarce narodowej	osoba	418 071	419 637	426 348	433 237	443 287
303.	Liczba pracujących w gospodarce narodowej na 1 tys. ludności	osoba/1 tys. ludności	288	290	295	286	294
304.	Liczba pracujących w regionie wg BAEL	tys. osób	506	529	527	556	547
305.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	osoba	113 223	115 873	98 139	83 510	73 079
306.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym	osoba	31 986	32 374	27 028	22 880	19 627
307.	Liczba zlikwidowanych miejsc pracy	tys. miejsc pracy	13,2	10,5	9,8	11,5	8,1
308.	Ludność w wieku produkcyjnym (15-64) wg BAEL	%	72,0	71,6	71,1	63,7	63,1
309.	Najniższa i najwyższa stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach						
	- najniższa - powiat m. Olsztyn	%	8,4	8,4	6,8	5,8	5,1
	- powiat iławski	%	13,2	12,2	8,9	7,3	6,0
	- powiat m. Elbląg	%	17,0	17,7	15,3	12,9	11,3
	- powiat giżycki	%	18,8	19,6	17,2	16,0	14,2
	- najwyższa - powiat piski	%	30,9	33,6	29,2	26,8	21,2
	- powiat bartoszycki	%	29,8	30,2	27,7	24,4	23,4
	- powiat braniewski	%	31,5	32,8	29,0	27,2	25,3
	- powiat kętrzyński	%	30,2	31,1	30,1	27,4	23,8
	- powiat węgorzewski	%	30,3	30,6	27,7	24,6	22,9
310.	Odsetek osób niepełnosprawnych wśród bezrobotnych	%	5,16	5,64	6,03	6,16	6,52
311.	Pracujący (15+) w sektorze przemysłowym (przemysł i budownictwo)	%	32,2	30,8	29,5	28,9	29,2
312.	Pracujący (15+) w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo)	%	11,9	12,7	13,0	16,2	15,9
313.	Pracujący (15+) w sektorze usługowym (usługi)	%	55,9	56,5	57,5	54,9	54,9
314.	Przeciętna efektywność zatrudnieniowa	%	52,8	55,0	70,1	69,1	75,9
315.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w budownictwie (bez zatrudnionych za granicą)	zł	2 486,37	2 532,51	2 645,37	3 361,37	3 511,34
316.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	zł	2 996,24	3 106,89	3 223,04	3 324,04	3 456,95
317.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przemyśle (bez zatrudnionych za granicą)	zł	2 847,12	2 963,17	3 105,68	3 435,96	3 613,35
318.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (bez zatrudnionych za granicą)	zł	3 150,27	3 264,63	3 386,96	3 495,02	3 619,16
319.	Przeciętne zatrudnienie	osoba	280 409	275 325	281 870	269 055	274 954

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
320.	Przeciętne zatrudnienie w budownictwie	osoba	15 179	13 067	12 031	15 881	16 275
321.	Przeciętne zatrudnienie w przemyśle wg sektorów						
	- przemysł ogółem	osoba	78 500	76 088	77 602	85 015	88 938
	- przemysł – przetwórstwo przemysłowe	osoba	71 865	69 401	70 689	77 460	81 098
322.	Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw	tys.	138,8	136,4	135,2	135,8	138,7
323.	Przeciętny miesięczny dochód na 1 osobę	zł	1 077,31	1 077,92	1 193,91	1 240,51	1 333,61
324.	Relacja przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w regionie w stosunku do średniej krajowej	%	84,1	84,2	84,6	84,2	84,4
325.	Ruch zatrudnionych i zwolnionych						
	- liczba pracowników przyjętych do pracy	osoba	49 186	43 092	b.d.	47 692	49 674
	- liczba pracowników zwolnionych z pracy	osoba	44 426	41 034	b.d.	44 446	44 750
326.	Stopa bezrobocia długotrwałego	%	9,4	11,8	8,7	9,3	8,0
327.	Stopa bezrobocia mierzona metodą BAEL wg miejsca zamieszkania	%	11,1	11,4	9,8	9,4	8,8
	- na wsi	%	10,7	11,4	9,6	10,2	10,5
	- w miastach	%	11,7	11,8	10,0	9,0	7,5
328.	Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	21,3	21,6	18,7	16,2	14,2
329.	Struktura bezrobotnych wg wieku	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- 24 lata i mniej	%	20,31	19,19	17,17	15,7	13,5
	- 25 lat i więcej	%	79,69	80,81	82,83	84,26	86,4
	- 25-34 lata	%	29,03	27,81	27,53	27,4	27,2
	- 35-44 lata	%	19,91	20,11	21,01	20,9	21,8
	- 45-54 lata	%	19,44	19,71	19,38	19,02	18,8
	- 55 lat i więcej	%	11,32	13,18	14,92	16,96	18,7
330.	Struktura bezrobotnych wg wykształcenia	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- gimnazjalne i poniżej	%	32,86	32,96	33,39	33,47	34,1
	- średnie ogólnokształcące	%	10,69	10,84	10,86	10,79	10,6
	- zasadnicze zawodowe	%	28,25	27,94	27,54	27,39	26,9
	- policealne, średnie zawodowe	%	19,42	19,31	19,32	19,25	19,1
	- wyższe	%	8,77	8,96	8,90	9,08	9,4
331.	Struktura pracujących wg sektora działalności	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	%	16,76	16,67	16,51	16,25	15,96

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- przemysł i budownictwo	%	29,05	28,34	28,53	28,99	29,27
	- handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	%	21,48	21,40	21,19	21,40	21,39
	- działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	%	3,18	3,20	3,15	3,01	2,88
	- pozostałe usługi	%	29,54	30,38	30,62	30,32	30,47
332.	Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	- sektor rolniczy	%	11,86	12,67	12,90	13,30	13,52
	- sektor przemysłowy	%	32,21	30,81	29,41	29,67	30,34
	- sektor usługowy	%	55,93	56,52	57,31	55,57	55,02
333.	Udział bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego	%	23,26	23,10	23,34	14,58	13,22
334.	Udział bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych	%	28,47	29,86	32,16	32,07	32,66
335.	Udział bezrobotnych bez pracy powyżej 12 miesięcy	%	34,43	35,92	39,50	34,17	54,81
336.	Udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku	%	80,27	83,32	82,63	82,45	82,43
337.	Udział bezrobotnych do 25 roku życia	%	20,31	19,19	17,90	b.d.	13,5
338.	Udział bezrobotnych kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	%	12,07	12,20	13,93	14,53	16,01
339.	Udział bezrobotnych w wieku 50+	%	21,74	23,89	26,54	b.d.	28,8
340.	Udział bezrobotnych z prawem do zasiłku	%	19,73	16,68	17,37	17,54	17,56
341.	Udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem	%	8,77	8,96	9,28	b.d.	9,4
342.	Udział kobiet w liczbie bezrobotnych zarejestrowanych ogółem	%	52,08	51,71	54,16	52,78	54,22
343.	Udział mężczyzn w liczbie bezrobotnych wg BAEL	%	50,79	52,94	56,14	47,21	45,77
344.	Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	52,19	54,53	61,15	56,88	56,71
345.	Udział osób długotrwale bezrobotnych wg BAEL (13 miesięcy i dłużej) w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	38,10	41,20	40,40	45,8	30,8
346.	Udział zamieszkałych na wsi w ogóle bezrobotnych	%	49,54	49,77	52,79	50,88	51,12
347.	Wskaźnik dotyczący jednej oferty pracy na liczbę zarejestrowanych bezrobotnych	oferta/osoba	111	93	54	42	39
348.	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15+	%	45,8	46,1	46,1	47,2	49,0
349.	Wskaźnik zatrudnienia 15-64 lata	%	53,6	54,5	55,7	56,9	58,6
350.	Wskaźnik zatrudnienia kobiet w wieku 15+	%	38,4	39,0	39,2	40,1	40,7
351.	Wskaźnik zatrudnienia kobiet w wieku 15-64 lata	%	46,8	48,5	49,4	50,4	51,1
352.	Wskaźnik zatrudnienia mężczyzn w wieku 15+	%	53,6	53,3	53,6	54,7	57,6

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
353.	Wskaźnik zatrudnienia mężczyzn w wieku 15-64 lata	%	60,3	60,3	61,6	63,4	66,0
354.	Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych (w wieku 16-64)	%	16,4	17,0	16,2	20,4	21,9
355.	Wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 20-64 lata	%	58,5	59,6	60,4	61,8	63,3
356.	Wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55-64 lata	%	33,8	37,0	36,4	39,3	42,1
357.	Wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku produkcyjnym 15-64 lata	%	53,6	54,5	55,7	62,9	64,3
358.	Wskaźniki zatrudnienia wg poziomu wykształcenia						
	- gimnazjalne	%	15,7	16,2	16,4	17,4	18,1
	- średnie ogólnokształcące	%	40,3	40,7	41,9	44,4	44,1
	- policealne i średnie zawodowe	%	59,7	58,8	55,6	56,0	57,6
	- wyższe	%	75,0	75,8	74,9	76,3	77,6
359.	Współczynnik aktywności zawodowej	%	51,4	52,0	51,1	52,1	53,6
360.	Współczynnik aktywności zawodowej kobiet w wieku 15+	%	43,6	44,7	43,6	44,7	44,7
361.	Współczynnik aktywności zawodowej kobiet w wieku 15-64 lata	%	61,9	63,6	63,8	65,4	64,4
362.	Współczynnik aktywności zawodowej ludności na wsi	%	48,7	50,1	50,1	50,0	51,7
363.	Współczynnik aktywności zawodowej ludności w miastach	%	53,1	53,0	51,9	53,4	54,8
364.	Współczynnik aktywności zawodowej mężczyzn w wieku 15+	%	59,6	59,7	59,4	60,0	63,1
365.	Współczynnik aktywności zawodowej mężczyzn w wieku 15-64 lata	%	70,5	71,2	72,0	73,4	76,0
366.	Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 50+	%	31,3	31,8	30,9	32,2	33,7
367.	Współczynnik aktywności zawodowej w wieku 15-64 lata	%	60,2	61,6	68,1	69,7	70,6
368.	Współczynnik aktywności zawodowej w wieku 18-59/64	%	66,5	67,8	68,1	69,7	70,6
369.	Współczynnik przyjęć do pracy	%	22,2	19,8	21,3	21,6	22,2
370.	Współczynnik zwolnień z pracy	%	20,0	18,9	b.d.	20,1	19,8
371.	Wydatkowanie z Funduszu Pracy na aktywizację bezrobotnych	mln zł	155,0	438,3	b.d.	392,5	374,5
372.	Zawody o najwyższym poziomie wskaźnika deficytu	-					
	- agent sprzedaży bezpośredniej	-	7,8				
	- asystent usług telekomunikacyjnych	-				44,4	
	- dostawca potraw	-				29,0	
	- funkcjonariusz służby ochrony	-		9,3			
	- funkcjonariusz służby penitencjarnej	-		15,5			
	- funkcjonariusz straży granicznej	-				80,3	

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- kierowca – ciągnik siodłowy	-	14,3				
	- monter ociepleń budynków	-				17,0	
	- operator koparki	-	7,4				
	- opiekun dzieci na przejściach dla pieszych	-			12,0		
	- opiekun osoby starszej	-	10,9				
	- opiekun zwierząt domowych	-		10,0			
	- pozostali nauczyciele szkół specjalnych	-		8,7			
	- pracownik centrum obsługi telefonicznej	-			13,7		
	- pracownik kancelaryjny	-		18,2	12,8		
	- pracownik ochrony mienia	-	5,6				
	- robotnik oczyszczania miasta	-		23,5		74,0	
	- spawacz metodą MAG, MIG	-	10,5				
	- specjalista do spraw ubezpieczeń majątkowych i osobowych	-			12,4		
	- sprzedawca w branży mięsnej	-			20,7		
	- ślusarz galanterii metalowej	-				16,7	
	- urzędnik ubezpieczeń społecznych	-			14,5		
Spółeczeństwo: Sytuacja ekonomiczna społeczeństwa							
373.	Dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym	zł	1 109,95	1 108,97	1 229,74	b.d.	1 425,75
374.	Kwota przyznanych świadczeń pomocy społecznej	tys. zł	239 251	239 251	237 388	233 802	132 596
375.	Liczba bezdomnych	osoba	1 423	1 295	1 361	1 424	b.d.
376.	Liczba bezdomnych w noclegowanych, domach i schroniskach dla bezdomnych	osoba	725	585	632	578	567
377.	Liczba noclegowni, schronisk i domów dla bezdomnych	obiekt	12	11	11	11	11
378.	Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej						
	- osoby	osoba	196 389	202 352	184 909	156362	140244
	- rodziny	rodzina	814	878	837	782	713
379.	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	osoba/10 tys. ludności	63 346	58 382	53 376	49 576	52 723
380.	Liczba rodzin otrzymująca zasiłki rodzinne na dzieci	rodzina	705	637	682	687	639
381.	Miejsca w noclegowniach, domach i schroniskach dla bezdomnych	miejsce	58,2	61,5	65,1	75,8	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
382.	Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do Internetu	%	13,8	20,2	21,0	21,1	18,6
383.	Ustawowa granica ubóstwa w województwie	%	13,5	13,2	14,8	12,5	9
384.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym (minimum egzystencji)	%	13,5	13,2	14,8	12,5	9,0
385.	Wskaźnik realnego wzrostu dochodów do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych	%	24,7	25,4	26,0	25	20,3
386.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	%	1 109,95	1 108,97	1 229,74	b.d.	1 425,75
387.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym gospodarstw domowych po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	%	2 39251	239 251	237 388	233 802	132 596
Infrastruktura i środowisko: Infrastruktura techniczna i komunalna							
388.	Długość gazowej sieci rozdzielczej na 100 km ²	km	7,9	8,2	8,7	8,9	9,2
389.	Długość kanalizacyjnej sieci rozdzielczej na 100 km ²	km	24,3	26,1	27,8	28,6	29,1
390.	Długość przesyłowej sieci ciepłej	km	575,7	590,6	583,3	585,4	580,5
391.	Długość wodociągowej sieci rozdzielczej na 100 km ²	km	62,1	63,1	64,5	65,7	66,3
392.	Liczba elektrowni na biogaz	obiekt	b.d.	b.d.	b.d.	19	19
393.	Liczba elektrowni wodnych	obiekt	b.d.	b.d.	b.d.	92	77
394.	Liczba instalacji kolektorów słonecznych	obiekt	b.d.	b.d.	b.d.	28	34
395.	Liczba instalacji wiatrowych	obiekt	b.d.	b.d.	b.d.	35	43
396.	Liczba mieszkańców	tys.	492,5	497,0	501,1	505,2	509,6
397.	Liczba obiektów małej retencji wodnej	obiekt	2 396	2 402	2 402	2 420	2 698
398.	Liczba osób przypadających na 1 mieszkanie	osoba	2,95	2,91	2,88	2,85	2,82
399.	Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	%	8,4	13,9	14,1	13,9	16,9
400.	Odsetek ciepła wytwarzanego z węgla kamiennego	%	94	94,2	93,7	93,9	94
401.	Odsetek energii ciepłej wytwarzanej w skojarzeniu	%	26,04	30,58	30,46	33,26	31,71
402.	Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do internetu	%	58,2	61,5	65,1	65,9	71,4
403.	Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w miastach i na wsi	%	67,7	68,3	73,4	74,0	74,3
404.	Odsetek ludności wyposażonej w instalację wodociągową w miastach i na wsi	%	89,3	89,4	94,6	94,7	94,8
405.	Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną	%	19,7	16,3	24,7	25,3	25,0
406.	Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną	%	84,2	87,5	89,8	91,8	94,6

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
407.	Pobór wody na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej	hm ³	55,1	54,9	55,8	56,6	56,6
408.	Pobór wody na potrzeby produkcyjne	hm ³	28,6	27,3	33,6	34,6	31,4
409.	Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	hm ³	125,7	121,9	125,2	123,9	120,2
410.	Produkcja energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii	GWh	554,8	549,8	746,0	949,6	975,7
411.	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m ²	67,5	67,7	67,9	68,2	68,3
412.	Rodzaje własności mieszkań						
	- zasoby spółdzielni mieszkaniowych	mieszkanie	b.d.	33 174	b.d.	31 545	30 778
	- zasoby zakładów pracy	mieszkanie	b.d.	78 558	b.d.	78 019	66 621
	- zasoby Skarbu Państwa	mieszkanie	b.d.	3 608	b.d.	3 122	2 960
	- zasoby TBS	mieszkanie	b.d.	2 039	b.d.	1 972	1 026
	- zasoby wspólnot mieszkaniowych	mieszkanie	b.d.	2 550	b.d.	2 657	2 578
	- zasoby osób fizycznych we wspólnotach mieszkaniowych	mieszkanie	b.d.	138 057	b.d.	150 916	157 597
	- zasoby pozostałe	mieszkanie	b.d.	375 720	b.d.	387 212	405 071
413.	Rok budowy mieszkania						
	- ogółem	b.d.	461 854	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	- do roku 1945	b.d.	135 090	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	- 1945-1988 r.	b.d.	225 872	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	- po roku 1989	b.d.	92 684	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
414.	Sieć gazowa na wsi na 100 km ²	km	2,3	2,4	2,5	2,6	2,8
415.	Sieć gazowa w miastach na 100 km ²	km	231,3	235,2	252,2	256,4	262,9
416.	Sieć kanalizacyjna na wsi na 100 km ²	km	15,6	17,3	19,0	19,7	20,1
417.	Sieć kanalizacyjna w miastach na 100 km ²	km	370,4	373,0	376,9	381,2	384,6
418.	Sieć wodociągowa na wsi na 100 km ²	km	54,0	55,0	56,4	57,6	58,1
419.	Sieć wodociągowa w miastach na 100 km ²	km	381,4	385,9	386,2	385,3	389,3
420.	Sprzedaż energii ciepłej na cele komunalno-bytowe dla budynków mieszkalnych	GJ	5 705 011	5 651 627	5 305 102	4 901 139	5 347 011
421.	Struktura zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej						
	- zużycie ogółem	hm ³	125,7	121,9	125,2	123,9	120,2
	- przemysł	hm ³	28,6	27,3	33,6	34,6	31,4
	- rolnictwo	hm ³	42,0	39,6	35,7	32,7	32,2
	- eksploatacja sieci wodociągowej	hm ³	55,1	54,9	55,8	56,6	56,6

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
422.	Udział energii elektrycznej produkowanej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	74,4	72,3	78,7	83,4	83,7
423.	Udział ludności korzystającej z kanalizacji	%	67,7	68,3	73,4	74,0	74,3
424.	Udział ludności korzystającej z sieci gazowej	%	43,1	42,8	42,8	42,7	42,6
425.	Użytkownicy instalacji gazowej	osoba	624 582	619 759	617 830	615 258	612 235
426.	Użytkownicy instalacji kanalizacyjnej	osoba	981 827	988 067	1 059 358	1 066 065	1 067 717
427.	Użytkownicy instalacji wodociągowej	osoba	1 295 782	1 294 186	1 366 234	1 363 776	1 361 920
428.	Wielkość produkcji energii elektrycznej	GWh	745,6	760,4	948,0	1 138,8	1 166,3
429.	Wskaźnik natychmiastowych potrzeb remontowych	km	0,114	0,11	0,127	0,07	0,11
430.	Wskaźnik syntetyczny efektów współpracy sieciowej	-	-0,280	-0,278	-0,283	-0,327	-0,277
431.	Wskaźnik syntetyczny infrastruktury	-	-0,167	-0,185	-0,171	-0,171	-0,168
432.	Zainstalowana moc elektryczna (en. elektryczna i ciepła)	MW	299,8	336,1	373,8	446,5	469,6
433.	Zużycie energii elektrycznej w przemyśle	MWh/mln zł	858	966	970	1009	1077
434.	Zużycie energii elektrycznej w sektorze gospodarstw domowych	GWh	986,0	990,0	940,0	925,0	1011,0
435.	Zużycie energii elektrycznej w sektorze instytucji rządowych i samorządowych	GWh	644	679	689	702	739
Infrastruktura i środowisko: Obszary wiejskie							
436.	% krajowej globalnej produkcji rolniczej	%	5,8	5,2	5,1	5,3	5,1
437.	% krajowej towarowej produkcji rolniczej	%	5,9	5,3	5,2	5,3	5,0
438.	Gęstość zaludnienia wsi	os/km ²	25	25	25	25	25
439.	Gospodarstwa ekologiczne łącznie	szt.	3 793	4 235	4 234	4 041	4 142
440.	Gospodarstwa ogółem wg grup obszarowych użytków rolnych	szt.	43 995	41 928	b.d.	b.d.	43 165
441.	Udział województwa w produkcji żywca rzeźnego	%	7,0	6,5	6,3	6,6	6,3
442.	Hodowla indyków	%	42,59	42,19	38,51	b.d.	b.d.
443.	Lesistość	%	30,9	31,0	31,0	31,2	31,3
444.	Liczba ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem	szt.	2 160	2 606	3 196	3 477	3 235
445.	Liczba pracujących w sektorze rolniczym na 100 ha użytków rolnych	os./100 ha	6,3	6,4	6,6	6,6	6,4
446.	Liczba przedsiębiorstw, która uzyskała certyfikat Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarnego	szt.	141	b.d.	b.d.	165	135
447.	Ludność zamieszkująca obszary wiejskie	osoba	590 460	589 562	589 702	589 290	588 418
448.	Nakłady inwestycyjne (ceny bieżące) w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie	mln zł	275,2	301,9	326,9	361,5	364,8

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
449.	Nakłady inwestycyjne w rolnictwie i łowiectwie w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych	zł/1 ha	365,2	295,7	327,6	363,5	356,6
450.	Obszary wiejskie w ogólnej powierzchni województwa	%	97,53	97,53	97,53	97,53	97,53
451.	Odsetek gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych	%	30,9	31,0	31,0	31,2	31,3
452.	Odsetek gruntów zabudowanych i zurbanizowanych	%	3,6	3,7	3,7	3,8	3,9
453.	Powierzchnia województwa	tys. km ²	24,2	24,2	24,2	24,2	24,2
454.	Produkcja mleka	tys. litrów	948 375	886 685	977 206	959 567	1 016 456
455.	Produkcja mleka na 1 ha użytków rolnych	litr/1 ha	914	868	979	960	1 017
456.	Produkcja żywca rzeźnego	tona	366 956	337 690	369 827	403 636	416 730
457.	Produkcja żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso per capita	kg/os.	253,0	233,4	256,1	280,4	29,0
458.	Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego (pow. 1 ha)	ha	20,8	21,5	b.d.	b.d.	22,1
459.	Struktura towarowej produkcji rolniczej	%	100	100	100	100	100
	- produkcja roślinna	%	30,6	34,3	29,0	23,9	24,2
	- produkcja zwierzęca	%	69,4	65,7	71,0	76,1	75,8
460.	Struktura użytków rolnych	%					
	- grunty orne	%	67,1	67,1	67,2	67,2	67,3
	- sady	%	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	- łąki trwałe	%	12,5	12,5	12,4	12,4	12,4
	- pastwiska trwałe	%	17,3	17,2	17,2	17,2	17,2
	- grunty rolne zabudowane	%	1,9	2,0	2,0	2,0	1,9
	- grunty pod stawami	%	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	- grunty pod rowami	%	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
461.	Średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym	ha	22,88	22,90	22,92	22,76	22,70
462.	Udział lasów w zasobach leśnych	%	8,14	8,15	8,16	8,17	8,20
463.	Udział powierzchni geodezyjnej użytków rolnych w ogólnej powierzchni województwa	%	54,6	54,3	54,2	54,1	53,9
464.	Udział regionu w liczbie ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem	%	11,9	13,1	15,2	17,5	18,3
465.	Udział regionu w powierzchni ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem	%	14,8	15,0	16,2	18,5	19,9
466.	Udział rolnictwa w strukturze wartości dodanej brutto	%	6,5	6,5	6,1	5,4	b.d.
467.	Udział województwa w zbiorach kraju						

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- zboża ogółem	%	5,4	5,3	4,9	5,2	5,1
	- rzepak i rzepik	%	9,8	7,2	7,0	7,2	5,8
	- buraki cukrowe	%	1,4	1,5	1,3	1,2	1,2
	- ziemniaki	%	2,3	3,8	2,0	2,9	2,5
	- warzywa gruntowe	%	2,0	1,6	1,4	1,4	1,5
	- owoce z drzew i owoce jagodowe	%	1,5	1,9	1,3	1,3	1,0
468.	Udział ziemiopłodów w ogólnej powierzchni zasiewów						
	- zboża	%	66,5	64,9	64,8	60,7	61,2
	- rzepak i rzepik	%	11,6	11,9	13,1	12,5	8,2
	- ziemniaki	%	1,6	2,2	1,1	1,6	1,2
	- buraki cukrowe	%	0,5	0,5	0,5	0,3	0,4
469.	Wartość produkcji dodanej na 1 pracującego w rolnictwie	zł	36,7	37,5	36,4	32,8	b.d.
470.	Wykorzystanie powierzchni województwa	%	7,7	7,7	7,7	7,7	7,7
Infrastruktura i środowisko: Ochrona środowiska							
471.	Ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzanych do wód lub do ziemi	dam ³	49 713,0	48 853,0	48 354,9	48 378,9	51 537,0
472.	Liczba składowisk odpadów komunalnych	obiekt	21	19	13	12	10
473.	Liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza	obiekt	51	56	56	65	72
474.	Liczba zakładów wytwarzających odpady	obiekt	75	86	73	76	75
475.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków	osoba	1 064 891	1 082 211	1 083 235	1 092 564	1 087 692
476.	Ludność miast korzystająca z (komunalnych) oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ogólnej liczby ludności	%	84,6	82,6	83,5	83,6	82,7
477.	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska per capita	zł/os	290,60	237,65	179,31	193,32	58,50
478.	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska	tys. zł	421 931,5	344 179,7	259 184,8	278 817,9	84 115,1
479.	Oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych	obiekt	249	253	254	255	255
480.	Odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone i nagromadzone w ciągu roku	tys. ton	815,3	1 108,7	1 279,9	1 049,2	2 271,5
481.	Odpady wytworzone - komunalne	tys. ton	323,13	345,32	363,27	390,11	434,41
482.	Odsetek ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków	%	73,4	74,8	75,0	75,9	75,7
483.	Odsetek zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, posiadających urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych	%	72,5	75,0	76,8	76,9	76,4
484.	Pojemność obiektów małej retencji wodnej	dam ³	119 320,1	119 328,9	119 328,9	119 625,9	127 751,6

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
485.	Powierzchnia obszarów chronionych na 1 mieszkańca	tys. m ² /os	7,78	7,79	7,81	7,82	7,85
486.	Poziom recyklingu opakowań z tworzyw sztucznych oraz opakowań z papieru i tekstury	%	71	70	86	118	77
487.	Struktura gazowych zanieczyszczeń powietrza						
	- ogółem (bez dwutlenku węgla)	%	100	100	100	100	100
	- niezorganizowane	%	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11
	- dwutlenek siarki	%	43,60	43,56	42,43	43,59	42,27
	- tlenki azotu	%	26,31	25,97	26,86	24,38	23,14
	- tlenki węgla	%	25,92	25,53	25,34	25,14	26,48
488.	Struktura pyłowych zanieczyszczeń powietrza	%	100	100	100	100	100
	- niezorganizowane	%	0,11	0,16	0,13	0,10	0,06
	- ze spalania paliw	%	92,15	83,85	82,12	80,77	83,15
	- cementowo-wapienne i mat. ogniotrwałych	%	0,34	0,66	0,42	0,30	0,24
	- węglowo-grafitowe, sadza	%	0,76	0,85	0,84	1,28	0,61
489.	Wydatków inwestycyjnych na ochronę środowiska wg kierunków inwestowania	tys. zł	421 931,5	344 179,7	259 184,8	278 817,9	84 115,1
	- ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	tys. zł	124 548,1	83 792,2	39 151,8	11 888,8	13 630,1
	- gospodarka ściekowa i ochrona wód	tys. zł	217 243,6	166 243,2	135 284,7	110 206,8	44 543,3
	- gospodarka odpadami	tys. zł	57 024,2	61 559,0	64 733,9	142 859,4	21 595,8
	- ochrona i przywrócenie wart. użytkowej gleby, ochrona wód podziemnych i powierzchniowych	tys. zł	270,2	699,3	2 089,3	3 037,3	40,2
	- zmniejszenie hałasu i wibracji	tys. zł	2 509,6	3 671,4	4 754,0	891,6	51,5
	- ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu	tys. zł	3 968,5	7 187,3	462,0	17,4	275,1
	- pozostała działalność związana z ochroną środowiska	tys. zł	16 367,3	21 027,3	12 709,1	9 828,6	3 979,1
490.	Udział powierzchni obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem województwa	%	46,7	46,7	46,7	46,7	46,7
491.	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych	tys. ton	10,6	10,0	9,4	b.d.	b.d.
492.	Wskaźnik średniego narażenia na pył PM 2,5 dla aglomeracji i miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tys.	µg/m ³	18,2	16,2	17	16	16
493.	Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska wg źródeł finansowania	tys. zł	421 931,5	344 179,7	259 184,8	278 817,9	84 115,1
	- środki własne	tys. zł	252 187,2	187 408,2	108 757,1	93 230,3	60 517,4
	- środki z budżetu centralnego	tys. zł	2 744,8	5 217,0	4 657,6	580,5	1 261,7

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- środki z budżetu wojewódzkiego	tys. zł	4 481,5	789,0	1 964,6	1 264,8	1 200,9
	- środki z budżetu powiatu	tys. zł	316,8	452,4	603,0	316,0	910,4
	- środki z budżetu gminy	tys. zł	7 385,6	3 617,7	3 813,5	1 711,3	3 153,1
	- środki z zagranicy	tys. zł	92 105,2	68 145,7	76 911,0	116 171,9	1 358,5
	- fundusze ekologiczne	tys. zł	30 562,5	63 407,7	36 206,8	42 350,6	10 333,6
	- kredyty i pożyczki krajowe	tys. zł	31 574,9	10 811,5	22 142,1	11 221,2	4 619,6
	- inne	tys. zł	573,0	4 330,5	4 129,1	11 971,3	759,9
494.	Zanieczyszczenia gazowe	tona/rok	1 514 191	1 592 221	1 457 130	1 449 999	1 590 147
495.	Zanieczyszczenia pyłowe emitowane z zakładów szczególnie uciążliwych	tona/rok	1 184	1 059	951	1 000	800
496.	Zasoby wód podziemnych głębinowych	hm ³	1 148,3	1 144,7	1 144,6	1 147,4	1 147,1
497.	Zmieszane odpady komunalne ogółem na 1 mieszkańca	kg/os	203,8	205,4	215,8	232,8	251,1
498.	Długości dróg przypadających na 100 km ²	km/100 km ²	94,8	93,3	94,7	94,1	91,2
Infrastruktura i środowisko: Transport							
499.	Długość dróg o twardej nawierzchni, w tym: krajowych, wojewódzkich, powiatowych, gminnych	km	12 889,1	13 079,8	13 193,7	13 340,1	13 389,1
500.	Długość eksploatowanych linii kolejowych	km	1 238	1 078	1 116	1 138	1 081
501.	Długość linii komunikacyjnych poza granice miasta	km	403,0	397,0	399,5	399,5	376,5
502.	Długość linii komunikacyjnych w mieście	km	1 198,0	1 231,0	1 244,2	1 243,5	1 197,6
503.	Długość linii wielotorowych	km	301	301	301	301	301
504.	Gęstość dróg o twardej nawierzchni w przeliczeniu na 100 km ² powierzchni ogólnej	km/100 km ²	53,3	54,1	54,6	55,2	55,3
505.	Gęstość linii kolejowych ogółem na 100 km ²	km/100 km ²	5,1	4,5	4,6	4,7	4,5
506.	Liczba autobusów	pojazd	305	304	286	304	290
507.	Liczba linii na których realizowane są przewozy komunikacji miejskiej	szt.	b.d.	b.d.	759	749	782
508.	Liczba motocykli	pojazd	46 960	48 169	49 257	51 721	54 462
509.	Liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. ludności	os/100 tys. ludności	9,99	10,63	10,24	9,71	10,99
510.	Liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. pojazdów samochodowych zarejestrowanych	os/100 tys. pojazdów	17,22	17,72	16,52	15,14	16,41
511.	Liczba rannych w wypadkach drogowych	osoba	2 059	1 968	2 052	1 869	2 025
512.	Liczba samochodów ciężarowych	pojazd	91 882	93 273	95 347	97 217	99 246
513.	Liczba samochodów osobowych	pojazd	628 900	651 036	673 080	695 656	726 527

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
514.	Liczba wypadków drogowych		1 607	1 621	1 645	1 535	1 627
515.	Ofiary śmiertelne w wypadkach drogowych na 10 tys. pojazdów	os/10 tys. pojazdów	1,72	1,77	1,65	1,51	1,64
516.	Ofiary śmiertelne w wypadkach drogowych na 10 tys. ludności	os/10 tys. ludności	1,00	1,06	1,02	0,97	1,10
517.	Przewozy ładunków w komunikacji krajowej	tys. ton	2 477,1	2 950,6	2 891,6	b.d.	b.d.
518.	Przewozy ładunków w komunikacji międzynarodowej	tys. ton	800,5	911,9	1 384,9	b.d.	b.d.
519.	Przewozy pasażerów w komunikacji krajowej	tys. os	16 409,3	15 397,5	14 974,9	14 222,6	b.d.
520.	Przewozy pasażerów w komunikacji międzynarodowej	tys. os	55,8	50	42,8	29,6	b.d.
521.	Przewozy pasażerów komunikacją miejską	mln os	59,5	50,7	64,4	53,8	63,2
522.	Ranni w wypadkach drogowych na 10 tys. ludności	os/10 tys. ludności	14,2	13,6	14,2	13,0	14,1
523.	Ranni w wypadkach drogowych na 10 tys. pojazdów	os/10 tys. pojazdów	24,5	22,7	22,9	20,2	21,0
524.	Samochody osobowe zarejestrowane na 1 tys. mieszkańców	pojazd/tys. mieszk.	433,5	449,9	466,1	483,2	505,8
525.	Suma średnich czasów dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym)	minuta	b.d.	b.d.	b.d.	336	328 ²⁷
526.	Średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa	minuta	b.d.	b.d.	b.d.	75	b.d.
527.	Wskaźnik dostępności komunikacyjnej (wskaźnik złożony)	minuta	b.d.	b.d.	b.d.	156	151 ²⁸
528.	Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej WDDT II (syntetyczny)	minuta	b.d.	13,49	13,70	13,81	14,02
529.	Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej WKDT II (syntetyczny)	minuta	b.d.	13,55	14,68	15,20	15,49
530.	Wypadki drogowe na 10 tys. ludności	/10 tys. ludności	11,1	11,2	11,4	10,7	11,3
531.	Wypadki drogowe na 10 tys. pojazdów	/10 tys. pojazdów	19,1	18,7	18,4	16,6	16,9
Infrastruktura i środowisko: Turystyka							
532.	Korzystający z noclegów ogółem w turystycznych obiektach noclegowych ogółem	osoba	988 201	1 052 358	1 101 237	1 135 040	1 280 564
533.	Liczba miejsc noclegowych w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych	miejsce	3 084	2 840	2 567	2 836	3 070
534.	Liczba miejsc noclegowych, w tym całorocznych	miejsce	39 437	40 775	39 820	40 022	41 092
535.	Liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków (nieruchomych i ruchomych) ²⁹	obiekt	5 668/ 4 446	5 823/ 4 446	5 895/ 4 446	b.d.	5926/ 5177
536.	Liczba osób odwiedzających muzea	osoba	491 513	673 214	507 641	700 902	725 060

²⁷ dane za 2018 r.

²⁸ dane za 2018 r.

²⁹ liczba zabytków nieruchomych – stan na 30.04.2016/liczba zabytków ruchomych - stan na 31.12.2017

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
537.	Liczba osób odwiedzających muzea i oddziały w gestii samorządów gmin, powiatów i miast na prawach powiatu/1000 mieszkańców	osoba/1000 ludności	58,5	57,9	75,1	94,7	104,9
538.	Liczba osób przypadających na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych	osoba	900,49	828,70	750,11	755,34	754,00
539.	Liczba ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych	obiekt	18	16	15	16	19
540.	Liczba placówek muzealnych, muzeów	obiekt	27	29	30	33	33
541.	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów	osoba	159 432	173 511	173 891	157 602	160 199
542.	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców	osoba/1000 ludności	110	120	120	109	112
543.	Liczba turystycznych obiektów noclegowych przypadających na 100 km ²	obiekt/100 km ²	2,01	2,02	2,05	2,04	2,12
544.	Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach na 1 tys. mieszkańców	osoba/ 1 tys. ludności	252,29	252,86	267,29	262,34	280
545.	Liczba wystaw zorganizowanych w obiektach działalności wystawienniczej	szt.	117	118	106	100	90
546.	Obszar wód powierzchniowych	%	5,01	5,01	5,01	4,94	4,94
547.	Odsetek turystów zagranicznych w ogóle turystów odwiedzających region	%	16,1	16,5	15,8	b.d.	12,5
548.	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona	ha	1 129 458	1 129 487	1 129 519	1 129 519	1 129 436
549.	Przeciętny czas pobytu turystów w poszczególnych typach obiektów	dni	2,6	2,6	2,6	2,5	b.d.
	- hotele	dni	1,9	2,0	2,0	2,0	b.d.
	- motele	dni	1,3	1,6	1,9	1,2	b.d.
	- pensjonaty	dni	2,3	2,5	2,4	2,5	b.d.
	- inne obiekty hotelowe	dni	2,3	2,3	2,1	2,2	b.d.
	- domy wycieczkowe	dni	1,6	b.d.	b.d.	4,0	b.d.
	- schroniska młodzieżowe	dni	3,6	3,6	1,6	3,9	b.d.
	- szkolne schroniska młodzieżowe	dni	3,1	2,7	2,8	2,9	b.d.
	- ośrodki wczasowe	dni	4,5	4,7	4,9	4,6	b.d.
	- ośrodki kolonijne	dni	7,7	6,4	6,6	5,6	b.d.
	- ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	dni	4,2	3,6	4,5	3,8	b.d.
	- domy pracy twórczej	dni	2,6	b.d.	b.d.	2,6	b.d.
	- zespół domków turystycznych	dni	3,3	4,8	4,1	3,6	b.d.
	- kempingi	dni	2,5	2,3	2,5	2,7	b.d.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- pola biwakowe	dni	3,9	3,9	3,5	3,8	b.d.
	- hostele	dni	1,9	b.d.	b.d.	1,3	b.d.
	- zakłady uzdrowiskowe	dni	12,0	b.d.	b.d.	11,8	b.d.
	- pokoje gościnne	dni	b.d.	3,3	3,0	3,2	b.d.
	- kwatery agroturystyczne	dni	b.d.	4,1	3,8	3,7	b.d.
	- pozostałe niesklasyfikowane	dni	3,9	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
550.	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych netto w turystycznych obiektach noclegowych	%	27,4	28,0	29,1	30,2	31,9
551.	Struktura obiektów zbiorowego zakwaterowania i miejsc noclegowych	obiekt/ miejsce	487 / 39 437	489 / 40 775	496 / 39 820	492 / 40 022	512 / 41 092
	- hotele	obiekt/ miejsce	101 / 10 699	107 / 11 994	110 / 12 830	105 / 12 547	113 / 13 174
	- motele	obiekt/ miejsce	4 / 89	4 / 88	3 / 49	3 / 49	3 / 50
	- pensjonaty	obiekt/ miejsce	27 / 871	28 / 908	28 / 952	27 / 912	26 / 907
	- inne obiekty hotelowe	obiekt/ miejsce	58 / 3 471	56 / 3 395	56 / 2 971	54 / 2 589	60 / 2 830
	- domy wycieczkowe	obiekt/ miejsce	3 / 111	3 / 111	2 / 45	1 / 24	1 / 24
	- schroniska młodzieżowe	obiekt/ miejsce	4 / 263	4 / 204	4 / 204	1 / 25	2 / 103
	- szkolne schroniska młodzieżowe	obiekt/ miejsce	18 / 1 718	19 / 1 735	19 / 1 656	20 / 1 717	20 / 1 828
	- ośrodki wczasowe	obiekt/ miejsce	44 / 5 069	38 / 4 340	32 / 3 436	36 / 4 067	41 / 4 491
	- ośrodki kolonijne	obiekt/ miejsce	8 / 772	8 / 876	8 / 896	7 / 954	6 / 686
	- ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	obiekt/ miejsce	18 / 3 084	16 / 2 840	15 / 2 567	16 / 2 836	19 / 3 070
	- domy pracy twórczej	obiekt/ miejsce	1 / 129	1 / 129	1 / 129	1 / 129	1 / 131
	- zespół domków turystycznych	obiekt/ miejsce	36 / 2 981	32 / 3 043	35 / 3 548	35 / 3 583	38 / 3 432
	- kempingi	obiekt/ miejsce	16 / 714	15 / 1 771	13 / 1 484	14 / 1 538	13 / 1 521
	- pola biwakowe	obiekt/ miejsce	19 / 1 235	18 / 1 199	17 / 1 375	16 / 1 241	19 / 1 425

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
	- hostele	obiekt/ miejsce	1 / 31	1 / 31	1 / 31	2 / 81	2 / 81
	- zakłady uzdrowiskowe	obiekt/ miejsce	1 / 394	1 / 394	1 / 395	1 / 395	1 / 394
	- pokoje gościnne	obiekt/ miejsce	31 / 516	33 / 637	36 / 593	41 / 709	38 / 666
	- kwatery agroturystyczne	obiekt/ miejsce	72 / 1 082	78 / 1 199	89 / 1 361	88 / 1 351	88 / 1 366
	- pozostałe niesklasyfikowane	obiekt/ miejsce	25 / 5 208	27 / 5 881	26 / 5 298	24 / 5 275	21 / 4 913

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

10-562 Olsztyn, ul.Emilii Plater 1
T: +48 89 521 93 00
E: dpr@warmia.mazury.pl
W: www.warmia.mazury.pl